

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2013

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1948:52
JORDBRUKSDEPARTEMENTET

Betänkande

MED FÖRSLAG ANGÅENDE

MJÖLKBOSKAPSKONTROLL

avgivet av

UTREDNINGEN RÖRANDE
LADUGÅRDSKONTROLL

M. M.

STOCKHOLM 1948

Statens offentliga utredningar 1948

Kronologisk förteckning

1. Betänkande med förslag rörande organisation och avblösningsförhållanden m. m. vid lantmäteristyrelsen och länslantmäterikontoren. Idun. 120 s. **Jo**.
2. Betänkande med utredning och förslag rörande organisationen av verksamheten för jordbrukets yttre och inre rationalisering. Idun. 220 s. **Jo**.
3. Betänkande med förslag till ändrad butikstängningslagstiftning. Norstedt. 148 s. **I**.
4. Markutredningen. 1. Betänkande med förslag till vissa ändringar i expropriationslagstiftningen. Marcus. 169 s. **Ju**.
5. Trädgårdsundervisningen. Norstedt. 200 s. **Jo**.
6. Elkraftutredningens redogörelse nr 2: 6—7. Redogörelse för detaljdistributörerna samt deras råkraftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Jönköpings län och Kronobergs län. Beckman. 75 s. **K**.
7. Parlamentariska undersökningskommissionen angående flyktingärenden och säkerhetstjänst. 3. Betänkande angående säkerhetstjänstens verksamhet. Norstedt. 490 s., 1 pl. **I**.
8. Betänkande med förslag till ny Kungl. Maj:ts förordning angående explosiva varor m. m. Norstedt. 231 s. **H**.
9. Betänkande rörande Sveriges smalspåriga järnvägar. Del 3. Smalspåriga järnvägar i Östra Småland och Östergötland. Idun. 243 s. **K**.
10. Betänkande angående skärgårdstrafiken m. m. V. Petterson. 424 s. **K**.
11. Kommitténs för partiellt arbetsföra betänkande. 4. Förslag angående partiellt arbetsföras anställning i allmän tjänst. Katalog och Tidskriftstryck. 132 s. **S**.
12. Statens trädgårdsförsök. Norstedt. 75 s. **Jo**.
13. Betänkande angående statens järnvägars organisation. Del 1. Den centrala ledningen. Katalog och Tidskriftstryck. 55 s. **K**.
14. Den öppna läkarvården i riket. Idun. 411 s. **I**.
15. Elkraftutredningens redogörelse nr 2: 16. Redogörelse för detaljdistributörerna samt deras råkraftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Skaraborgs län. Beckman. 48 s. **K**.
16. Förslag till sjöarbetstidslag. Hæggström. 101 s. **H**.
17. Betänkande angående utbildning av sjuksköterskor och annan sjukvårdspersonal. 1. Kihlström. 228 s. **I**.
18. Betänkande rörande vägnämndernas och länsvägnämndernas arbetsuppgifter m. m. Beckman. 56 s. **K**.
19. Den svenska spritfabrikationen och dess avsättningsförhållanden. Marcus. 95 s. **Fi**.
20. Betänkande med förslag till åtgärder för höjande av trafiksäkerheten. Kihlström. 413 s. **K**.
21. Ungdomen och arbetet. Ungdomsvårdskommitténs betänkande. 6. Idun. 317 s. **Ju**.
22. 1944 års allmänna skattekommitté. 2. Betänkande med förslag till ändrade bestämmelser angående beskattning av livförsäkringsanstalter och livförsäkringstagare m. m. Marcus. 227 s. **Fi**.
23. Betänkande med förslag till lag om nykterhetsvård m. m. Marcus. 334 s., 6 pl. **I**.
24. Bilagor till medicinalstyrelsens utredning om den öppna läkarvården i riket. Idun. 393 s. **I**.
25. Elkraftutredningens redogörelse nr 2: 5. Redogörelse för detaljdistributörerna samt deras råkraftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Östergötlands län. Beckman. 42 s. **K**.
26. Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av stormaktskriget 1939 inträdda krisen. Del 8. Tiden juli 1946—juni 1947. Av K. Åmark. Idun. 394 s. **Fo**.
27. 1946 års skolkommissions betänkande med förslag till riktlinjer för det svenska skolväsendets utveckling. Hæggström, xvj, 561 s. **E**.
28. Betänkande med förslag till nya mellaninstanser för folkskoleväsendet. Katalog och Tidskriftstryck. 129 s. **E**.
29. Betänkande rörande vissa utrikeshandelsfrämjande åtgärder. Marcus. 96 s. **H**.
30. Betänkande och förslag angående det fria och frivilliga folkbildningsarbetet. Del 2. Estetiskt folkbildningsarbete. Beckman. 200 s. **E**.
31. Betänkande med förslag angående isbrytningens ordnande längs Norrlandskusten m. m. Idun. 100 s., 1 karta. **H**.
32. Utredning rörande skogstillgångarna och skogsindustriernas råvaruförsörjning i övre och mellersta Norrland m. m. Kihlström. 200 s. **Jo**.
33. 1943 års sockersjukutredningens betänkande angående sockersjukvården i riket. Idun. 191 s. **I**.
34. Betänkande med förslag till vägtrafikförordning m. m. Marcus. 328 s. **K**.
35. Förslag rörande förbättring av statens järnvägars bostadsbestånd. V. Petterson. 100 s. **K**.
36. Betänkande med förslag angående artificiell inseminationsverksamhet bland nötkreatur. Katalog och Tidskriftstryck. 118 s. **Jo**.
37. Statens sjukhusutredning av år 1943. Betänkande 4. Synpunkter och förslag rörande sinnessjukvården. Beckman. 195 s. **I**.
38. Betänkande med förslag till förordning angående kollektorer. Beckman. 51 s. **E**.
39. Socialvårdskommitténs betänkande. 16. Utredning och förslag angående lag om obligatorisk arbetslöshetsförskickning. Beckman. 532 s. **S**.
40. Strafflagberedningens promemoria med förslag till lagstiftning om domstols rätt att nedsätta eller eftergiva påföljd för brott samt om eftergift av åtal. Marcus. 43 s. **Ju**.
41. Betänkande med utredning och förslag rörande ortoped- och vanförevårdens organisation. Katalog och Tidskriftstryck. 192 s. **I**.
42. Betänkande och förslag angående studentsociala stödåtgärder. Katalog och Tidskriftstryck. 292 s. **E**.
43. Bilraktorn. En undersökning rörande ett för jordbruket och försvaret gemensamt drag-, last- och personfordon. Del 1. Idun. 156 s., 4 pl. **Fö**.
44. Betänkande med förslag till nya grunder för avlöningen av präster m. m. Del 1. Idun. 252 s. **E**.
45. Svenskt långtidsprogram 1947—1952/53. Beckman. 51 s. **H**.
46. Utredning och förslag rörande organisationen av den farmaceutiska undervisningen och därmed sammanhängande frågor. Gummesson. 250 s. **E**.
47. Betänkande med förslag angående pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare. Marcus. vij, 336 s. **Fi**.
48. Betänkande angående statsbidragssystemet för den slutna kroppssjukvården. Norstedt. 200 s. **I**.
49. Betänkande med förslag angående yrkesutbildning inom jordbruk och skogshantering. Beckman. 224 s. **Jo**.
50. Betänkande med förslag till ändrade bestämmelser angående taxering av vattenfallsfastighet. Norstedt. 130 s. **Fi**.
51. Arbetsutredningens betänkande. Del 2. Tredskiftsarbetare och tunnelarbetare. Marcus. 201 s. **S**.
52. Betänkande med förslag angående mjölkboskapskontroll. Katalog och Tidskriftstryck. 149 s. **Jo**.

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E.** = ecklesiastikdepartementet. **Jo** = jordbruksdepartementet.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1948:52
JORDBRUKSDEPARTEMENTET

Betänkande

MED FÖRSLAG ANGÅENDE

MJÖLKBOSKAPSKONTROLL

avgivet av

UTREDNINGEN RÖRANDE
LADUGÅRDSKONTROLL

M. M.

Stockholm 1948

Katalog och Tidskriftstryck

STATEN-DEPARTMENT OF AGRICULTURE
BUREAU OF PLANT INDUSTRY

PLANT INDUSTRY
AND FORESTRY SERVICE

MILK-BROCK ABSTRACTS

EDITED BY
STANLEY H. HARRIS
PLANT INDUSTRY SERVICE

Volume 10
Number 1
January 1952

Innehållsförteckning

Skrivelse till Statsrådet och Chefen för Kungl. Jordbruksdepartementet		5
KAP. I.	Inledning	7
	Utredningsuppdraget	7
	Definitioner	8
KAP. II.	Nuvarande mjölkboskapskontroll	9
	1. Danmark och Norge	9
	2. Sverige	12
	Nuvarande kontrollformer	12
	Nuvarande kontrollverksamhetens omfattning	14
	Övervakning av kontrollarbetet	16
KAP. III.	Undersökning av mjölkavkastningskontrollens metodik ..	22
KAP. IV.	Nuvarande mjölkboskapskontrollens svagheter	25
KAP. V.	Utredningens allmänna synpunkter på mjölkboskaps-	
	kontrollen	28
	1. Inledning	28
	2. Besättningskontroll	29
	Allmänna synpunkter	29
	Besättningskontrollens metodik	31
	Frivillig eller obligatorisk anslutning	34
	3. Individuell kontroll	37
	Inledning	37
	Officiellt vitsordad individuell kontroll	38
	Icke officiellt vitsordad individuell kontroll	51
KAP. VI.	Åtgärder för rationalisering av kontrollarbetet	53
	Inledning	53
	Mjölkavkastningskontrollen	53
	Utfodringskontrollen	55
	Identitetskontrollen	58
	Härstamningskontrollen	61
	Viktkontrollen	62
	Kontrollbokföringen	63
	Kontrollregister över nötboskap	64
KAP. VII.	Rådgivnings- och upplysningsverksamhet i anslutning till	
	mjölkboskapskontrollen	66
	Inledning	66
	Kollektiv rådgivning	66
	Individuell rådgivning	71
KAP. VIII.	Mjölkboskapskontrollens organisation	73
	1. Lokal organisation	73
	A. Nuvarande organisation	73
	Kontrollföreningar	73
	Kontrollassistenter	74
	Överkontrollassistenter	76

	B. Tidigare omorganisationsförslag	77
	Kontrollföreningsverksamheten	77
	Överkontrollen	78
	C. Utrednings synpunkter och förslag	80
	Allmänna synpunkter	80
	Personalfrågor	82
	2. Central organisation	87
KAP. IX.	Kostnaderna för mjölkboskapskontrollen och deras täckande	89
	1. Nuvarande förhållanden	89
	Kontrollföreningarnas ekonomi	89
	Statsbidragsbestämmelser	91
	Mejerianslag	92
	2. Utredningens synpunkter och förslag	93
	Kontrollkostnaderna	93
	Kontrollkostnadernas täckande	95
KAP. X.	Kungörelseförslag rörande mjölkboskapskontroll m. m. ..	99
	Kungörelse angående mjölkboskapskontroll	99
	Kungörelseförslag i övrigt	102
KAP. XI.	Utbildningen av husdjursinstruktörer och kontroll-assistenter	103
	1. Nuvarande utbildningskurser	103
	2. Tidigare omorganisationsförslag	104
	3. Utredningens synpunkter och förslag	106
	Kontrollassistentutbildning	106
	Husdjursinstruktörskurser	109
KAP. XII.	Sammanfattning	110
Bilagor	117
	1. Redogörelse för försök med besättningskontroll inom vissa mejeriområden	117
	2. P.M. ang. behovet av kontrollassistenter samt kostnaderna för officiellt vitsordad individuell mjölkboskapskontroll enligt olika alternativ	131
	3. P.M. angående mätinstrument m. m. vid tillämpning av Lindströms butyrometermetod	137
	4. Förslag till Kungl. Maj:ts kungörelse med bestämmelser angående mjölkboskapskontroll	139
	5. Förslag till Kungl. Maj:ts kungörelse angående ändring av 2 och 6 §§ i kungörelsen den 5 december 1947 (nr 929) om statsbidrag till avlönande av vissa befattningshavare hos hushållningssällskap m. m.	143
	6. Förslag till Kungl. Maj:ts reglemente för med statsmedel understödda kurser för utbildning av kontrollassistenter för mjölkboskapskontrollen	144
	7. Kontrollföreningarnas ekonomi 1938/39 och 1945/46 ..	147

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Jordbruksdepartementet

Genom beslut den 29 juni 1946 bemyndigade Kungl. Maj:t Statsrådet och Chefen för Kungl. Jordbruksdepartementet att tillkalla högst sex utredningsmän för att i enlighet med i statsrådsprotokollet närmare angivna riktlinjer verkställa utredning och avgiva förslag rörande kontrollföreningsverksamheten m. m. Såsom utredningsmän tillkallade departementschefen samma dag ledamoten av riksdagens andra kammare, godsägaren C. G. Liedberg, Sövdeborg, tillika ordförande, kontrollassistenten B. N. Bengtsson, länsveterinären A. W. Borg, ledamoten av riksdagens andra kammare, lantbrukaren N. I. Johansson, Östra Husby, professorn vid veterinärhögskolan N. P. Lagerlöf samt byrådirektören i lantbruksstyrelsen B. H. Ryde.

Till sekreterare förordnade departementschefen den 19 juli 1946 sekreteraren hos Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskap S. O. Rodhe.

Utredningsmännen, som antagit namnet utredningen rörande ladugårds-kontroll m. m., har jämlikt givna direktiv till behandling upptagit dels frågor rörande den artificiella inseminationsverksamheten bland nötkreatur i Sverige, dels med mjölkboskapskontrollen sammanhängande spørsmål. I särskilt den 9 juli 1948 avgivet betänkande (SOU 1948:36) har utredningen avgivit förslag rörande sagda inseminationsverksamhet.

Ifråga om mjölkboskapskontrollen har utredningen samrått med representanter för avelsföreningen för svensk röd och vit boskap och Sveriges kontrollföreningars riksförbund, styrelsen för svenska mejeriernas riksförening, svenska husdjurskonsulentföreningen samt representanter för lägre lantbruksundervisningen, överassistenter och kontrollassistenter. Vidare hava skrivelser ingivits till utredningen från Skaraborgs läns kontrollförening angående åtgärder för nedbringande av risken inom mjölkboskapskontrollen för överförande av tuberkulos och smittsam kastning, från svenska husdjurskonsulentföreningen angående kontrollregistrens förande, från Skaraborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott och Sundsvalls Mjölkcen-tral angående anslag till mjölkboskapskontrollen samt från

Sveriges överkontrollassistentförening angående överkontrollassistenternas löneförhållanden.

Jämte sagda skrivelser får utredningen härmed överlämna betänkande med förslag angående mjölkboskapskontrollen. Utredningen anser sig därmed hava slutfört sitt uppdrag.

Stockholm den 9 november 1948.

GÖSTA LIEDBERG

B. N. BENGTTSSON

WEDDIG BORG

IVAR JOHANSSON

NILS LAGERLÖF

HELGE RYDE

/ Sten Olof Rodhe.

Kap. I. Inledning.

Utredningsuppdraget.

Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallade statsrådet och chefen för Kungl. Jordbruksdepartementet den 5 juli 1946 sex utredningsmän att verkställa utredning rörande dels kontrollföreningsverksamheten, dels den artificiella inseminationsverksamheten bland nötkreatur.

Ifråga om utredningen rörande kontrollföreningsverksamheten har chefen för jordbruksdepartementet anfört följande:

»Sedan länge ha åtgärder från statsmakternas sida vidtagits för att främja husdjursskötselns utveckling. Det råder icke heller någon meningsskiljaktighet därom att detta är av synnerlig vikt att så sker med hänsyn till den ställning husdjursskötseln har inom det svenska jordbruket. Emellertid synes, såsom också jordbruksutskottet i sitt utlåtande nr 37/1946 framhållit, de vidtagna åtgärderna i nu förevarande hänseende icke i allo ha medfört eftersträvat resultat; framförallt torde detta gälla kontrollföreningsverksamheten. I sitt utlåtande har utskottet särskilt pekat på två omständigheter, vilka medfört att denna verksamhet icke givit det resultat, som måste anses önskvärt med hänsyn till avelsarbetets betydelse för landets husdjursskötsel. Sålunda torde kontrollföreningsverksamheten icke ha fått tillräckligt stor utbredning bland innehavarna av mindre jordbruk. Enligt en av lantbruksstyrelsen verkställd undersökning ha exempelvis innehavarna av det totala antalet brukningsdelar i storleken 2—5 och 5—10 hektar 0,1 respektive 0,9 procent anslutit sig till kontrollföreningsverksamheten under det att av innehavarna av brukningsdelarna i storleksordningen 30—50, 50—100 hektar och därutöver respektive 41,9, 69,4 och 84,6 procent gått med i verksamheten. Anledningen till detta förhållande synes närmast vara att söka däri att innehavarna av de mindre jordbruken icke anse sig ha mot kostnaderna svarande nytta av kontrollföreningsverksamheten. Det synes vidare råda brist på tillräckligt kvalificerade befattningshavare inom ifrågavarande gren av avelsverksamheten. Lönerna och anställningsförhållandena torde icke anses nog lockande, liksom arbetet icke synes helt utfylla befattningshavarens arbetstid. Även i andra hänseenden torde förhållandena på förevarande område vara i behov av en reformering. I betraktande av berörda omständigheter finner jag i likhet med utskottet att en allsidig och förutsättningslös utredning nu bör igångsättas rörande möjligheterna att effektivisera och vidga den nuvarande kontrollföreningsverksamheten. Härvid bör, såsom utskottet antytt, undersökas möjligheterna att mejerihanteringen bidrager till verksamhetens finansiering. Även befattningshavarnas avlönings- och anställningsförhållanden böra underkastas en närmare utredning.»

Definitioner.

Den animaliska produktionens utveckling inom det svenska jordbruket står i samband med en förbättrad djuravel och utfodring, grundad på en ordnad kontroll av husdjuren (husdjurskontroll). Allt efter djurslag och därmed produktionens huvudsakliga karaktär varierar husdjurskontrollens omfattning och inriktning. Man skiljer sålunda mellan exempelvis nötboskapskontroll, fårkontroll, svinkontroll och fjäderfäkontroll. Nötboskapskontrollen kan i sin tur uppdelas i dels dylik kontroll över nötkreatursbesättningar, tillhörande raser med mjölk såsom ur ekonomisk synpunkt viktigaste produkt (mjölkboskapskontroll), dels kontroll över kötttraser (gödboskapskontroll).

Med kontrollförening avses sammanslutning mellan jordbrukare med främsta uppgift att handhava mjölkboskapskontrollen genom särskilt anställda kontrollassistenter. För viss i det följande omförmäld enklare kontroll finnas därjämte organiserade s. k. provmjölkkningsringar. I samarbete med kontrollföreningar anordnas viss kontroll över svin och får.

I enlighet med utredningsuppdraget har utredningen begränsat sig till att behandla frågan om mjölkboskapskontrollen och dess framtida organisation. I den mån så anses önskvärt torde utredningens förslag rörande sagda organisation icke utesluta anslutning till densamma av jämväl den kontroll över svin och får, som för närvarande är knuten till kontrollföreningsverksamheten.

Kap. II. Nuvarande mjölkboskapskontroll.

1. Danmark och Norge.

I Danmark bildades den första kontrollföreningen den 24 januari 1895 på Jylland och blev mönster för alla efterföljande. För närvarande finnas cirka 1 750 föreningar. Ungefär 50 % av Danmarks samtliga kor äro underkastade kontroll.

Efter hand som antalet kontrollföreningar steg, framträdde behovet av gemensam ledning. Redan 1893 hade man på Fyn bildat en dylik för avelsföreningarna och denna övertog 1899 även kontrollföreningarna på ön. År 1900 bildades en gemensam ledning för Själland resp. Lolland-Falsters föreningar samt 1901 för Bornholm. I Jylland finnas 24 självständiga gemensamma ledningar. Alla dessa äro icke lika stora. Den största omfattar 100, den minsta icke fullt 25 föreningar. Samtliga dessa ledningar äro anslutna till Foreningen af jyske Landboforeningers Husdyrbrugsudvalg. Samtliga nämnda fem provinsiella gemensamma ledningar utge årligen en gemensam berättelse över verksamheten.

År 1933 upprättades vidare De danske Kontrollforeningers Landsudvalg, som består av tio medlemmar, två från varje provinsiell gemensam ledning. Landsudvalget har utarbetat och godkänt följande regler för arbetet i kontrollföreningarna:

1. Kontroll skall verkställas minst 13 gånger om året med i möjligaste mån samma avstånd mellan kontrolltillfällena.
2. Mjölkvägning och provtagning skall utföras av kontrollassistent minst var tredje gång, jämt fördelade över året.
3. Mjölakens fetthalt skall bestämmas efter Gerbers metod.
4. De av kontrollassistenten uttagna mjölkproven skola mellan mjölk-tillfällena förvaras under lås.
5. Alla kor inom besättningen skola kontrolleras och medtagas i bokförelingen.
6. Alla kor och kalvar skola märkas enligt ett av Landsudvalget godkänt system.
7. Nöjaktiga anteckningar om överlöpingar och kalvningar skola föras för alla kor och kvigor.
8. Anteckningar skola göras om mjölmängd och fetthalt enligt mejeriets räkenskaper.

9. Kontrollarbetet skall i övrigt utföras efter de anvisningar, som lämnas av respektive provinsiella gemensamma ledningar.

Ovanstående regler äro att betrakta som minimifordringar. Flera av de gemensamma ledningarna ha därjämte fastställt betydligt skärpta krav.

Provmjölknigen i kontrollföreningen utföres med 14—30, i regel 24—28, dagars mellanrum. Kontrollåret omfattar tiden 1 oktober—30 september. Kontrollperiodens längd har efter hand måst utökas. I föreningar med många medlemmar har man sökt undvika allt för långa perioder genom att låta antingen djurägaren själv alltid verkställa provtagningen eller ägaren och kontrollassistenten växelvis utföra detta arbete.

I de speciella avelsbesättningarna äro perioderna dock normalt 20—23 dagar. Ofta förekommer dessutom i dylika besättningar s. k. förkontroll d. v. s. kontrollassistenten är närvarande vid fyra mjölkningstillfällen. Vid det första av dessa tar han inga prov utan noterar endast tidpunkten för mjölkningen och den ordningsföljd, i vilken korna mjölkas. Vid de följande tre mjölkningarna, då proven uttagas på vanligt sätt, skall kontrollassistenten tillse att korna mjölkas i rätt ordningsföljd och att mjölkningen påbörjas vid av honom bestämd tidpunkt. Dylik förkontroll har på sina håll införts icke endast för de utpräglade avelsbesättningarna utan även för alla besättningar, som föra s. k. kofamiljestambok.

Som ytterligare kontroll av provmjölkningsresultaten är det bestämt, att vid mejeri konstaterad mjölmängd och fetthalt skall bokföras för de kontrollerade besättningarna. På flera håll ha de provinsiella gemensamma ledningarna bestämt, att om sagda uppgifter saknas, införas besättningens resultat icke i berättelsen.

I samma syfte förekommer en efterkontroll ifråga om mjölkens fetthalt. Denna efterkontroll utföres systematiskt av den provinsiella gemensamma ledningen genom införskaffande av prov flera gånger om året. För ändamålet utsändas av sagda ledning särskilda provflaskor till föreningarna. För avelsbesättningar är denna efterkontroll utvidgad till att omfatta insändande av mjölkprov efter varje provmjölkning.

För att bli kontrollassistent erfordras minst två månaders utbildning antingen i samband med lantbruksskole- eller högskolekurs eller vid särskild kontrollskola (f. n. endast en). Utbildningen avslutas med särskilt examensprov i närvaro av den gemensamma ledningens konsulent som censor och i enlighet med av honom bestämda examensuppgifter. Elev, som bestått dylikt prov, får avgångsbetyg. Som ett led i utbildningen ingå även repetitionskurser för redan verksamma kontrollassistenter samt assistentmöten. Dessa kurser och möten anordnas i regel i samarbete med kontrollassistenternas fackföreningar, vilka äro till antalet elva.

I Norge handhaves mjölkboskapskontrollen av »fjøsregnskapslag» eller »melkeveiningslag». Den förra sammanslutningen torde närmast motsvara den svenska kontrollföreningen och den senare provmjölkningsring.

»Fjøsregnskapslag» omfattar visst distrikt. Varje nötkreatursägare inom distriktet har rätt att vara medlem av föreningen. Upp till tre ägare av småbesättningar kan med styrelsens samtycke antagas som en medlem. Medlemsantalet i statsunderstödd förening må i regel icke understiga 12 och icke överstiga 20.

Föreningens styrelse tillsätter kontrollassistent. Denne skall utföra kontrollarbetet och föra räkenskaperna på föreskrivet sätt. Kontroll skall i regel ske minst en gång var tredje vecka. Minst två gånger om året skall kontrollen äga rum två dagar i följd hos varje medlem. Kontrollen skall omfatta alla mjölkkor hos varje medlem. Fettbestämning skall utföras antingen på gårdarna eller centralt. Kontrollåret omfattar tiden 1 oktober—30 september.

Om 2—3 medlemmar med små besättningar intagits som en medlem må kontrollen ordnas på så sätt, att ägarna av dessa besättningar omväxlande hos varandra väga mjölken och taga fettprov. Själva fettbestämningen utföres dock av kontrollassistenten.

»Melkeveiningslag» kan försöksvis bildas inom visst område. Sådan sammanslutning kan dock icke bildas och erhålla statsunderstöd inom sådant område, där förhållandena möjliggöra bildande av »fjøsregnskapslag». »Melkeveiningslag» skall bestå av minst fyra medlemmar, anslutna under minst två år, och med tillhoppa minst 20 kor över 2 år. Mjölkkavkastningen kontrolleras av en av föreningen anställd och avlönad provmjölkare (veier), som med någorlunda jämna mellanrum väger mjölken och tar ut fettprov. Vägningen av mjölken skall verkställas minst var fjortonde dag och uttagningen av fettprov minst en gång i månaden. Fettbestämningen utföres vid mjölkkontrollanstalt, mejeri eller å annan godkänd plats.

I betänkande den 10 december 1947, avgivet av Jordbrukets Produktions- og Rasjonaliseringskomite av 1946, har förslag framlagts rörande omorganisation av ifrågavarande verksamhet. Enligt förslaget uppdelas kontrollen i två former nämligen vanlig nötkreaturskontroll och speciell avelsdjurskontroll, båda omhändertavda av samma kontrollassistenter.

I den vanliga kontrollen väges mjölken och uttages fettprov en gång i månaden. Intet hinder möter mot att ägaren eller andra utför sagda arbeten. Då och då bör dock assistenten väga mjölken m. m. Resultatet av assistentens vägning införes i böckerna med rött bläck. Kommittén anser denna kontrollform som den ordinarie. Resultaten godkännas för stamboksföring och som grundval för avkommebedömning av tjurar.

Den speciella avelsdjurskontrollen avses omfatta alla besättningar, som taga sikte på avel och försäljning av officiellt godkända tjurar till tjurföreningar samt till artificiell insemination. Kontrollperioden skall omfatta tre veckor och kontrollen utföres av kontrollassistenter. Minst två gånger om året eller så ofta som ledningen påfordrar skall kontrollen omfatta två dygn. Resultatet av denna dubbelkontroll införes i böckerna med rött bläck.

När besättningar i den vanliga kontrollen uppnått en så god standard, att de med fördel kunna sälja tjurar, kunna de på därom gjord ansökan vinna anslutning till den speciella kontrollen. Visar det sig efter ett års deltagande i sistnämnda kontroll, att det är god överensstämmelse mellan resultaten från de två kontrollformerna, kan avkastningsresultaten från sagda års avelsdjurskontroll, med stöd av uppgifterna från den vanliga kontrollen, godkännas som grundval för tjurbedömning. Resultaten från avelsdjurskontrollen märkas med en stjärna medan den vanliga kontrollens resultat icke märkas.

För övervakning av kontrollassistenterna anställas överassistenter med agronomutbildning, en dylik för 6—15 kontrollassistenter inom visst distrikt. Överassistenten skall genom kontrollassistenterna övervaka även ladugårdshygienen.

Fettanalyser böra utföras vid mejerierna. Därmed besparas assistenterna ett arbete, som kräver betydande rutin och noggrannhet. På mejeriets laboratorium anses detta arbete även kunna utföras bättre än på gårdarna.

Statsbidrag föreslås årligen utgå med 1 000 kronor per kontrollassistent och 2 000 kronor per överassistent. Därjämte anses »melkescentralene» böra bidra årligen med 500 kronor per kontrollassistent och 1 000 kronor per överassistent.

Jordbrukarnas avgift bör vara densamma i båda kontrollformerna.

2. Sverige.

Nuvarande kontrollformer.

I sin nuvarande mest fullständiga form omfattar mjölkboskapskontrollen mjölkavkastningskontroll, utfodringskontroll, härstammingskontroll och viktkontroll.

Mjölkavkastningskontrollen omfattar vägning av mjölk från enskilda kor (provmjölkning) samt bestämning av mjölkens fettinnehåll (fetthaltsbestämning).

Utfodringskontrollen omfattar fodervägning och fodervärdering samt i samband därmed rådgivning beträffande djurens utfodring. I praktiken kan fullständig individuell utfodring mera sällan genomföras, varför grupp-utfodring i regel tillämpas.

Härstammingskontrollen har i första hand till uppgift att möjliggöra ett ordnat avelsurval men är av betydelse även för djurens särskiljande vid provmjölkning och indelning i fodergrupper m. m. Till en ordnad härstammingskontroll räknas identitetskontroll, betäcknings- och kalvningskontroll samt namntavlor, stamrullor, kontrollregister, stamböcker och härstammingsbevis.

Viktkontrollen eller bestämningen av nötkreaturens levande vikt slutligen har till syfte att möjliggöra beräkning av djurens tillväxt och behov av underhållsfoder.

Samtliga de under kontrollarbetet insamlade uppgifterna sammanföras i kontrollbokföringen. Denna omfattar ett kontrollår, som i regel sträcker sig från 1 oktober till 30 september.

Denna omfattande mjölkboskapskontroll tillämpas vid fullständig kontroll (A-kontroll) och ofullständig kontroll (B-kontroll). Vid båda dessa kontrollformer handhaves kontrollen av särskild kontrollassistent vid besök inom vederbörande jordbrukares kreatursbesättning. Skillnaden mellan dessa båda kontrollformer ligger i antalet besök. Jämlikt kungörelsen den 9 maj 1941 (nr 248) angående statsbidrag till kontrollföreningsverksamheten skall vid A-kontroll kontrollassistenten besöka besättningen minst tolv gånger om året, vilket innebär att i regel högst 30 dagar förflyter mellan varje kontrolldag (kontrollperiod). De vanligaste kontrollperioderna äro 21 dagar (16 å 17 kontroll dagar per år) och 28 dagar (12 å 13 kontroll dagar per år). Vid B-kontroll besöker kontrollassistenten besättningen ett mindre antal gånger än tolv (i regel sex). Däremellan utföres kontrollen genom vederbörande djurägares egen försorg.

Förutom nu nämnda kontrollformer förekommer även en tredje, nämligen kontroll genom s. k. provmjölkkningsring (C-kontroll). I denna kontrollform verkställer vederbörande jordbrukare själv all provmjölkning, i regel tolv gånger om året, medan fetthaltsbestämning m. m. utföres av kontrollassistent å centralt belägen plats, vanligen mejeri. C-kontrollen omfattar sålunda i allmänhet endast regelbunden mjölkavkastningskontroll och kontrollbokföring men i viss utsträckning även rådgivande verksamhet beträffande mjölkornas utfodring. Hinder föreligger dock icke att vederbörande djurinnehavare i mån av behov anordnar utfodrings-, härstamnings- och viktkontroll.

För att resultaten av mjölkboskapskontrollen skola kunna tillmätas vitsord vid stamboksföring och för införande av ko i kontrollregister (officiellt vitsord) erfordras fullständig kontroll. Kontrollregister över nötboskap har till ändamål att bereda besättningsinnehavarna möjlighet att erhålla bestyrkta uppgifter angående enskilda kors identitet, härstamning och avkastning. Registret, som handhaves av vederbörande hushållningssällskap, skall i regel omfatta samtliga nötkreatur inom området, vilka stå under fullständig kontroll. Stamböcker uppläggas och föras av respektive avelsföreningar för olika nötboskapsraser. I stamböckerna införas endast sådana djur, vilka uppnått avelsduglig ålder och uppfylla vissa fordringar i avseende på härstamning, avkastning och kroppsbyggnad m. m. Fordringarna, som äro något olika för tjurar och kor samt för skilda raser, finnas återgivna i särskilda stamboksregler.

Nuvarande kontrollverksamhetens omfattning.

Ehuru mjölkboskapskontrollens betydelse sedan många år tillbaka torde vara allmänt erkänd har verksamheten, såsom framgår av följande sammanställning, fått en mycket begränsad omfattning:

Kontrollår	Antal kontrollerade		
	besättningar	kor i sin helhet	kor i % av samtliga kor i riket
1938/39	30 299	399 916	22,4
1939/40	30 655	401 927	22,5
1940/41	29 534	368 213	20,6
1941/42	28 550	339 421	19,0
1942/43	29 762	358 688	21,7
1943/44	31 453	378 500	22,2
1944/45	34 003	403 251	23,1
1945/46	38 153	441 467	24,6
1946/47	39 641	451 692	24,9

Att anslutningen till kontrollen torde påverkas även av jordbrukets allmänna lokala standard belyses av följande sammanställning, som anger verksamhetens utbredning kontrollåret 1946/47 inom skilda hushållningssällskaps områden, ordnade efter antalet kor i procent av samtliga:

Hushållningssällskap	Kontrollerade kor i % av samtliga	Hushållningssällskap	Kontrollerade kor i % av samtliga
Södermanlands läns	52,8	Skaraborgs läns	20,6
Östergötlands läns	46,1	Jönköpings läns	19,8
Malmöhus läns	45,6	Jämtlands läns	19,6
Hallands läns	37,2	Älvsborgs läns södra	18,6
Stockholms läns och stads ...	33,0	Västerbottens läns	18,3
Uppsala läns	32,0	Norrbottnens läns	17,0
Västmanlands läns	30,3	Gävleborgs läns	16,3
Kalmar läns norra	29,8	Kronobergs läns	15,7
Kristianstads läns	25,9	Kopparbergs läns	14,0
Gotlands läns	25,0	Värmlands läns	12,8
Örebro läns	23,9	Västernorrlands läns	12,0
Blekinge läns	23,7	Göteborgs och Bohus läns ...	11,1
Kalmar läns södra	23,6	Älvsborgs läns norra	10,5

Växlingarna i anslutningen till mjölkboskapskontrollen stå troligen i samband därmed, att behovet av en fortlöpande kontroll i allmänhet är särskilt framträdande inom områden med intensiv jordbruksdrift. Eftersom innehavarna av de besättningar, som äro anslutna till A- och B-kontroll

vanligen äro skyldiga transportera kontrollassistenten och dennes utrustning till närmast efterföljande förrättningsställe, är det sannolikt, att även avstånden mellan brukningsdelarna påverka anslutningen.

Såsom framgår av följande sammanställning minskas den procentuella anslutningen starkt med brukningsdelarnas storlek. Uppgifterna avse kontrollåret 1946/47 och innefatta ej provmjölkkningsringar.

Storleksgrupp, ha åker	Samtliga bruknings- delar med nötkreatur	Därav anslutna till kontroll	De senare i % av de förra
Under 2	99 685	159	0,2
2—5	110 660	1 557	1,4
5—10	94 131	5 088	5,4
10—20	58 987	7 046	11,9
20—30	17 017	4 064	23,9
30—50	10 697	4 742	44,3
50—100	5 025	3 572	71,1
över 100	2 381	2 020	84,8
Ej uppgiven areal	—	86	—
Summa	398 583	28 334	7,1

Icke mindre än 75,5 procent av samtliga brukningsdelar med nötkreatur och en åkerareal av 50 ha eller däröver voro sålunda kontrollåret 1946/47 anslutna till verksamheten medan av motsvarande egendomar med 2—10 ha åker endast 3,2 procent hade ordnad mjölkboskapskontroll. Inom landsdelar med relativt många små brukningsdelar är det nämnda förhållandet ytterligare en anledning till det ringa deltagarantalet.

Anslutningen under kontrollåren 1938/39—1946/47 till de olika formerna av mjölkboskapskontroll framgår av följande sammanställning:

	Antal kor anslutna till					
	A-kontroll		B-kontroll		C-kontroll	
	Total	I % av samtliga kontrol- lerade	Total	I % av samtliga kontrol- lerade	Total	I % av samtliga kontrol- lerade
1938/39	343 074	85,8	4 112	1,0	52 730	13,2
1939/40	346 450	86,2	4 946	1,2	50 531	12,6
1940/41	315 573	85,7	3 646	1,0	48 994	13,3
1941/42	290 724	85,7	3 461	1,0	45 236	13,3
1942/43	303 743	84,7	2 840	0,8	52 105	14,5
1943/44	314 403	83,1	2 445	0,7	61 652	16,2
1944/45	333 060	82,6	1 882	0,5	68 309	16,9
1945/46	363 798	82,4	2 443	0,6	75 236	17,0
1946/47	372 829	82,6	1 534	0,3	77 329	17,1

Inom respektive hushållningssällskaps områden var anslutningen kontrollåret 1946/47 till de olika kontrollformerna följande:

Hushållningssällskap	Kontrollerade kornas procentuella fördelning på olika kontrollformer		
	A-kontroll	B-kontroll	C-kontroll
Stockholms läns och stads	94,2	—	5,8
Uppsala läns	85,4	—	14,6
Södermanlands läns	92,1	—	7,9
Östergötlands läns	80,7	—	19,3
Jönköpings läns	72,1	—	27,9
Kronobergs läns	83,4	0,2	16,4
Kalmar läns norra	96,0	0,1	3,9
Kalmar läns södra	98,1	—	1,9
Gotlands läns	98,0	—	2,0
Blekinge läns	73,7	—	26,3
Kristianstads läns	79,7	—	20,3
Malmöhus läns	84,9	—	15,1
Hallands läns	61,5	—	38,5
Göteborgs och Bohus läns	94,7	2,4	2,9
Älvsborgs läns norra	79,6	—	20,4
Älvsborgs läns södra	80,0	—	20,0
Skaraborgs läns	81,8	—	18,2
Värmlands läns	96,1	—	3,9
Örebro läns	90,2	0,7	9,1
Västmanlands läns	82,6	—	17,4
Kopparbergs läns	91,9	6,7	1,4
Gävleborgs läns	93,7	0,1	6,2
Västernorrlands läns	87,5	—	12,5
Jämtlands läns	77,2	4,8	18,0
Västerbottens läns	59,1	—	40,9
Norrbottnens läns	53,1	1,5	45,4

Av tabellen framgår, att A-kontrollen är den allmännast förekommande kontrollformen inom samtliga hushållningssällskaps områden. B-kontrollen saknas flerstädes samt förekommer i nämnvärd utsträckning endast inom Kopparbergs, Jämtlands, Göteborgs och Bohus samt Norrbottens län. Jämväl C-kontrollen spelar i de flesta landsdelar en jämförelsevis liten roll, dock med undantag för Hallands, Jönköpings och Blekinge län samt framförallt för övre Norrland.

Övervakning av kontrollarbetet.

Övervakning av kontrollarbetet sker dels genom speciell övervakning inom ledande avelsbesättningar, dels genom allmän övervakning av kontrollföreningsverksamheten.

Övervakningen av ledande avelsbesättningar är anordnad enligt Kungl. Maj:ts kungörelse den 28 juli 1932 (nr 374) om an-

ordnande av kontroll över avelsbesättningar av vissa nötboskapsraser med däri genom kungörelsen den 5 november 1937 (nr 867) gjord ändring. Verksamheten har till syfte att främja landets nötkreatursavel genom anordnande av kontroll över nötkreatursbesättningar beträffande utfodring och avkastning, pålägg av djur samt dessas märkning med flera förhållanden, som kunna anses vara av betydelse för bedömande av besättningarnas och därifrån härstammande djurs avelsvärde. För att kunna underställas dylik särskild kontroll skall kreatursbesättning

1. tillhöra någon av följande raser, nämligen svensk röd och vit boskap, svensk låglandsboskap eller svensk kullig boskap;
2. vara av beskaffenhet att kunna i väsentlig grad bidra till förbättrande av landets nötboskapsavel;
3. vara ansluten till kontrollföreningen; samt
4. vara ansluten till det under statens ledning bedrivna arbetet för bekämpande av nötkreaturstuberkulosen.

Den som önskar få sin besättning ställd under sådan kontroll, varom fråga är, skall därom göra ansökan hos en särskild nämnd (kontrollnämnden) minst en månad före ingången av det kontrollår, då kontrollen är avsedd att taga sin början.

Innehavare av under kontroll stående kreatursbesättning åligger att såsom bidrag till täckande av de med ifrågavarande kontroll förenade kostnader årligen erlägga den avgift, lantbruksstyrelsen bestämmer; att beträffande vederbörande besättning vara underkastad kontroll av kontrollnämnden;

att lämna av kontrollnämnden anställd överassistent eller kontrollant skjuts till och från närmaste järnvägs-, ångbåts- eller skjutsstation, dock ej utöver två mil, samt kost och bostad vid hans besök;

att enligt kontrollnämndens anvisningar med noggrannhet väga eller mäta samt redovisa all inom ladugården producerad mjölk;

att föra och tillhandahålla fullständiga anteckningar över betäckning, kalvning och eventuell kastning samt utmönstring inom besättningen;

att enligt kontrollnämndens anvisning märka samtliga inom besättningen födda kalvar;

att vid försäljning av avelsdjur till köparen avlämna av kontrollnämnden granskat härstamningsbevis angående djuret;

att ställa sig till efterrättelse av lantbruksstyrelsen eller kontrollnämnden meddelade anvisningar angående kontrollarbetets utförande; samt

att medverka till vinnandet av det med kontrollen avsedda ändamålet.

Ifrågavarande speciella kontroll omfattades till en början med stort intresse av innehavarna av de besättningar, som producera avelsdjur för försäljning. År 1936 stodo sålunda 105 besättningar med svensk röd och vit boskap, 19 besättningar med svensk låglandsboskap och 5 besättningar med röd kullig svensk lantras eller tillhoppa 129 besättningar under dylik kon-

troll. Omkring år 1940 vann emellertid den uppfattningen ökad utbredning bland uppfödarna, att all kontroll borde vara likvärdig och att det sålunda icke förelåge anledning att utöva speciell kontroll över ledande avelsbesättningar. I anledning härav sjönk anslutningen mycket snabbt och kontrollåret 1946/47 voro endast 20 besättningar anslutna.

Övervakningen av kontrollföreningsverksamheten regleras genom Kungl. Maj:ts kungörelse den 9 maj 1941 (nr 248) angående statsbidrag till kontrollföreningsverksamheten. Jämlikt sagda kungörelse, 9 §, är hushållningssällskap, som erhåller dylikt statsbidrag, skyldigt att enligt av lantbruksstyrelsen fastställd plan leda och övervaka verksamheten såväl inom kontrollförening, vilken erhåller statsbidrag, som inom annan dylik förening, vilken förklarar sig villig att för ändamålet ställa sig under hushållningssällskapets inseende och i övrigt uppfyller de fordringar, som gälla ifråga om kontrollförening, som åtnjuter bidrag av statsmedel; dock må, där hushållningssällskapets förvaltningsutskott det beslutar, anordnandet av sagda övervakning uppdragas åt kontrollnämnden.

I cirkulär till hushållningssällskapets förvaltningsutskott den 23 november 1937, 5 november 1943, 26 april 1945 och 4 juli 1946 angående ifrågasvarande övervakning har lantbruksstyrelsen bestämt, att ovannämnda plan skall, såvitt angår hushållningssällskap, innehålla, bland annat, följande allmänna föreskrifter, enligt vilka det ankommer på hushållningssällskapets förvaltningsutskott

att utfärda normalstadgar för kontrollförening i enlighet med av lantbruksstyrelsen fastställda grunder;

att vid prövning av i kontrollförenings tjänst anställd assistents behörighet iakttaga, att denne avlagt godkänd examen vid med statsmedel understödd utbildningskurs för kontrollassistenter eller annan dylik kurs, vilken lantbruksstyrelsen förklarar vara i undervisningshänseende därmed jämställd;

att för inom hushållningssällskapets område anställd kontrollassistent utfärda instruktion, som skall underställas lantbruksstyrelsen för godkännande;

att efter kontrollförenings hörande vidtaga den reglering av assistenternas verksamhetsområden, som med hänsyn till kontrollarbetets planläggning inom hushållningssällskapets hela område prövas ändamålsenlig; samt

att i övrigt leda och övervaka kontrollarbetet i enlighet med de närmare anvisningar, som av lantbruksstyrelsen meddelas.

I den av hushållningssällskapets förvaltningsutskott utfärdade instruktionen för den särskilda befattningshavare (överkontrollassistent), som handhar ifrågasvarande övervakning skall enligt ovannämnda cirkulär stadgas åläggande för honom, bland annat,

att beträffande övervakningens utförande stå under inseende av kontrollnämnden;

att tillse att samtliga kontrollassistenter inom distriktet i föreskriven ordning insända resplaner;

att minst en gång årligen kontrollera inom distriktet anställda kontrollassistents arbete, varvid följande kontrollformer kunna ifrågakomma, nämligen

1. överraskande kontroll, vars ändamål i främsta rummet är att möjliggöra en effektiv övervakning av det sätt, varpå kontrollassistent verkställer fetthaltsundersökningen; skolande överassistent vid ifrågavarande kontroll dels med ledning av vederbörandes resplaner anpassa tidpunkten för besöket så, att detsamma inträffar omedelbart efter det samtliga fetthaltsundersökningar inom den besättning, varom fråga är, blivit slutförda och deras resultat i vederbörlig ordning bokförda, dels och, bland annat, avläsa av kontrollassistent utförda fettprov och jämföra därvid funna resultat med motsvarande i kontrollboken införda samt själv verkställa förnyad fetthaltsundersökning å samma mjölkprov, som blivit av vederbörande kontrollassistent i enahanda syfte undersökta;

2. förlängd kontroll, vars ändamål i främsta rummet är att möjliggöra kontroll över djurens avkastning och utfodring; skolande överkontrollassistenten vid dylikt kontrollbesök, som skall taga sin början omedelbart efter ordinarie kontrolltags slut och omfatta minst 24 timmar, antingen själv verkställa fullständig kontroll eller övervaka av kontrollassistent utförd sådan;

3. inspektionskontroll, vars ändamål är att bereda överkontrollassistent möjlighet att kontrollera och handleda kontrollassistent under tjänsteutövning; skolande dylik kontroll i främsta rummet ifrågakomma, när kontrollassistent är nyanställd eller hans yrkesskicklighet kan dragas i tvivelsmål eller kontroll sker genom provmjölkkningsring; samt

4. extra kontroll, varmed avses, att överkontrollassistent, när så prövas erforderligt, själv må verkställa fullständig provmjölkning vid tidpunkt, som icke sammanfaller med ordinarie kontrolltag;

att tillse, att samtliga inom respektive ladugårdar uppställda nötkreatur blivit i föreskriven ordning märkta;

att granska för respektive besättningar upplagd betäckningsjournal och tillse, att däri meddelade uppgifter överensstämmer med de i kontrollboken gjorda anteckningarna rörande kalvs fader;

att granska över besättning förda kontrollböcker och tillse, att desamma dels upplagts enligt av lantbruksstyrelsen fastställt formulär, dels ock föras på sätt meddelade anvisningar föreskriva;

att undersöka kontrollutrustningens beskaffenhet och därvid särskilt tillse, att mjölkvägen visar rätt vikt, att provglas och pipetter äro kontrollmärkta, att butyrometerkulan är väl avvägd och har en jämn gång, att

provschatullet är försett med ordentlig låsanordning, att svavelsyran har föreskriven koncentrationsgrad samt att alla glas äro väl rengjorda och fria från fettrester;

att med uppmärksamhet följa utvecklingen på utfodringslärans område samt lämna råd och upplysningar rörande utfodringens ekonomiska planläggning;

att över verkställda förrättningar föra anteckningar och till kontrollnämnden minst en gång i kvartalet avgiva rapport över verkställda förrättningar och gjorda iakttagelser;

att fördröjligen till kontrollnämnden anmäla förekommande oegentligheter inom kontrollarbetet eller yppade skäligen misstankar i dylikt avseende samt verkställa den utredning, som kontrollnämnden av sådan anledning beslutar;

att verkställa av kontrollnämnden fattade beslut rörande kontrollarbetets tekniska utförande;

att i tvivelaktiga fall inhämta råd och anvisningar av kontrollnämndens sekreterare;

att senast den 1 december varje år till lantbruksstyrelsen insända i enlighet med av styrelsen fastställt formulär upprättad berättelse över kontrollföreningsverksamheten inom vederbörande distrikt under det sistförflutna kontrollåret; samt

att ifråga om till kontrollregister anslutna besättningar, dels insamla och efter granskning till den, som handhar kontrollregistret över nötboskap inom området, senast den 1 december varje år överlämna kontaktkopia av i kontrollbok upprättat sammandrag över enskilda kors konto, dels ock tillse, att kontaktkopior av inom besättningen förda betäckningsjournaler i vederbörlig ordning insändas till registerföraren.

Tilläggas må, att hos hushållningssällskapen anställda överkontrollassistenter verkställt under kontrollåret 1946/47 3,2 förrättningar i medeltal per assistent. Motsvarande antal för de hos kontrollnämnden anställda var 2,0.

Av vad ovan anförts framgår, att respektive överkontrollassistenter äro skyldiga att till kontrollnämnden insända skriftlig rapport över vid varje förrättning gjorda iakttagelser. Dessa bliva i den mån de innehålla allvarlig anmärkning mot kontrollarbetet i avskrift vidarebefordrade till samtliga ledamöter av nämnden och behandlas därefter vid nämndens i regel månatligen återkommande sammanträden. Där omständigheterna sådant påkalla, låter nämnden verkställa närmare utredning i ärendet, varefter denna utredning överlämnas till vederbörande djurinnehavare för avgivande av yttrande.

I de fall anmärkningen visat sig befogad, vidtar nämnden åtgärder i syfte att förebygga nya anmärkningar av samma art och att så långt möjligt är eliminera följderna av eventuella kontrollfel. Nämnden kan sålunda påyrka

Kap. III. Undersökning av mjölkavkastningskontrollens metodik.

Såsom nämnts i det föregående erfordras för officiellt vitsord av mjölkboskapskontrollens resultat fullständig kontroll (A-kontroll). Anledningen härtill är den, att om kontrolldagens avkastningsresultat avvika från kontrollperiodens verkliga medelresultat, förstoras felen med stigande dagantal i perioden, enär resultaten ifråga multipliceras med nämnda dagantal. För erhållande av tillförlitliga resultat anses det därför vara av stor vikt, att kontrollperioderna icke bliva allt för långa. Man har därför hittills icke ansett sig kunna för officiellt vitsord godkänna ett färre antal kontroll-dagar per år än tolv.

Till belysande av denna fråga må här refereras resultaten av de undersökningar av nyssnämnda och andra med mjölkavkastningskontrollen sammanhängande spörsmål, som verkstälts av professor Ivar Johansson.¹ Denne framhåller inledningsvis, att en fortlöpande daglig avkastningskontroll av ekonomiska skäl icke är genomförbar i praktiken. Man har därför indelat året i för varje besättning bestämda kontrollperioder och i allmänhet strävat efter att förlägga kontrolldagen så nära periodens mitt som möjligt. Kontrollperioderna hava sedan mjölkboskapskontrollen påbörjades — i Danmark 1895 — växlat mellan en vecka och två månader. Författaren omnämner emellertid i detta sammanhang, att man i U. S. A. använt en annan kontrollmetod, den så kallade »official test». I denna kontrollform bestämde man dagligen under en kortare tid av laktationsperioden, vanligen 7, i vissa fall 30 dagar, mjölmängden och dess fetthalt. Emellertid beror en kos värde som mjölkleverantör icke endast på dess högsta avkastning utan även på dess uthållighet ifråga om avkastningen. Den amerikanska korttidskontrollen lämnar i sistnämnda hänseende inga upplysningar. Härtill kommer, att sagda metod är av ringa värde som grundval för utfodringens ordnande.

De fel, som sammanhänga med att mjölkavkastningskontrollen icke är daglig utan utföres med vissa bestämda mellanrum, bero på dels tillfälliga variationer från dag till dag ifråga om såväl mjölmängd som mjölkens fetthalt (tillfälliga kontrollfel), dels det faktum, att dagsavkastningen och fetthalten uppvisa ett systematiskt förlopp från kalvning till sinläggning

¹ Untersuchungen über die Methodik der Milchleistungskontrolle (Zeitschrift für Tierzüchtung und Züchtungsbiologie Bd 51, Häft 3).

(systematiska kontrollfel). De tillfälliga variationerna sammanhånga med utfodring, mjölkningens utförande och olika yttre omständigheter. De systematiska kontrollfelen, som alltså äga samband med laktationskurvans form, påverkas icke endast av kontrollperiodens längd utan även av kontroll-dagens läge inom perioden och metoden för avkastningsberäkningen under den första perioden efter kalvningen.

Undersökningens syfte har framför allt varit att bestämma kontrollfelens storlek vid kontrollperioder av olika längd och vid olika lägen för kontroll-dagen inom perioden. Vidare har undersökts sammanhanget mellan kontrollfelets storlek och avkastningens höjd, kontrollfelets storlek under olika delar av laktationen — särskilt under kontrollperiodens första och sista avsnitt — o. s. v. Resultaten av undersökningarna sammanfattas i professor Johanssons redogörelse för desamma på i huvudsak följande sätt:

1. Mellan avkastningens och kontrollfelets storlek, uttryckta i absoluta tal, finnes ett tydligt sammanhang. Det procentuella kontrollfelet är däremot så gott som oavhängigt av avkastningens storlek. Med regelbundna miljöförhållanden (utfodring, mjölkning o. s. v.) varierar såväl avkastning som kontrollfel mindre än under starkt växlande yttre betingelser.

2. Resultaten av undersökningarna rörande kontrollfelens storlek vid kontrollperioder av olika längd framgå av nedanstående tabell. I densamma äro de sannolika, tillfällighetsbetonade procentuella kontrollfelen — korri-gerade med hänsyn till systematiska fel — angivna per kontrollår för mjölk-mängd, smörfett och mjölkens fetthalt för olika långa kontrollperioder. Kontroll-dagen antages ligga i periodens mitt. Dessutom äro i tabellen upp-tagna de sannolika värdena av tillfällighetsbetonade »maximala» kontroll-fel. Man kan förvänta, att 68,3 % av samtliga kontrollfel falla inom det i tabellen angivna värdet $\pm A$ och 99,7 % inom det i tabellen angivna värdet $\pm 3 \times A$. (A och $3 \times A$ beteckna kontrollfelet i procent av den verkliga mängden mjölk resp. smörfett och fett-%).

Kontroll-periodens dagantal	Antal kontroller per år	Mjölk		Smörfett		Fett-%	
		A	3×A	A	3×A	A	3×A
7	52	1,25	3,75	1,77	5,31	1,37	4,11
14	26	1,70	5,10	2,29	6,87	1,93	5,79
21	17	2,22	6,66	2,85	8,55	2,39	7,17
28	13	2,71	8,13	3,34	10,02	2,73	8,19
35	11	3,11	9,33	3,72	11,16	2,97	8,91
42	9	3,71	11,13	4,27	12,81	3,28	9,84
60	6	5,56	16,68	5,80	17,40	4,02	12,06

Tabellen belyser, att för undvikande av exempelvis större fel än 10 % av den verkliga smörfettmängden får inte längre kontrollperiod än 28 dagar tillämpas. Å andra sidan kan man förvänta, att om mjölmängden kontrolleras var tredje vecka och mjölkens fetthalt var sjätte vecka, kon-

trollfelet kommer att hålla sig inom $\pm 10\%$. Ifråga om fetthalt kan man sålunda nöja sig med ett mindre antal kontroller per år, vilket sammanhänger därmed, att de systematiska förändringarna ifråga om fetthalten äro betydligt mindre under laktationsperioden än beträffande mjölmängden.

Inom besättningar, från vilka försäljas avelsdjur, vars värde bedömes på grundval av avkastningskontrollens resultat, bör kontrollperiodens längd icke överstiga tre veckor. Redan med denna periodlängd måste man ifråga om smörfett räkna med maximalt kontrollfel om ungefär $\pm 10\%$. Detta betyder för en ko med en beräknad avkastning av 200 kg smörfett, att den verkliga avkastningen kan ligga någonstades mellan 180 och 220 kg. Vidare måste alltid observeras, att kontrollens värde som grundval för kornas utfodring minskas vid förlängning av kontrollperioden utöver två à tre veckor.

3. Om man förskjuter kontrolldagen från mitten av kontrollperioden mot slutet uppkommer ett negativt systematiskt fel, som tilltar i storlek med varje dags förskjutning. En förskjutning mot periodens början förorsakar ett positivt systematiskt fel. Även det tillfällighetsbetonade kontrollfelet höjes, om kontrolldagen avlägsnas från periodens mitt. Kontrolldagen bör därför så nära som möjligt sammanfalla med nämnda mittpunkt. Förläggning av kontrolldagen omväxlande före och efter periodens mitt har till följd en höjning av tillfällighetsbetonade fel men icke med säkerhet något systematiskt fel.

4. Under den första och sista kontrollperioden av laktationstiden är kontrollfelet ungefär dubbelt så stort som under den andra och näst sista kontrollperioden. Storleken av dessa fel tilltar mycket starkt med förlängda perioder. Mellan kontrollfelet under den första kontrollperioden och felet under hela laktationstiden finnes ett tydligt samband. Om kontrollfelet stiger under den första perioden med 1 kg mjölk, så höjes felet för hela laktationstiden ungefär lika starkt. Ett liknande men svagare samband finnes mellan kontrollfelet under den sista perioden och för hela laktationstiden. En minskning av kontrollfelet under den första kontrollperioden kan åstadkommas på så sätt, att besättningens innehavare själv väger kons mjölmängd på femte dagen efter kalvningen och att denna kontrollmängd jämte av assistenten på ordinarie kontrolldag konstaterad mjölmängd användes på bestämt sätt vid beräkning av avkastningen. Felet under den sista kontrollperioden kan minskas genom att vid avkastningsberäkningen taga med endast de dagar, som kon verkligen lämnat mjölk.

5. Kontrollfelet blir något lägre vid beräkning av avkastningen per laktationsperiod i stället för kontrollår. Detta sammanhänger därmed, att två laktationsperioder icke sällan börja under ett och samma kontrollår.

Kap. IV. Nuvarande mjölkboskapskontrollens svagheter.

De svagheter, som vidlåda den nuvarande mjölkboskapskontrollen, äro dels för samtliga kontrollformer gemensamma, dels för vissa kontrollformer speciella.

För *samtliga kontrollformer* gemensamma svagheter sammanhånga främst med de i det föregående omnämnda kontrollfelen vid mjölkavkastningskontrollen, vilka äro oberoende av åtgärder från djurägarens sida.

Vid sidan härav förefinnas emellertid vissa möjligheter till medvetet eller omedvetet manipulerande från djurägarens eller ladugårdsskötarens sida med kontrollen. Då erfarenheten visat, att det oftast icke är möjligt att hemlighålla tidpunkten för kontrollassistentens besök, kunna medvetna åtgärder vidtagas, som förrycka kontrollresultaten. Sålunda kunna systematiska förändringar i mjölkornas utfodring framkallas genom att i god tid före kontrollens början mjölkorna givas extra tillskott av i regel högvärdigt foder eller genom att under sommarhalvåret korna förflyttas till särskilt goda betesmarker. En annan felkälla uppstår, om en förlängning av kontrolldygnet framkallas genom omkastning av den ordningsföljd, vari korna mjölkas, genom förskjutning av mjölkningstiderna, genom ofullständig tömning av juvret vid sista mjölkningen närmast före kontrolldygnets början eller genom eftermjölkning under kontrolldygnet av kor, som eljest icke äro föremål för sådan mjölkning. Vidare kan nämnas den särskilt inom större besättningar föreliggande möjligheten att för kontrollassistenten uppgives att mjölken härrör från annan ko än som i verkligheten är fallet. Slutligen kunna medvetet felaktiga kontrollresultat åstadkommas genom direkt tillsats av mjölk eller grädde till av de enskilda korna producerad mjölk eller genom ofullständig tömning av de kärl, vari mjölken förvaras.

Omedvetet kunna missvisande resultat uppstå exempelvis genom att kontrollarbetet framtvingar en viss förlängning av mjölkningstiden.

Därest medvetna manipulationer avse kontroll, vars resultat ligga till grund för avelsarbetet endast inom den kontrollerade besättningen, anses desamma icke behöva tillmätas större betydelse och i varje fall icke föranleda ingripande från det allmännas sida. Av långt allvarigare art anses emellertid frågan vara, om medvetna manipulationer konstaterats inom en besättning, från vilken försäljas livdjur och vars djur köpare värdesätter

på grundval av de, enligt hans tro, fullt vederhäftiga men i verkligheten påverkade kontrollresultaten. Ehuru den verkliga omfattningen av medvetna manipulationer icke kan siffermässigt angivas och de konstaterade fallen äro ett ringa fåtal i förhållande till samtliga kontrollresultat anses dock blotta möjligheten till felaktigheter av ifrågavarande slag bringa mjölkboskapskontrollen i sin helhet i vanrykte och utgöra fullgod anledning att så långt möjligt genom lämpliga åtgärder söka undanröja missförhållandena.

Slutligen må i detta sammanhang jämväl framhållas, att felaktigheter ifråga om kontrollresultaten kunna uppstå genom oskickligt handhavande från kontrollassistentens sida av honom åliggande arbetsuppgifter eller bristfällig utrustning. Det ligger i sakens natur, att det sätt, varpå kontrollassistenterna utföra sitt arbete, måste bliva av grundläggande betydelse för kontrollresultatens tillförlitlighet.

De speciella svagheterna ifråga om den *fullständiga kontrollen* äro närmast av ekonomisk och organisatorisk art. Inom denna kontrollform måste kontrollassistenten i regel använda en hel arbetsdag för varje kontrollbesök, även om besättningen omfattar endast ett fåtal kor. Utgifterna per ko bli därför relativt stora inom små besättningar. Denna merkostnad drabbar emellertid alla djurägare med samma styrka, enär avgiften i regel uttages med samma belopp per ko, oberoende av besättningens storlek. I någon mån kan merkostnaden utjämnas genom uttagande utöver viss avgift per ko av en särskild, för alla enahanda besättningsavgift. Så sker även inom vissa landsdelar. Nu utgående statsbidrag till kontrollverksamheten avser även att åstadkomma en utjämning. Härtill återkommer utredningen senare.

Skyldigheten för djurägaren att under förrättningsdagarna hålla kontrollassistenten med kost och logi samt transportera i varje fall hans utrustning till nästa förrättningsställe innebär vidare en viss tunga, särskilt med hänsyn till bristen på arbetskraft inom jordbruk och hushåll. Speciellt för innehavare av mindre jordbruk och inom glest bebyggda trakter äro sagda skyldigheter stundom besvärande.

Den fullständiga kontrollformen innebär vidare ett betydande behov av kontrollassistenter. Enär tillgången på dylika befattningshavare i varje fall för närvarande icke motsvarar efterfrågan, äventyras mångenstädes kontrollens behöriga upprätthållande och ytterligare utbredning. En tendens till sänkning av kontrollassistenternas kvalitet gör sig även gällande vid bristande konkurrens på området. Orsakerna till den alltför ringa assistenttillgången torde å sin sida sammanhänga med att assistentyrkets ambulatoriska karaktär med ty åtföljande bortovaro från hemmet under större delen av året gör detsamma mindre tilldragande än flertalet andra yrken. Nackdelen med det nuvarande tvånget för en kontrollassistent att lita till kost och logi hos djurägaren under förrättningsdagarna kan man ej heller

bortse från. Givetvis spela även löneförmånerna en stor roll för rekryteringen av kontrollassistenter.

Vad därefter angår *kontrollen genom provmjölkkningsring* (C-kontroll) är det uppenbart, att denna kontrollform undanröjer den tunga, som i den fullständiga kontrollen åvilar djurägaren genom skyldigheterna att transportera kontrollassistenten samt hålla honom med kost och logi. Tillämpningen av C-kontrollen minskar därjämte avsevärt behovet av kontrollassistenter. Anledningarna till att denna kontrollform det oaktat icke vunnit den utbredning, som man synes hava väntat, äro sannolikt olika inom skilda landsdelar. En viktig orsak torde emellertid vara den att C-kontrollens resultat icke tillmätas officiellt vitsord såsom grundval för bedömande av det enskilda djurets avels- eller produktionsvärde. Detta torde i många jordbrukares ögon ge C-kontrollen karaktären av en mindervärdig och föga tillförlitlig kontrollform. Det är vidare icke uteslutet, att man mångstades — icke minst med hänsyn till bristen på arbetskraft i jordbruket — icke anser sig kunna påtaga sig eller ofta snart tröttnar på det ökade arbete och besvär, som regelbunden vägning, provtagning och provens insändande innebär. På vissa håll hava även svårigheter uppstått med provens transport.

Man kan ej heller bortse från, att eftersom kontrollassistenten vid C-kontroll centralt — vid ortens mejeri eller annorstädes — undersöker fetthalten och slutför räkenskaperna, kan djurägaren icke alltid upprätthålla en fortlöpande personlig kontakt med vederbörande assistent och går därför ej sällan förlustig dennes medverkan vid utfodringens planläggning och genomförande. I Norrland har man sökt råda bot häremot genom att kontrollassistenten i samband med förrättning å besättning, underkastad A- eller B-kontroll, för utfodringsrådgivning samlar de jordbrukare i trakten, vars besättningar äro anslutna till C-kontroll. I Hallands län tillämpas enligt uppgift från och med kontrollåret 1945/46 på försök den metoden, att proven icke insändas till mejeriet av vederbörande jordbrukare, utan kontrollassistenten reser själv till gårdarna för insamling av provglas och böcker, varefter han å mejeriets eller egen butyrometer verkställer fetthaltsprovningen. Sedan bokföringen verkställts besökas gårdarna ånyo, varvid tillfälle ges att diskutera provningens resultat, utfodringsfrågor m. m. En erfaren assistent anses vid regelbundna besök kunna vara den enskilde jordbrukaren till stor nytta vid ladugårdsdriftens planläggning och bedrivande men metoden ställer sig relativt dyrbar. I detta sammanhang kan även nämnas, att lantbruksstyrelsen under beaktande av utfodringsrådgivningens stora betydelse för vidmakthållande av intresset för C-kontrollen i sina normalstadgar för kontrollförening ålagt dylik förening att vid nämnda kontroll anordna upplysningsverksamhet i utfodringsfrågor på av vederbörande hushållningssällskaps förvaltningsutskott godkänt sätt.

Kap. V. Utredningens allmänna synpunkter på mjölk- boskapskontrollen.

1. Inledning.

För att kunna ordna en ur olika synpunkter rationell utfodring och ett ändamålsenligt avelsurval är det utan tvivel nödvändigt för en djurinnehavare att åtminstone i någon mån känna sin nötkreatursbesättnings avkastningsförmåga. I varje fall inom en mindre nötkreatursbesättning torde en viss dylik kännedom kunna vinnas även utan en ordnad mjölkboskapskontroll. En innehavare av en dylik besättning äger sålunda i allmänhet en viss uppfattning om de skilda kornas inbördes ställning ifråga om mjölkavkastning men däremot icke om mjölkens fetthalt. Inom större besättningar försvåras utan en ordnad mjölkboskapskontroll dylika jämförelser mellan olika kor. Vidare är det knappast möjligt att ifråga om jordbruk överhuvud taget utan sådan kontroll verkställa jämförelse mellan olika besättningar, varigenom djurinnehavaren går miste om den betydelsefulla grundval för vidtagande av rationaliseringsåtgärder, som dylik jämförelse innebär. Även för kännedomen om de enskilda kornas absoluta mjölkavkastning krävas kontrollåtgärder. För officiell dokumentering av ett djurs avkastning är vidare en ojävig mjölkboskapskontroll erforderlig.

Enligt utredningens mening torde man sålunda kunna fastslå, att en ordnad mjölkboskapskontroll under alla förhållanden i varje fall underlättar rationaliseringen av ladugårdsskötseln och ger en relativt säker utgångspunkt för erforderliga åtgärder härutinnan, under förutsättning givetvis att kontrollresultaten äga den grad av exakthet, som ur praktisk synpunkt anses tillfyllest, samt att för officiell dokumentering av ett djurs avkastning en ojävig mjölkboskapskontroll är erforderlig. Härav följer emellertid icke utan vidare, att det allmännas medverkan i detalj erfordras för genomförande av en ordnad dylik kontroll. Man kan dock med fog hävda, att det allmänna om möjligt bör söka främja en sådan organisation av kontrollen, att den enskilde djurägarens behov av dylik tillgodoses på ett så effektivt sätt som möjligt. Det ligger nämligen även i det allmännas intresse, att en god grundval skapas för åtgärder i syfte att förbättra nötkreatursskötseln. Det kan även göras gällande, att det allmänna har intresse av icke endast kontrollens rationella utformning utan även att densamma utnyttjas i en för nötkreatursskötselns förbättring erforderlig utsträckning. Närmast i åtanke kommer härvidlag ordnandet av en ändamålsenlig rådgivnings- och upplysningsverksamhet. Frågan är emellertid,

om det allmänna bör därutöver även på andra sätt främja anslutningen till mjölkboskapskontrollen. Närmast kommer härvidlag ifråga spørsmålet om statsbidrag till de direkta kontrollkostnaderna. Utredningen återkommer härtill senare.

Vid övervägande av frågan om mjölkboskapskontrollens framtida utformning bör uppmärksammas, att avkastningen kan angivas antingen i medeltal per ko inom besättning eller för varje enskild ko. Enär det icke synes uteslutet, att redan kännedomen om samtliga kors medelavkastning kan — i varje fall i viss utsträckning — tjäna som grundval för rationaliseringsåtgärder, har utredningen ansett sig böra till övervägande upptaga frågan om ordnande av mjölkboskapskontroll dels beträffande besättning, tagen som enhet (besättningskontroll), dels ifråga om enskilda kor (individuell kontroll).

2. Besättningskontroll.

Allmänna synpunkter.

Med besättningskontroll avses dels en registrering av enskild besättnings avkastning av mjölk och mjölkfett i medeltal per ko och år, dels en jämförelse mellan sagda medeltal och motsvarande genomsnitt för samtliga till kontrollen anslutna besättningar inom visst område.

I syfte att erhålla praktisk erfarenhet av besättningskontrollens betydelse och metodik har utredningen efter vederbörligt bemyndigande under år 1947 bedrivit försöksverksamhet med dylik kontroll inom vissa landsdelar. En närmare redogörelse för verksamheten och dess resultat lämnas i till betänkandet fogad bilaga 1. Erfarenheterna av densamma komma att beröras i samband med utredningens synpunkter i det följande. Här må inledningsvis endast nämnas, att verksamheten omfattat Väckelsångs mejeriförenings område i Kronobergs län, Klockrike andelsmejeriområde i Östergötlands län och viss del av Jämtlands mejeriförenings område. Inom vart och ett av dessa län har ledningen närmast handhäfts av vederbörande hushållningssällskap i samarbete med mejeriförenings styrelse och vederbörande mejeriföreståndare.

För bedömande av besättningskontrollens betydelse må påpekas att i den hittills bedrivna upplysningsverksamheten för ökad anslutning till någon form av ordnad mjölkboskapskontroll har man kunnat helt allmänt framföra de skäl, som tala för en dylik kontroll och även kunnat dokumentera sina uttalanden genom hänvisning till de goda resultat, som enskilda jordbrukare uppnått genom åtgärder på grundval av kontrollresultaten. Hos många jordbrukare har intresset därmed väckts, medan flertalet dock icke kunnat övertygas. Den svaga punkten i dylik upplysningsverksamhet torde

nämligen vara, att den enskilde jordbrukaren först efter några års deltagande i kontrollen har möjlighet att genom egna erfarenheter bedöma kontrollens värde för åtgärder ifråga om den egna besättningen. Han har med andra ord små möjligheter att på ett enkelt och billigt sätt utan större besvär först konstatera, i vad mån hans besättning i jämförelse med andra besättningar med likartade produktionsförutsättningar uppvisar förhållandevis så låg avkastning, att brister i ett eller annat avseende uppenbarligen måste föreligga.

En sådan jämförelse kan åstadkommas genom besättningskontroll. Redan härigenom torde, såsom även framhållits av de i försöksverksamheten deltagande hushållningssällskapen, intresset kunna väckas för vidtagande av förbättringsåtgärder inom den egna besättningen, framför allt en allmän rationalisering av besättningens utfodring, och genom fortlöpande kontroll de verkställda åtgärdernas effekt kunna registreras. I nämnda hushållningssällskaps uttalanden rörande erfarenheterna av besättningskontrollen framhålles speciellt, att denna kontroll torde kunna vara till stor nytta särskilt för innehavare av mindre kreatursbesättningar.

Besättningskontrollens möjligheter att giva deltagarna en nyttig tankeställare ifråga om den egna besättningens standard framgå enligt utredningens mening av de avkastningsresultat, som framkommit genom den ovannämnda försöksverksamheten. Dessa återfinnas i följande sammanställning för de olika försöksområdena:

	Kronobergs län S. R. B.	Östergötlands län		Jämtlands län S. K. B.
		S. R. B.	Lågland	
Mjölkvkastning, kg.				
Medeltal	2 862	3 519	4 082	2 345
Högst	4 323	4 817	5 211	3 723
Lägst	1 519	2 060	2 542	1 195
Mjölakens fetthalt, %				
Medeltal	3,57	3,78	3,59	4,11
Högst	4,16	4,35	4,09	4,71
Lägst	3,10	3,30	3,19	3,20
Smörfettmängd, kg.				
Medeltal	103	133	146	97
Högst	164	183	203	155
Lägst	51	75	81	45

Av tabellen framgå de betydande variationerna ifråga om avkastningsresultaten för besättningar inom ett begränsat och med hänsyn till de naturliga produktionsbetingelserna i stort sett likartat område. En framåtsträvande djurägare med relativt lågt avkastningsläge för besättningen torde icke kunna undgå att reflektera över anledningarna härtill.

Besättningskontrollen bör vidare kunna vara av betydande värde för den

till mjölkboskapskontrollen hörande rådgivningsverksamheten, främst den individuella. Utredningen återkommer härtill i annat sammanhang men vill redan här framhålla, att de konkreta uppgifterna från besättningskontrollen kunna ge rådgivaren en betydelsefull anvisning å de djurinnehavare, med vilka han i första hand bör söka träda i personlig kontakt. Detta har jämväl framhållits i förenämnda hushållningssällskaps uttalanden.

Slutligen vill utredningen påpeka, att en allmänt genomförd besättningskontroll bör kunna ge de ledande organen — framförallt lantbruksstyrelsen och hushållningssällskapen — en god uppfattning om ladugårdsskötselns relativa standard inom de olika landsdelarna och därmed möjlighet att mera effektivt än hittills främja ladugårdsskötselns ändamålsenliga utveckling. Av de uttalanden, som föreligga från ovannämnda hushållningssällskap och vederbörande mejerierorganisationer och vilka återfinnas i redogörelsen för försöksverksamheten, torde jämväl kunna utläsas en enhällig uppfattning om besättningskontrollens betydelse och önskvärdheten av att dylik kontroll genomföres i stor skala.

Med hänsyn till vad sålunda anförts och till de erfarenheter, som vunnits genom verkställda försök med besättningskontroll får utredningen föreslå, att dylik kontroll upptages såsom en särskild form av mjölkboskapskontroll.

Besättningskontrollens metodik.

För besättningskontrollens genomförande erfordras uppgifter om dels den totala mjölkavkastningen från vederbörande besättning, dels den samlade mjölkens fetthalt, dels slutligen antalet mjölkkor i genomsnitt under året.

Vad först angår mjölkavkastningen kunna i första hand vid mejerierna tillgängliga uppgifter för de skilda leverantörerna om invägda mjölmängder utnyttjas. Man når visserligen icke härigenom de besättningar, som icke producera mjölk för avsalu och ej heller de besättningar, vars produktion helt försäljes utanför mejeri. Det torde dock icke vara helt uteslutet, att intresserade jordbrukare även inom dessa, relativt fåtaliga kategorier kunna lämna uppgifter på sätt nedan sägs och erhålla kontrollresultat.

Den vid mejeriet invägda mjölmängden utgör emellertid icke vederbörande besättnings totalproduktion. En del förbrukas i jordbrukarens eget hushåll, av de vid jordbruket anställda och andra konsumenter i trakten samt för utfodringsändamål (hemmamängd). Enär hemmamängden givetvis är av varierande storlek, är det för en riktig jämförelse nödvändigt, att uppgift om densamma införskaffas. Olika metoder kunna härvidlag tänkas.

På grundval av inhämtade upplysningar om antalet mjölkkonsumenter å egendomen skulle man sålunda kunna uppskatta den hemmakonsumerade mjölmängden med hjälp av standardtal ifråga om förbrukningen.

Även den mjölmängd, som normalt åtgår för utfodringsändamål, kunde måhända på liknande sätt ungefärligen beräknas, ehuru svårigheterna härutinnan torde vara relativt stora. Den vid gården direkt till förbrukare försålda mjölmängden lärer däremot icke kunna uppskattas. Vidare lider metoden av den svagheten, att en schablonmässig uppskattning kan i vissa fall ge ett missvisande resultat och därmed från början skapa ett misstroende mot jämförelsematerialet.

En annan metod vore, att jordbrukaren själv, exempelvis månadsvis, lämnade uppgift om den totala mjölkproduktionen. Denna metod ger jordbrukaren icke anledning till misstroende mot uppgifterna för hans egen besättning. Den kräver emellertid relativt stor medverkan från hans sida och ger ej heller den säkra grundval för riktigheten av i varje fall den del av mjölkproduktionen, som erhålles genom mejeriets uppgift för varje leverantör om den vid mejeriet invägda mjölmängden.

Erfarenheterna från försöksverksamheten ha givit vid handen, att det är lämpligast att jordbrukaren såsom komplement till den vid mejeriet invägda mjölmängden själv lämnar en så noggrann uppgift som möjligt om hemmamängden mjölk. Även denna metod kan givetvis ge felaktiga resultat. Dylika fel bero dock i motsats till den schablonmässiga metodens felaktigheter på jordbrukarnas egna åtgöranden och torde sålunda icke medföra någon större risk för en allmän misstro mot besättningskontrollen, givetvis under förutsättning, att icke huvudparten av de deltagande jordbrukarna lämna felaktiga uppgifter av sådan storleksordning, att medeltalet för samtliga deltagande besättningar förryckes. Riskerna härför torde dock icke vara stora. Erfarenheterna från utredningens försöksverksamhet tyda på, att de uppgifter som lämnats varit så noggranna, som man kan begära och som kan anses erforderligt.

Påpekas må i detta sammanhang, att om hemmamängden är liten i jämförelse med den till mejeri levererade, är en något felaktig uppgift rörande den förstnämnda mängden av ringa praktisk betydelse men är hemmamängden relativt stor spelar även en liten felaktighet en icke så liten roll. Till belysande av denna fråga kan nämnas, att om exempelvis en besättnings verkliga medelavkastning per ko och år är 2 000 kg och 20 % av totala mjölkproduktionen behålles hemma, blir med 20 % för högt uppgiven hemmamängd den beräknade medelavkastningen 2 080 kg men med 80 % hemmamängd 2 320 kg. Är den verkliga medelavkastningen 4 000 kg per ko och år bli under i övrigt nyssnämnda förutsättningar de beräknade medelavkastningarna 4 160 kg resp. 4 640 kg.

Av redogörelsen för försöket med besättningskontroll framgår, att hemmamängden vid flertalet jordbruk inom samtliga försöksområden understeg 25 % av den totala mjölkproduktionen år 1947. Inom försöksområdet i Kronobergs län gällde detta sålunda i runt tal 65 % av samtliga deltagande besättningar, i Östergötlands län över 90 % och i Jämtlands

län drygt 65 %. I regel synes hemmamängdens andel av den totala mjölk-
mängden av naturliga skäl sjunka med stigande koantal i besättning. Om
man utgår från att hemmamängdens andel håller sig under 25 % vid fler-
talet jordbruk i hela landet, vilket med hänsyn till att försöksområdena
representera driftsförhållanden av mycket olika karaktär icke synes
osannolikt, torde man med ovan angivna exempel för ögonen kunna kon-
statera att i varje fall icke allt för stora felaktigheter i den uppgivna
hemmamängdens storlek spela en liten roll. Så mycket mer för övrigt som
besättningskontrollens resultat icke behöva vara exakta utan endast ge en
ungefärlig uppfattning om den enskilda besättningens relativa avkast-
ningsläge samt vara en fingervisning åt framför allt innehavarna av de
besättningar, vars medelavkastningar ligga långt under områdets genom-
snitt.

För att underlätta arbetet för jordbrukaren och bearbetningen av mate-
rialet är det givetvis önskvärt med så få uppgifter som möjligt per år och
besättning. Med hänsyn härtill kunde tänkas uppgift en gång om året vid
dess slut om den totala hemmamängden under året. En dylik engångs-
uppgift torde emellertid, om jordbrukaren icke gör fortlöpande anteck-
ningar, medföra större risk för betydande felaktigheter än om uppgiften
avser en kortare tidrymd och sålunda lämnas flera gånger om året. I senare
fallet kan man för övrigt jämföra uppgifterna vid olika tidpunkter under
året och har därmed möjlighet att korrigera uppenbara felaktigheter. En-
ligt utredningens mening bör uppgift om hemmamängden lämnas en gång
i månaden och avse denna mängd i medeltal per dag eller, där mjölkredo-
visning föres, totala mängden under den senast tilländalupna månaden.
För en jordbrukare, som icke för dylik mjölkredovisning torde det vara
lättare att lämna uppgift om den genomsnittliga mängden per dag än total-
mängden per månad. Inom parentes må påpekas, att en av dju rinnehavare
eventuellt inköpt mjölmängd givetvis icke skall redovisas. För beräkning
av medelavkastningen per ko och år bör vidare uppgift samtidigt lämnas
om antalet mjölkkor (inklusive sinkor och inkalvade kvigor), lämpligen
avseende förhållandet den sista dagen i den gångna månaden. Givetvis
innebär detta en felkälla men dylika fel torde utjämnas under året.

Vad fetthalten angår synes man kunna utgå från att den vid mejeriet
konstaterade medelfetthalten utgör ett för ifrågavarande ändamål tillfreds-
ställande mått på den totala mjölkproduktionens genomsnittliga fetthalt.
Visserligen har konstaterats, att sagda fetthalt av olika skäl icke alltid
stämmer med den vid nuvarande A-kontroll konstaterade. Vidare varierar
de enskilda kornas fetthalt från dag till dag, vilket i varje fall inom små-
besättningar kan åstadkomma variationer av liknande slag även ifråga om
besättningsmedeltalet. Emellertid torde felprocenten ifråga om fetthalten
med hänsyn till det ganska betydande antalet fettprovningar vid mejeriet
vara av ur praktisk synpunkt ganska liten betydelse. En tredje felkälla har

angivits vara den, att jordbrukaren vore benägen att behålla den fetare mjölken hemma, vilket skulle betyda, att mejerifetthalten vore ett för lågt mått på den totala mjölmängdens genomsnittliga fetthalt. Med hänsyn till den gängse betalningen av mejerimjölken efter fetthalt, torde emellertid denna felkälla numera icke behöva tillmätas större vikt.

De beräknade medelavkastningarna per ko och år för de skilda besättningarna inom mejeriområdet eller — med hänsyn till de även inom ett mejeris område ibland allt för starkt varierande naturliga produktionsförutsättningarna — inom mindre geografiskt område sammanföras på en lista och därefter beräknas medeltal för samtliga deltagande besättningar. Efter årets utgång tillställs varje deltagare ett kort, å vilket angivits för det gångna året dels mjölmängd, mjölkens fetthalt och smörfettmängd i medeltal per ko och år för samtliga till mejeriområdet eller del därav hörande, i kontrollen deltagande besättningar ävensom högsta och lägsta avkastningarna, dels den avkastning djurägarens egen besättning uppnått. Eventuellt kunna resultaten även grafiskt åskådliggöras å kortet.

Frivillig eller obligatorisk anslutning.

För att utröna möjligheterna och förutsättningarna för att på frivillighetens väg uppnå en allmän eller i varje fall betydande anslutning till besättningskontrollen ordnades försöksverksamheten så, att inom varje försöksområde anställdes en särskild, för ändamålet lämplig kontrollassistent under månaderna januari—mars 1947. Denne medverkade vid möten med mejerileverantörerna samt bedrev därjämte en omfattande individuell upplysning bland jordbrukarna. Med utgången av mars månad upphörde denna speciella upplysningsverksamhet men i viss utsträckning — särskilt inom området i Östergötlands län — utsändes även under de följande månaderna påminnelser till dem, som voro med i början men sedan underlåto att insända uppgifter.

Av de i redogörelsen för försöksverksamheten lämnade uppgifterna framgår, att uppgifter till besättningskontrollen för januari månad eller sålunda den första försöksmånaden lämnades inom försöksområdet i Kronobergs län av 78,9 % av årsleverantörerna, inom Östergötlands län av 90,9 % och i Jämtlands län av 64,8 %. I medeltal för samtliga försöksområden uppgick deltagareantalet till 78,2 %. Under de följande månaderna sjönk anslutningen något inom Östergötlands län och antalet deltagare under hela året utgjorde 87,2 %. I Kronobergs och Jämtlands län var avgången avsevärt större. Antalet deltagare i dessa län under hela året uppgick till endast 53,1 resp. 45,1 %.

Anledningarna till att flera mejerileverantörer redan från början icke deltog i besättningskontrollen voro flera. Av de tre hushållningssällskapens uttalanden härutinnan kan sålunda inhämtas, att det bristande intresset i viss mån torde förklaras därav, att en del jordbrukare ansågo

uppgiftslämmandet besvärligt, andra hade så få kor, att de icke ansett kontroll nödvändig och åter andra, anslutna till den individuella kontrollen, icke ansågo sig hava något intresse av besättningskontrollen. Vidare har framhållits, att många jordbrukare misstänkte, att de begärda uppgifterna om hemmamängden mjölk i realiteten syftade till kontroll över uppgifter för krishushållningen eller beskattningen. Från Östergötlands län har dock förklarats, att dylika missförstånd i allmänhet kunnat undanröjas vid personligt besök eller efter förklaring per telefon. Det har dock tillagts att vid mejeri alltid torde bli ett visst mindre antal leverantörer, som av olika anledningar ej insända uppgifter.

Deltagareantalets minskning efter mars månads utgång beror i någon mån på att besättningar försålts eller vederbörande upphört att vara mejerileverantör. Den väsentligaste anledningen torde emellertid vara glömska att insända uppgifter eller att jordbrukaren tröttnat. Från samtliga ifrågasvarande hushållningssällskap betonas också starkt, att besättningskontrollen icke torde kunna fungera tillfredsställande utan speciell ledning och fortlöpande tillsyn.

Av stor betydelse för besättningskontrollens resultat och för uppnående av dess syfte att möjliggöra ett bedömande av den enskilda besättnings relativa avkastningsläge är storleken av anslutningen till densamma från jordbrukarnes sida. Med en liten anslutning riskeras, att medeltalet för samtliga deltagande besättningar (mejerimedeltalet) icke är representativt för området, när de anslutna besättningarna i så fall kunna representera relativt många låga eller höga besättningsmedeltal. Jämförelser kunna härigenom bli missvisande. Ett stort deltagareantal minskar även det inflytande på mejerimedeltalet, som genom felaktiga uppgifter om hemmamängden eller koantalet för högt eller för lågt beräknade besättningsmedeltal hava. Redan vid besättningskontrollens igångsättande bör sålunda deltagandet helst vara allmänt eller i varje fall en mycket betydande procent av samtliga leverantörer vara anslutna. Av särskild betydelse är detta inom områden med starkt varierande besättningsmedeltal. Av liknande skäl böra de besättningar, som anslutits till kontrollen, i fortsättningen även kvarbliva i densamma. Tilläggas må, att av enahanda skäl besättningar, underkastade individuell kontroll, skola vara anslutna jämväl till besättningskontrollen.

Besättningskontrollen är sålunda till sin karaktär sådan, att dess genomförande kräver uppgifter från ett flertal jordbrukare i samma trakt. Då vidare denna kontrollform fordrar en mycket liten arbetsprestation från jordbrukarens sida och med hänsyn till dess tidigare påpekade betydande värde för den enskilde jordbrukaren vid bedömandet av frågan, om åtgärder erfordras för förbättring av nötkreaturens avkastning, synes utredningen med fog kunna ifrågasättas, om densammas genomförande skall

till förfång för de intresserade få äventyras genom att ett antal jordbrukare av en eller annan anledning icke önska delta i densamma. Ytterligare må framhållas att besättningskontrollen synes utredningen vara av sådant värde såsom grundval för det allmännas åtgärder till främjande av nötkreatursskötseln — såväl ifråga om de direkta statsunderstödens effektiva användning som beträffande upplysningsverksamheten särskilt på utfodringens område — att dess genomförande även av denna anledning icke bör få äventyras genom allt för ringa anslutning från djurägarnas sida. Därest möjligheter icke anses föreligga att helt på frivillighetens väg uppnå erforderlig anslutning, synes utredningen nämnda skäl tala för övervägande av åtgärder i syfte att garantera erforderlig anslutning till besättningskontrollen.

Gentemot vad sålunda anförts kan framhållas, att en frivillig anslutning till mjölkboskapskontrollen, grundad på djurinnehavarens yrkesskicklighet och intresse för uppgiften, hittills ansetts ha större utsikt att leda till ett effektivt utnyttjande av tillgängligt foder och ett ändamålsenligt avelsurval och därför föredragits framför obligatorisk anslutning. En sådan skapar ingen garanti för att kontrollresultaten bli utnyttjade för avsett ändamål och kontrollen blir under sådana förhållanden lätt självändamål. Utredningen ansluter sig helt till denna uppfattning, då frågan gäller den individuella kontrollen, för vars genomförande icke erfordras uppgifter från ett flertal jordbrukare.

Även beträffande besättningskontrollen skulle utredningen helst se att frivillighetens princip kunde tillämpas i full utsträckning. Erfarenheterna från försöksverksamheten synas emellertid tyda på att en frivillig anslutning från samtliga mejerileverantörer icke torde kunna förväntas. Vidare kan konstateras, att även för en, om icke allmän så dock för tillgodoseende av kravet på representativt material tillräckligt stor frivillig anslutning kräves en betydande upplysningsverksamhet rörande kontrollens syfte. Dessutom torde omfattande och fortlöpande påminnelser om insändandet av uppgifter vara erforderlig för att tillräcklig anslutning skall kunna upprätthållas.

Med hänsyn till vad sålunda anförts anser sig utredningen böra förorda, att åtgärder vidtagas i syfte att garantera en tillräcklig anslutning till besättningskontrollen.

Enligt utredningens mening böra emellertid sagda åtgärder icke givas formen av bestämmelser från statsmakternas sida om obligatorisk anslutning från mejerileverantörernas sida. Syftet torde lämpligare kunna nås genom beslut av mejeriorganisationen. Utredningen har härutinnan samrått med styrelsen för Svenska Mejeriernas Riksförening, som förklarar sig beredd att stödja förslaget om införande av besättningskontroll genom att rekommendera detsamma till riksföreningens medlemmar samt att upptaga ärendet till behandling vid föreningsstämma 1949.

3. Individuell kontroll.

Inledning.

Redan genom besättningskontrollen torde en viss grundval vara lagd för åtgärder till höjande av nötkreatursbesättnings avkastning till en ur ekonomisk synpunkt optimal nivå. De förbättringar, som kunna åstadkommas med utgångspunkt från besättningskontrollens resultat äro emellertid begränsade. För att uppnå en ytterligare höjning av medelavkastningen per ko erfordras bl. a. kännedom om de enskilda djurens produktionsförmåga. Först härigenom kan en rationell utgallring av de sämsta djuren och pålägg efter de bästa ske. Ett klarläggande av denna individuella produktionsförmåga hos mjölkkorna torde sålunda förr eller senare framstå som önskvärt för åtskilliga djurägare samt i många fall kräva individuell mjölkboskapskontroll.

I en till utredningen överlämnad promemoria den 5 augusti 1948 har styrelsen för Svenska Kontrollföreningarnas Riksförbund uttalat, att sistnämnda kontroll borde uppdelas i tre olika former, benämnda A-kontroll, B-kontroll och C-kontroll. Vid A-kontrollen, förbehållen besättningar av större värde för aveln, borde antalet provningar per år vara minst 12. Allt kontrollarbete borde utföras av kontrollassistent och fri periodindelning om lägst 15 och högst 36 dagar med kontrolldagen som regel i mitten av perioden få tillämpas. Mjölkredovisning skulle vara obligatorisk med s. k. förlängd kontroll d. v. s. kontroll två dagar i följd minst en gång om året. Avkastningsresultaten borde vara officiella samt gälla för stamboksföring av kor och tjurar. I kontrollregister och andra officiella redogörelser skulle resultaten betecknas med bokstaven A.

B-kontrollen vore avsedd för besättningar, för vilka officiella siffror önskades men som ej kunnat hänföras till A-kontroll. Antalet provningar per år borde även i denna kontrollform vara minst 12, varav minst 4 skulle utföras av kontrollassistent. Under övriga provningar finge vägning och provtagning utföras av gårdens personal medan fetthaltsbestämning och bokföring skulle utföras av kontrollassistent. Vid varje provningstillfälle besöktes gården av kontrollassistenten för djurmärkning, rådgivning i utfodringsfrågor m. m. Mjölkredovisning skulle utföras av kontrollassistenten i samband med varje besök. Avkastningsresultaten borde vara officiella men icke berättiga till stamboksföring av tjur. I kontrollregister och andra officiella redogörelser skulle resultaten betecknas med bokstaven B.

C-kontrollen vore avsedd att anordnas i huvudsak som nuvarande kontroll genom provmjölkkningsring med 12 provningar per år. Djurägaren själv eller dennes ställföreträdare skulle väga mjölken efter varje ko och taga erforderliga mjölkprov för fetthaltsbestämning. Denna liksom bokföring och rådgivning kunde utföras antingen av kontrollassistent i samband med dennes arbete inom A- och B-kontrollen eller av vid mejeriet särskild anställd person med kontrollassistentutbildning, vilken för mejeriets räkning

även skulle handha rådgivning i mjölkhygieniska frågor m. m. Avkastningskontrollen skulle icke äga officiellt vitsord.

Styrelsen för Svenska Kontrollföreningarnas Riksförbund har slutligen föreslagit att överflyttning till mera effektiv kontrollform skulle kunna ske efter prövning. Besättning, som prövades icke vara lämplig kvarstå i A-kontroll, kunde överflyttas till B-kontroll.

Med begreppet officiellt vitsordad kontroll avser utredningen i det följande, att dess resultat införas i tidigare omförmäلت kontrollregister samt därifrån såsom officiellt vitsordade kunna utlämnas till bestyrkande av ett djurs identitet, härstamning och avkastning. Det synes utredningen icke behöva närmare motiveras, att dylik kontroll måste vara utformad enligt vissa av det allmänna fastställda regler. Detta utesluter dock icke att även icke officiellt vitsordad individuell kontroll bör liksom hittills kunna anordnas, där så befinner önskvärt och ändamålsenligt. Utredningen kommer i det följande att närmast upptaga till behandling frågan om den officiellt vitsordade kontrollens utformning men i ett särskilt avsnitt beröres även kontrollformer utan officiell karaktär.

Officiellt vitsordad individuell kontroll.

Utredningen har i annat sammanhang definierat begreppet mjölkboskapskontroll såsom kontroll över nötkreatursbesättningar tillhörande raser med mjölk såsom ur ekonomisk synpunkt viktigaste produkt. Vid övervägande av frågan om den officiellt vitsordade individuella kontrollens lämpliga utformning brukar emellertid ofta en ytterligare uppdelning av sagda besättningar göras, nämligen i dels sådana inriktade på i huvudsak enbart mjölkproduktion, dels sådana inriktade på både mjölkproduktion och uppfödning av för aveln betydelsefulla livdjur, i det följande för korthetens skull ehuru icke fullt adekvat benämnda avelsbesättningar. Anledningen till denna uppdelning är den, att det med hänsyn till de i kapitel IV omförmälda möjligheterna till medvetna manipulationer från djurägarens eller ladugårdspersonalens sida med kontrollen gjorts gällande, att avelsbesättningarna borde ställas under speciell och skärpt kontroll. Denna uppfattning torde ligga till grund för det i det föregående refererade förslaget från Svenska Kontrollföreningarnas Riksförbund.

Utredningen inser till fullo vikten av vad sålunda anförts. Om en mjölkboskapskontrolls resultat skall kunna av det allmänna givas officiellt vitsord är det dock, vilka besättningar det än gäller, av vikt att kontrollen så utformas, att resultatens objektivitet icke kunna ifrågasättas. Utredningen har med hänsyn härtill och i anledning av de svagheter i övrigt, som vidlåda den nuvarande A-kontrollen ansett sig böra först behandla de allmänna önskemålen ifråga om en officiellt vitsordad kontrollens utformning och hur dessa skola kunna tillgodoses. Därefter kommer utredningen att överväga,

huruvida skäl kunna anses förefinnas att införa en speciell eller skärpt kontrollform för avelsbesättningar.

Inledningsvis må ånyo erinras om de i kapitel IV närmare angivna svagheter, som — förutom ovannämnda möjligheter till manipulationer — vidlåda den nu tillämpade A-kontrollen. De mest framträdande svagheterna äro dels de relativt höga kostnaderna vid kontroll av småbesättningar, dels den tunga som åvilar djurägaren genom skyldigheten att hålla kontroll-assistent med kost och logi under förrättningsdagar samt att ombesörja nödiga transporter, dels slutligen svårigheterna att anskaffa för kontrollens upprätthållande och ytterligare utbredning erforderligt antal kvalificerade kontrollassistenter.

Med hänsyn till sålunda påtalade svagheter hos den nuvarande A-kontrollen synas i princip kunna anföras följande önskemål ifråga om den officiellt vitsordade kontrollens framtida utformning.

Ett klarläggande av den individuella prestationsförmågan hos mjölk-korna torde såsom nämnts förr eller senare framstå som önskvärt för många djurägare. Om de därjämte önska få kontrollresultaten officiellt vitsordade och sålunda icke kunna åtnöjas med en kontrollform, som icke ger dylikt vitsord, är det principiellt önskvärt att hinder ej heller skola möta för dem att ansluta besättningen till officiellt vitsordad kontroll. Såsom ett villkor bör dock uppställas, att besättningen är ansluten till det statsunderstödda bekämpandet av tuberkulos och smittsam kastning eller tillhör ifråga om sagda sjukdomar friförklarade område.

Såsom ett första önskemål ifråga om den officiella individuella kontrollen bör sålunda uppställas, att densamma skall under nyssnämnda villkor medge anslutning från envar djurägares sida, oberoende av besättningens storlek och standard.

Resultaten av den individuella kontrollen skola i första hand ligga till grund för djurinnehavarens egna åtgärder till förbättring av ladugårdens ekonomi och äga för detta ändamål tillfredsställande exakthet. De skola emellertid dessutom ge en köpare av djuret eller av dettas avkomlingar nöjaktiga upplysningar. Djurinnehavaren och köparen få härvidlag i princip anses hava samma krav på resultatens exakthet. Ingen av dem behöver en fullt exakt uppgift om djurets avkastning. Till undvikande av missförstånd må påpekas, att med mindre grad av exakthet ingalunda avses de fel, som kunna uppstå genom oskickligt handhavande av kontrollarbetet. Här avsedda avvikelser från den exakta avkastningen sammanhånga med de i tidigare avsnitt diskuterade systematiska och tillfälliga kontrollfelen.

Den officiella individuella kontrollen bör sålunda givas sådan teknisk och organisatorisk utformning, att kontrollresultaten med hänsyn till ovan angivna syfte med desamma kunna anses nöjaktigt exakta.

En svaghet, som vidlåder den nuvarande A-kontrollen, är den tunga, som ofta åvilar djurägaren och hans hustru genom åliggandet att hålla kontroll-

assistenten med kost och logi under förrättningsdagar samt ombesörja nödiga transporter. Speciellt för en mindre jordbrukare, som är ensam på sin gård, eller en redan förut arbetstyngd lantbrukarehustru kunna sagda skyldigheter innebära en börda, beträffande transportskyldigheten särskilt inom glest bebyggda trakter. Även om det med hänsyn till kontrollens betydelse kan anses skäligt, att djurinnehavaren påtar sig visst besvär vid kontrollarbetets utförande, är det dock önskvärt att detta i görligaste mån begränsas.

Ett önskemål ifråga om den officiella individuella kontrollen är sålunda att dess organisatoriska utformning medger begränsning i görligaste mån av djurägarens besvär.

Såsom ävenledes tidigare framhållits har den nuvarande A-kontrollens upprätthållande äventyrats på grund av bristen på kontrollassistenter, och det synes icke sannolikt, att inom överskådlig tid tillräckligt antal kvalificerade assistenter skola kunna uppbringas för en önskvärd, mycket betydande utbredning av mjölkboskapskontrollen med bibehållande av dess nuvarande form. Kontrollassistenternas arbetstid utnyttjas ej heller alltid så effektivt som önskvärt vore. Man torde utan överdrift kunna påstå att en ändamålsenlig lösning av arbetskraftfrågan utgör ett oefftergivligt villkor för den individuella kontrollverksamhetens utveckling.

Den officiella individuella kontrollen måste sålunda så utformas att det erforderliga antalet assistenter begränsas och arbetskraften effektivt utnyttjas.

Såsom närmare kommer att belysas i ett senare avsnitt äro omkostnaderna för den nuvarande A-kontrollen icke obetydliga. Speciellt inom mindre besättningar, där kontrollassistenternas arbetskraft icke kan fullt utnyttjas, bliva omkostnaderna stora per kontrollerad ko. Denna merkostnad för småbesättningar är en betydande olägenhet, icke minst av den anledningen att den i längden försvårar upprätthållandet av en önskvärd samorganisation av den individuella kontrollen inom små och stora besättningar.

Vid utformningen av den officiella individuella kontrollen bör sålunda eftersträvas en utjämning av kontrollkostnaderna för besättningar av olika storlek.

Av utredningen i det föregående framförda önskemål rörande den officiella individuella kontrollen kunna icke helt tillgodoses av den nuvarande A-kontrollen. För detta ändamål erfordras en ganska betydande omläggning av densamma. Denna omläggning synes kunna ske efter tre huvudlinjer, nämligen dels förändring av kontrollperioden, dels rationalisering av provmjölkningen och fettbestämningen samt kontrollbokföringen för ett effektivare utnyttjande av den erforderliga arbetskraften, dels slutligen ändring av kontrollanternas naturaförmåner och färd sätt.

Vad först angår kontrollperioden eller med andra ord antalet kontroller per år uppställer sig den frågan, huruvida det för det ändamål, vartill den officiella individuella kontrollen är avsedd, är oundgängligen nödvändigt, att kontrollen genom ojävig person äger rum, såsom vanligen är fallet inom den nuvarande A-kontrollen, med 21-dagars-(16 à 17 gånger om året) eller 28-dagars-(12 à 13 gånger)perioder. Uppenbart är, att om för nyssnämnda ändamål nöjaktig exakthet ifråga om resultaten kunde anses föreliggande med ett färre antal kontroller, skulle man vinna *dels* att nuvarande kontrollassistenter medhulle flera besättningar per år, *dels* att kontrollkostnaderna per år och besättning kunde hållas lägre.

Av den tidigare refererade undersökningen av ladugårdskontrollens metodik framgår att med minskat antal kontroller per år ökas sannolikheten för att på tillfälligheter (men icke på kontrollantens åtgärder) beroende kontrollfel uppstå. I den nuvarande A-kontrollen har man sålunda ansett, att om antalet kontroller per år understiger 12 bli kontrollfelen så betydande och resultaten så bristfälliga, att de icke kunna tillerkännas officiellt vitsord.

I redogörelsen för undersökningen hava de sannolika avvikelserna från de exakta avkastningarna angivits i procent. Dessa procenttal äro praktiskt taget generella för djur med olika stor avkastning. I absoluta tal räknade variera däremot givetvis avvikelserna med den exakta avkastningens storlek. I följande tabell hava de sannolika avvikelserna i absoluta tal angivits för två kor, den ena (ko nr 1) med en exakt avkastning av 2 500 kg mjölk och 3,6 % fett (90 kg smörfett), den andra (ko nr 2) med 4 000 kg mjölk och 4 % fett (160 kg smörfett). 68,3 % av kontrollfelen kunna antagas

Kontrollperiodens dagantal	Antal kontroller per år	Mjölkmängd kg		Smörfett kg		Fetthalt %	
		A	3 × A	A	3 × A	A	3 × A
Ko nr 1.							
7	52	± 31	± 93	± 1,6	± 4,8	± 0,05	± 0,15
14	26	± 43	± 129	± 2,1	± 6,3	± 0,07	± 0,21
21	17	± 56	± 168	± 2,6	± 7,8	± 0,09	± 0,27
28	13	± 68	± 204	± 3,0	± 9,0	± 0,10	± 0,30
35	11	± 78	± 234	± 3,3	± 9,9	± 0,11	± 0,33
42	9	± 93	± 279	± 3,8	± 11,4	± 0,12	± 0,36
60	6	± 139	± 417	± 4,9	± 14,7	± 0,14	± 0,42
Ko nr 2.							
7	52	± 50	± 150	± 2,8	± 8,4	± 0,05	± 0,15
14	26	± 68	± 204	± 3,7	± 11,1	± 0,08	± 0,24
21	17	± 89	± 267	± 4,6	± 13,8	± 0,10	± 0,30
28	13	± 108	± 324	± 5,3	± 15,9	± 0,11	± 0,33
35	11	± 124	± 372	± 6,0	± 18,0	± 0,12	± 0,36
42	9	± 148	± 444	± 6,8	± 20,4	± 0,13	± 0,39
60	6	± 222	± 666	± 9,3	± 27,9	± 0,16	± 0,48

falla inom gruppen $\pm A$ och 99,7 % inom gruppen $\pm 3 \times A$ (»maximivvikelse»), allt i avrundade tal.

Tabellerna belysa, att för en ko med jämförelsevis låg avkastning (nr 1) hålla sig de sannolika avvikelserna i regel inom så snäva gränser även vid ett så litet antal kontroller som 9 per år, att de enligt utredningens mening icke äro av praktisk betydelse. Observeras må särskilt, att skillnaden mellan 28-dagars och 42-dagars kontroll är ur praktisk synpunkt ringa. Vid 60-dagars kontroll stiga däremot avvikelserna relativt snabbt. För kon nr 2 med jämförelsevis hög avkastning bli däremot med 42-dagars kontroll de sannolika avvikelserna avsevärt större än vid 28-dagars kontroll, i varje fall ifråga om mjölmängden.

Enligt utredningens mening ger den verkställda undersökningen vid handen, att avkastningskontrollen inom lågt avkastande besättningar borde trots därmed förenade olägenheter kunna begränsas till nio kontrolltillfällen men i besättningar med högre avkastning icke bör understiga tolv gånger. För uppnående av jämförbarhet mellan kontrollresultaten inom olika besättningar och för att behovet av kontrollanter icke skall växla inom olika landsdelar med hänsyn till kontrollperiodens längd samt med hänsyn till önskvärdheten av att kunna beräkna behovet av kontrollassistenter bör dock icke antalet kontrolltillfällen såsom i nuvarande A-kontroll tillåtas variera. Utredningen håller därför före att sagda antal bör fastställas till tolv. Detta innebär dock icke, att kontrollant ovillkorligen skall återkomma till samma besättning efter jämt 30 dagar. En viss mindre variation bör tillåtas för att besöksplanen skall kunna omläggas och kontrolldagen i möjligaste mån hemlighållas. Med hänsyn till nyssnämnda sannolika kontrollfel böra dessutom avkastningsuppgifterna angivas inom vissa gränser eller i varje fall ifråga om mjölmängden i jämna 100 kg, för fetthalten med blott en decimal och beträffande smörfettmängden i jämna 10 kg. I detta sammanhang må jämväl förutskickas, att utredningen i det följande framlägger förslag om viss kompletterande kontroll.

Även för övriga till mjölkboskapskontrollen hörande arbetsuppgifter eller sålunda utfodringskontroll, identitetskontroll, härstammningskontroll och viktkontroll synes den föreslagna utsträckningen av kontrollperioden icke innebära några avgörande olägenheter. Vad särskilt utfodringen angår innebär förslaget dock, att djurens utfodring sker efter samma foderstat under längre tid än med nuvarande A-kontroll. Detta kan givetvis betraktas som en olägenhet. Påpekas må dock, att djurägaren själv kan utan större vare sig kostnad eller besvär väga mjölken mellan kontrollerna även om resultaten givetvis icke få införas i kontrollbokföringen. Ifråga om identitetskontrollen kan måhända göras gällande, att denna försvåras, om kontrollperioden förlänges. Härutinnan må emellertid påpekas, att märkning av kalvar redan nu ofta sker av annan än kontrollassistent, enär dennes besök ej alltid kan avvaktas.

Utredningen får sålunda föreslå, att antalet kontrolltillfällen inom den officiellt vitsordade individuella kontrollen fastställas till tolv per år.

Den andra huvudlinjen för tillgodoseende av uppställda önskemål rörande den officiellt vitsordade individuella kontrollen avser såsom nämnts spörsmål, sammanhängande med rationalisering av provmjölkningen och fetthaltsbestämningen samt kontrollbokföringen. Utredningen återkommer mera i detalj till dessa frågor i kapitel VI.

I detta sammanhang må dock behandlas spörsmålet om den för själva provmjölkningen, märkning av kalvar — i den mån dylik ej såsom redan nu utföres av ladugårdspersonalen — och andra liknande arbeten erforderliga arbetskraften. Inom den nuvarande A-kontrollen utföres mjölkvägning och provtagning för fetthaltsbestämning regelmässigt av kontrollassistent i ladugården. Jämte i det föregående omnämnda önskemål om begränsning av behovet av kontrollassistenter och nedbringande av kontrollkostnaderna synes med skäl kunna ifrågasättas om för detta relativt enkla arbete erfordras så stora kvalifikationer som en kontrollassistent med hänsyn till andra åligganden, framförallt utfodringsrådgivningen, bör besitta. Där så är möjligt synes hinder icke böra möta, att detta arbete anförtros åt andra därtill kvalificerade personer (provmjolkare) i orten.

Provmjolkaresystemet synes kunna tillämpas på olika sätt. Närmast tillhands läge måhända, att låta djurägaren eller hans ladugårdspersonal själv utföra vägning och provtagning för fetthaltsbestämning av mjölken såsom för närvarande sker vid C-kontroll, medan bestämningen av fetthalten handhaves av kontrollassistent. I sitt förslag till B-kontroll har såsom tidigare nämnts Svenska Kontrollföreningarnas Riksförbund angivit en dylik utväg. Utredningen anser emellertid, att på detta sätt konstaterade kontrollresultat icke kunna tillmätas officiellt vitsord. Visserligen torde man kunna förvänta, att det övertvägande antalet djurägare fullt objektivt sköta på dem ankommande del av avkastningskontrollen. Även om blott ett fåtal icke gör det och i varje fall uppenbara och enkla möjligheter till manipulationer finnas, är det tillräckligt för att rubba tilltron till kontrollresultaten över huvud taget.

Med provmjolkare avser utredningen i stället i första hand för ändamålet lämpliga, ojäviga personer inom orten. Det kan vara en f. d. kontrollassistent, mindre eller f. d. jordbrukare eller annan för ändamålet kvalificerad person. Kvinnlig arbetskraft lärer med fördel kunna utnyttjas för ändamålet. I vissa trakter torde även möjlighet föreligga att ordna provmjölkningen så, att ett antal jordbrukare i en trakt bilda ett »provmjölkningslag», inom vilket deltagarna i viss turordning provmjölka hos varandra. En försättning härför är givetvis, att »provmjölkningslagets» medlemmar prövas individuellt kvalificerade för uppgiften samt att den inbördes turordningen är så omväxlande, att största möjliga grad av säkerhet uppnås. Den

lokala ledningen av verksamheten bör godkänna plan för provmjölkaressystemets tillämpning från fall till fall.

Utredningen förbiser icke de svårigheter, som äro förbundna med genomförandet av provmjölkaressystemet. Uppenbart är att systemet, främst ifråga om »provmjölkningslag», ställer betydande krav på djurägarnas samarbetsvilja och organisationsförmåga. Mot bakgrunden av det samarbete, som av jordbrukare framgångsrikt etablerats inom andra områden, synes utredningen emellertid förutsättningar böra finnas att tillämpa provmjölkaressystemet. Det förtjänar även framhållas, att om verkligt intresse finnes för den officiellt vitsordade individuella kontrollens framtida bestånd och ytterligare utbredning, bör även systemet med provmjölkare kunna mångenstädes genomföras.

Utredningen anser givetvis icke, att provmjölkaressystemet skall tvångsvis genomföras, utan det bör ankomma på djurägarna själva i en viss trakt att taga ställning till denna fråga. Härvid bör dock observeras, att frågan har icke endast en organisatorisk utan även och i hög grad en ekonomisk sida. Utredningen återkommer i kapitel IX till frågan om kostnaderna för mjölkboskapskontrollen men vill redan här — under hänvisning till kostnadsberäkningar i bilaga 2 — påpeka, att kostnaderna för anlåtande av kontrollassistent för samtliga provmjölkningar måste även med 12 kontrolltillfällen per år med hänsyn till de ökade kostnaderna för kontrollassistenter, som kunna förutses, beräknas bli väsentligt högre än för nu tillämpad A-kontroll men kunna mycket avsevärt begränsas genom en ändamålsenlig tillämpning av provmjölkaressystemet. Om detta fullt ut genomföres, synes man sålunda kunna räkna med ungefär en fjärdedel så hög kostnad som vid anlåtande av enbart kontrollassistenter. Påpekas må emellertid, att här icke inberäknats kostnader för provmjölkare, enär dessa icke torde kunna generellt angivas. Med tillämpning av provmjölkaressystemet bortfalla dock i regel de rese- och traktamentsersättningar, som enligt utredningens förslag i det följande bör utgå till kontrollassistent. Det synes ej heller osannolikt, att ersättningen till provmjölkare bör kunna hållas lägre än den lön, som enligt vad utredningen närmare kommer att utveckla i kapitel VIII, kan förväntas bliva erforderlig för rekrytering av en välkvalificerad assistentkår. Tillämpas i övrigt systemet med »provmjölkningslag» bortfalla jämväl dessa senare kontanta utgifter.

Anlåtande av provmjölkare vid samtliga kontrolltillfällen skulle emellertid i regel icke bereda en djurägare möjlighet att erhålla råd i önskvärd utsträckning ifråga om djurens utfodring. Dylik rådgivning torde erfordras främst på hösten för upprättande av grundutfodringsplan och foderstater samt sedermera en å två gånger under vintern. Med hänsyn härtill får utredningen förorda, att provmjölkning genom kontrollassistent alltid skall äga rum minst tre gånger om året. Vid dessa besök bör det även ankomma på assistenten att övervaka provmjölkaressystemets tillämpning.

Inom nuvarande A-kontroll förekommer i betydande utsträckning, att kontrollassistent utför provmjölkningen vid mer än en besättning per dag. Enligt utredningens mening bör detta vara tillåtet även framdeles, under villkor att besättningarnas storlek och inbördes läge medge, att provmjölkningarna kunna verkställas utan nämnvärd förskjutning av de vanliga mjölkningstiderna.

Till belysande av de besparingar ifråga om kontrollassistentåtgången, som tillämpning av provmjölkaressystemet innebär, hava i bilaga 2 till betänkandet vissa beräkningar sammanställts. Av dessa framgår, att om kontrollassistent anlitas vid samtliga tolv kontrolltillfällen, kan — under förutsättning att mer än en besättning kontrolleras per dag i ungefär nuvarande utsträckning — för officiellt vitsordad kontroll av de till A-kontrollen anslutna besättningarna kontrollåret 1946/47 beräknas hava åtgått cirka 800 assistenter mot 1 108 anställda sagda år eller sålunda en besparing med cirka 300 assistenter (c:a 25 %) uppnåts.

Om däremot kontrollassistentens medverkan begränsas till tre kontrollbesök per år skulle — under nyssnämnda förutsättning — enligt beräkningarna antalet erforderliga assistenter med verksamhetens omfattning 1946/47 hava uppgått till endast cirka 200, innebärande en besparing med drygt 900 assistenter eller cirka 80 %. Även om provmjölkaressystemet icke kommer att tillämpas i den utsträckning, som antagits i detta exempel, är det dock uppenbart att detsamma kan medföra mycket väsentliga begränsningar av assistentåtgången vid nuvarande anslutning till mjölkboskapskontrollen eller omvänt medge en högst betydande utbredning av den officiellt vitsordade kontrollen inom ramen för nu tillgängligt assistentantal.

Utredningen finner sig sålunda böra förorda, att vägning och provtagning för fetthaltsbestämning vid officiellt vitsordad individuell kontroll skall ske minst tre gånger om året av kontrollassistent men vid övriga kontrolltillfällen må utföras av provmjölkare enligt av den lokala ledningen för mjölkboskapskontrollen godkänd plan. Vidare förordas, att provmjölkning genom samma kontrollant må på sätt i sagda plan godkännas ske inom mer än en besättning på samma dag, under förutsättning att besättningarnas storlek och inbördes läge medge, att provmjölkningarna kunna verkställas utan nämnvärd förskjutning av den inom respektive besättning vanliga mjölkningstiden.

Det förtjänar även att påpekas i detta sammanhang, att utredningen i sitt betänkande angående den artificiella inseminationsverksamheten bland nötkreatur utgått från att alla till officiellt vitsordad individuell mjölkboskapskontroll anslutna jordbrukare utan nämnvärda åtgöranden böra kunna vinna anslutning till riksregisterverksamheten.

Den tredje huvudlinjen slutligen för tillgodoseende av förenämnda önskemål rörande den officiellt vitsordade individuella kontrollens utformning

innebär avlösning av kontrollassistenternas naturaförmåner och därmed sammanhängande spörsmål. Utöver vad härutinnan tidigare anförts, må framhållas, att det för kontrollassistenten måste betraktas som en fördel att i likhet med andra jämförliga tjänstemän inom jordbruket själv få välja plats för kost och logi under förrättningsdagarna. Utredningen får sålunda förorda, att nuvarande bestämmelser om kost och logi ersättas av traktement. Vidare bör kontrollassistent erhålla ersättning för hållande av motorfordon. Detta skulle underlätta för honom att effektivare utnyttja sin arbetstid och även möjliggöra för honom att oftare än nu tillbringa sin lediga tid i hemmet. Vad sålunda anförts skulle troligen underlätta en god rekrytering av assistentkåren. Påpekas må även att utredningens förslag i det föregående förbättrar möjligheterna för assistenten att utan förvarning utöva kontrollen. Till frågan om traktamentets och reseersättningens storlek återkommer utredningen i kapitel IX.

I inledningen till förevarande avsnitt har utredningen uttalat, att skäl kunde föreligga att ifråga om s. k. avelsbesättningar införa en speciell och skärpt individuell kontroll. Såsom motivering för denna uppfattning kan sålunda framhållas, att en avelsbesättnings arvsanlag genom därifrån utgångna tjurar spridas till ett stort antal besättningar. Icke minst gäller denna spridning vid artificiell insemination. Vidare må erinras om att enligt tidigare omnämnd undersökning uppvisa kor med hög avkastning relativt stora sannolika absoluta avvikelser. Av dessa anledningar kunde det vara önskvärt, att kontrollresultaten ifråga om avelsbesättningar uppvisade större exakthet än som uppnås genom den av utredningen i det föregående föreslagna kontrollen.

Med hänsyn till det sagda har utredningen övervägt införande vid sidan av den i det föregående föreslagna kontrollformen (A-kontroll) av en i vissa avseenden skärpt kontrollform för avelsbesättningar (SA-kontroll) enligt i huvudsak följande grunder:

Skärpningen av kontrollen gäller i första hand kontrollperiodens längd. SA-kontrollen förutsättes sålunda omfatta 21-dagarsperioder eller 16 å 17 kontrolltillfällen per år. Valfrihet ifråga om antalet kontrolltillfällen bör — såsom för närvarande — icke vara tillåten men kontrollperioden kan varieras inom vissa snäva gränser. Kontrollresultaten avrundas på samma sätt som utredningen föreslagit ifråga om A-kontrollen.

I den föreslagna A-kontrollen skola provningarna verkställas under ett dygn eller sålunda i regel vid två mjölkningstillfällen (morgon och kväll). Genom provningsarbetet förskjutes mjölkningstiden, vilket med endast ett-dygnskontroll utgör en felkälla. Vidare innebär begränsningen till endast två mjölkningstillfällen vissa möjligheter att vid det mjölkningstillfälle, som infaller närmast före kontrollens början, vidtaga i kap. IV omförmälda åtgärder, som medföra onormalt höga kontrollresultat.

Med hänsyn till det sagda kunde i fråga om avelsbesättningar tänkas en sådan föreskrift, att SA-kontrollen *alltid* skall omfatta så många mjölkningstillfällen,

att kontrollen för varje ko börjar vid samma mjölkningstillfälle på dagen (1½-dagskontroll). Om sålunda kontrollen börjar exempelvis vid kvällsmjölknigen ena dagen skall den verkställas vid samtliga mjölkningstillfällen följande dag och avslutas med denna dags kvällsmjölknig. I regel blir det sålunda kontroll vid tre mjölkningstillfällen men om även middagsmjölknig förekommer fyra kontrolltillfällen under varje period. Därest särskilda skäl icke tala för avvikelser, böra resultaten endast från de två (ev. tre) sista mjölkningstillfällena bokföras.

Emellertid kan göras gällande, att det icke är nödvändigt att kräva 1½-dagskontroll vid alla kontrolltillfällen utan att en dylik utsträckning av kontrolltiden kan begränsas till ett visst mindre antal kontrolltillfällen under året. Härigenom kunna önskvärda kostnadsbesparingar och minskat behov av arbetskraft ernås. Om 1½-dagskontrollen tillämpas i större utsträckning än som oundgängligen anses nödvändigt kan vidare riskeras, att kontrollanten i realiteten underlåter att alltid utföra provmjölknig under 1½ dag. Med hänsyn härtill torde 1½-dagskontroll böra begränsas till minst halva antalet kontrolltillfällen per år eller sålunda minst nio gånger men återkomma oväntat och alltså icke regelbundet vartannat dylikt tillfälle. Vidare bör 1½-dagskontroll alltid utföras av kontrollassistent medan vid andra kontrolltillfällen provmjölknigen och andra enklare arbeten böra kunna anförtros åt provmjölkare av tidigare omförmält slag. Härigenom kan även den sistnämndes arbete övervakas av kontrollassistenten. Sammanfattningsvis synes sålunda böra föreskrivas, att SA-kontrollen under minst hälften av kontrolltillfällena under året skall omfatta så många mjölkningstillfällen, att kontrollen för varje ko börjar och slutar med samma mjölkningstillfälle på dagen.

Enär kontrollassistent såsom nämnts alltid bör utföra 1½-dagskontrollen, är det uppenbart, att för den skärpta individuella kontrollen erfordras för ett visst antal besättningar flera kontrollassistenter än för A-kontroll. Därest anslutningen till SA-kontroll, såsom föreslagits ifråga om A-kontroll, lämnades öppen för alla djurägare skulle måhända resultatet därav bli en ökad efterfrågan på kontrollassistenter, vilken icke vore möjlig att tillgodose. Redan av denna anledning erfordras sålunda en viss begränsning av anslutningen till SA-kontroll. Därtill kommer, att besättningar, som icke äro avelsbesättningar i här avsedd mening, icke alltid behöva underkastas skärpt kontroll. Enär för dessa den fullt tillräckliga A-kontrollen står öppen lär ingen orättvisa ske genom en begränsning av anslutningen till den skärpta kontrollen. Såsom villkor för anslutning till SA-kontroll bör sålunda föreskrivas, att besättningen lämnat en viss lägsta medelavkastning per ko vid A-kontroll under i medeltal tre på varandra följande kontrollår.

Liksom för A-kontrollen bör därjämte gälla, att besättningen är ansluten till statsunderstött bekämpande av nötkreaturstuberkulos och smittsam kastning eller tillhör ifråga om sagda sjukdomar friförklarade område.

Vilken avkastning, som bör fastställas som minimum anser sig utredningen icke kunna ange. Det kan sålunda till en början diskuteras, huruvida man med begreppet medelavkastning per ko skall avse smörfettmängd eller om man med hänsyn till skummjölakens värde skall räkna med viss lägsta såväl mjölmängd som fetthalt.

Minimiavkastningen måste vidare vara olika för skilda nötkreatursraser. Det torde även vara nödvändigt, att sagda minimum fastställas olika för trakter med starkt varierande produktionsförutsättningar och olika standard på nötkreaturskötseln. För att icke skapa monopol på avelsdjursmarknaden för särskilt framstående avelsbesättningar, vilket givetvis bör undvikas, måste man eljest fast-

ställa ganska lågt generellt minimum, vilket i sin tur kan medföra en med hänsyn till den begränsade tillgången på kontrollassistenter allt för stor anslutning till SA-kontrollen. Minimiprestationerna böra dock icke sättas så högt, att en med hänsyn till ortens produktionsförhållanden allt för hög djurstandard framtingas. Områdena böra ej heller vara för små.

Minimiavkastningen för skilda områden torde böra fastställas av lantbruksstyrelsen efter kontrollnämndens och vederbörande hushållningssällskaps hörande. Vid avgörande av dessa frågor lära besättningskontrollens resultat, efter hand som dylika föreligga, kunna tjäna som vägledning. Det bör nämligen observeras, att sagda minimiavkastningar icke böra fastställas en gång för alla utan ändras i den mån den genomsnittliga produktionen inom ett område eller andra omständigheter så kräva.

Liksom viss avkastning bör uppställas som villkor för anslutning till SA-kontrollen, bör krävas, att en besättning, som vunnit anslutning men i medeltal för tre på varandra följande kontrollår ej uppfyller avkastningsfordringarna, icke längre må vara ansluten, därest icke särskilda skäl tala för undantag från denna bestämmelse, samt ånyo icke anslutas, förrän den uppfyllt ovan angivna krav. Vid varje kontrollårs början bör det lokala kontrollorganet att pröva såväl ansökan om anslutning till som besättnings kvarblivande i SA-kontrollen.

I sitt betänkande angående artificiell inseminationsverksamhet bland nötkreatur har utredningen föreslagit, att uppgifterna i av hushållningssällskapen förda kontrollregister skola läggas till grund för det officiella avelsurvalet. I detta register skola införas kor, som med avseende på mjölkavkastning äro underkastade kontroll, vars resultat äga officiellt vitsord. Både A- och SA-kontrollens resultat skola anses vara officiellt vitsordade och sålunda jämställda i kontrollregistret. I detsamma bör dock anges vilken form av kontroll kon varit underkastad.

Vidare har utredningen i sagda betänkande föreslagit att de nuvarande stamböckerna över nötboskap skola ersättas av riksregister över nötboskap i huvudsak grundade på uppgifter ur kontrollregistret rörande djurs härstamning, identitet och avkastning. Bestämmelser för införande av djur i riksregister skola enligt förslaget fastställas av lantbruksstyrelsen på grundval av vissa av Kungl. Maj:t utfärdade allmänna föreskrifter. Utredningen fann icke anledning att i sagda betänkande upptaga till närmare prövning utformningen av sagda bestämmelser och anser sig ej heller nu hava skäl därtill i annan mån än att överväga frågan, om resultaten från såväl A-kontroll som SA-kontroll utan vidare skola äga vitsord för djurs införande i riksregister.

Härutinnan må erinras om utredningens tidigare angivna skäl för tillämpning av SA-kontroll å avelsbesättningar, nämligen att en dylik besättnings arvsanlag genom därifrån utgångna tjurar spridas till ett stort antal besättningar och att kor med hög avkastning visa relativt stora sannolika absoluta avvikelser från den exakta avkastningen vid tillämpning av A-kontrollens längre kontrollperiod. Av dessa anledningar kunde anses som önskvärt, att avelsbesättningarna vore anslutna till SA-kontroll med dess större sannolika möjligheter för högre grad av exakthet ifråga om kontrollresultaten. Enär ett riksregister bör omfatta endast djur med relativt höga avkastningssiffror, torde i princip den bestämmelsen böra gälla för införande i riksregister, att av lantbruksstyrelsen fastställda minimikrav ifråga om avkastningen skola vara uppnådda vid SA-kontroll. Inom parentes må för övrigt framhållas, att genom en dylik bestämmelse innebure anslutning till den skärpta kontrollen även påtagbara fördelar.

I sitt förenämnda betänkande har utredningen emellertid starkt understrekat

vikten av att en utökning av det officiella avelsmaterialet ernås och att möjligheter skapas för genomförande av gruppavelsprincipen. Av denna anledning vore det önskvärt att även sådant hondjur, som med hänsyn till avkastningens storlek är lämpligt som tjurmoder, kunde införas i riksregister och därmed utnyttjas inom den officiella avelsverksamheten även om det till äventyrs icke vore uppställt i besättning med så hög medelavkastning per ko, att besättningen vunnit anslutning till SA-kontroll. Ett ovillkorligt fasthållande vid ovannämnda princip skulle omöjliggöra detta. Förhållandet skulle vara detsamma även ifråga om enstaka kor i besättning med tillräckligt hög medelavkastning men vilken av annan anledning, exempelvis ekonomiska skäl, av innehavaren icke ansetts kunna anslutas till SA-kontroll.

Enligt utredningens mening synes vad sålunda anförts vara av sådan vikt, att särskilda åtgärder torde erfordras för att lösa detta problem. Man kunde måhända härutinnan tänka sig, att enstaka högt avkastande kor i en besättning, vars medelavkastning icke fyller uppställda minimifordringar för anslutning till den skärpta kontrollen eller av annan anledning icke anslutits, det oaktat skulle kunna underkastas dylik kontroll. Ett sådant tillvägagångssätt skulle dock medföra svårösta organisatoriska problem. Ej heller ett dispensförfarande torde vara lämpligt.

Såsom tidigare nämnts föreligger emellertid större sannolikhet för att avvikelser från den exakta avkastningen i allmänhet är mindre vid tillämpning av SA-kontroll än A-kontroll. Denna iakttagelse synes utgöra skäl för att man skulle kunna godtaga avkastningsresultat från A-kontrollen, sedan detta genom lämplig korrigering gjorts jämförbart med resultat från den skärpta kontrollen.

Efter närmare övervägande av sålunda diskuterat förslag till skärpt individuell kontroll av avelsbesättningar har utredningen emellertid icke ansett sig böra förorda detsamma. Enligt utredningens mening innebär redan införandet av två olika kontrollformer, båda med officiellt vitsordade kontrollresultat, vissa vanskligheter. Det kan sålunda med fog befaras, att den av utredningen föreslagna A-kontrollen skulle komma att betraktas såsom mindervärdig och dess resultat anses såsom mindre tillförlitliga. Särskilt gäller detta om dess resultat för ett djurs införande i riksregister skola korrigeras, vilket i och för sig torde vara oundvikligt vid genomförandet av SA-kontroll vid sidan av A-kontroll. En dylik deklassering av A-kontrollen skulle, eftersom den måste omfatta flertalet besättningar med individuell kontroll, icke vara önskvärd.

Enligt utredningens mening kan vidare ifrågasättas, om skillnaden beträffande den sannolika avvikelser från den verkliga avkastningen är så stor mellan 21-dagars och 30-dagars kontroll, att den är av avgörande betydelse. Av redogörelsen i kapitel III synes kunna dragas den slutsatsen, att så icke är fallet. Utredningen anser sålunda att jämväl ifråga om avelsbesättningar bör 30-dagars period kunna anses ge nöjaktigt exakta resultat.

Det kunde måhända göras gällande att tillämpning av provmjölkare-system dock icke vore lämplig ifråga om avelsbesättningar. Utredningen anser emellertid, att genom en väl planerad och övervakad organisation med kvalificerade provmjölkare kan åstadkommas effektiv kontroll. Här-

till kommer den särskilt för avelsbesättningar viktiga, nedan föreslagna kompletterande kontrollen. Vidare må ånyo erinras om att föreliggande förslag rörande provmjölkare icke är avsett att obligatoriskt genomföras. Den som önskar använda uteslutande kontrollassistent må så göra, i den mån det lokala kontrollorganet prövar tillgången på kontrollassistenter så medge, men får i så fall även finna sig i de väsentligt högre kostnaderna för kontrollen. Att rätten att uteslutande använda kontrollassistent måste prövas synes utredningen naturligt, enär man med bestämdhet icke kan veta något om assistenttillgången framdeles. Utredningen anser sig dock hava grundade förhoppningar att utgå från att de förbättrade anställningsvillkor för kontrollassistenterna, varmed utredningen i annat sammanhang funnit sig böra räkna, skola även med en ökning av anslutningen till kontrollen, säkerställa behovet av kontrollassistenter jämväl för de djurägare som icke önska eller kunna anlita provmjölkare och icke sky de högre kostnaderna.

Enligt utredningens mening bör sålunda den av utredningen förordade individuella kontrollen tillämpas inom samtliga till verksamheten anslutna besättningar. Även med denna uppfattning kan man dock icke bortse från de skäl, som kunna anföras för önskvärdheten av en kompletterande kontroll, innebärande exempelvis att kontrollen vid vissa kontrolltillfällen i besättningen börjar och slutar med samma mjölkningstillfälle på dagen, s. k. förlängd kontroll, eller att s. k. extra kontroll, helst överraskande, insättes mellan ordinarie kontrolltillfällen. Skälen härför kunna i princip åberopas för alla besättningar. Manipulationer med kontrollresultaten äventyra alltid mjölkboskapskontrollens anseende och böra därför med alla till buds stående medel förhindras och vid upptäckt bestraffas.

Enligt utredningens mening bör sålunda kompletterande kontroll ingå som ett led i den individuella mjölkboskapskontrollen.

I härutinnan givna föreskrifter torde emellertid icke böra stadgas, att kompletterande kontroll skall anordnas inom varje besättning under ett visst eller ett minsta antal gånger under året. Enligt utredningens mening är det icke nödvändigt att överlag tillämpa en ständigt återkommande dylik kontroll. Dess syfte torde i samma grad uppnås, om den, ehuru i princip gällande alla besättningar, anslutna till den officiellt vitsordade individuella kontrollen, i praktiken insättes, då kompletterande kontroll anses erforderlig eller önskvärd och omfattar flera eller färre kontrolltillfällen, allt efter som i det enskilda fallet kan anses nödigt eller lämpligt. Uppenbart är även, med hänsyn till att manipulationer inom avelsbesättningar alltid väcka relativt stort uppseende och även kunna medföra jämförelsevis stora skadeverkningar på avelsarbetet, att den kompletterande kontrollen i praktiken i första hand bör förekomma inom dylika besättningar.

Den kompletterande kontrollens syfte är i första hand att i möjligaste mån motverka samt, där skäl föreligga att misstänka manipulationer vid

kontrollen, söka upptäcka dylika. Därjämte kan emellertid genom sagda kontroll kontrollassistenternas arbete och deras utrustnings tillförlitlighet övervakas. Med hänsyn härtill bör densamma — förutom av husdjursinstruktör, till vilken befattning utredningen åstadkommer i det följande — i första hand handhavas av särskilda kontrollassistenter. Vid tillfälligt ökat behov av arbetskraft för kompletterande kontroll bör dock även lämplig kontrollassistent, som handhar det vanliga kontrollarbetet, kunna utnyttjas, dock icke inom eget distrikt.

Utredningen får sålunda förorda att kompletterande kontroll skall vid lämpligt antal kontrolltillfällen för viss besättning verkställas, då så befinnes erforderligt eller önskvärt. Kontrollen skall utföras av husdjursinstruktör eller därtill förordnad, hos hushållningssällskapet anställd kontrollassistent.

Slutligen må framhållas att den i det föregående föreslagna kontrollformen förutsätter, att kontrollarbetet i sin helhet utföres av mänsklig arbetskraft. Emellertid pågå undersökningar på privat initiativ att söka åstadkomma apparatur, som i samband med maskinmjölkning möjliggör automatisk vägning och provtagning för fetthaltsundersökning av mjölken. För sagda undersökningar har särskilt statsbidrag beviljats byrådirektören H. Ryde och överingenjören E. Redin, varjämte dels Aktiebolaget Manus, Norrköping, dels Svenska Mejeriernas Riksförening och Wedholms Aktiebolag anslagit medel för ändamålet.

Sagda undersökningar befinna sig emellertid ännu endast på försöksstadiet, varför intet med bestämdhet torde kunna uttalas om möjligheterna att i praktiken genomföra dessa planer. Med hänsyn till vikten av att snara åtgärder vidtagas för en omorganisation av mjölkboskapskontrollen synas resultaten av nämnda undersökningar icke kunna avvaktas, innan erforderlig omorganisation genomföres. Därest undersökningarna giva gynnsamma resultat, torde frågan om därav föranledda åtgärder ifråga om mjölkboskapskontrollen böra upptagas till prövning.

Icke officiellt vitsordad individuell kontroll.

Såsom utredningen tidigare framhållit kan det på sina håll finnas ändamålsenligt bibehålla en enklare individuell kontrollform, till sin karaktär motsvarande den nuvarande kontrollen genom provmjölkningsring. Särskilt i trakter med långa avstånd mellan gårdarna kan detta vara fallet. Enär en dylik kontrollform för djurägarens egen upplysning om de enskilda kornas avkastning kan ha ett lika stort värde som den officiellt vitsordade individuella kontrollen och innebär besparing av särskild arbetskraft för kontrollarbetets utförande, bör dylik kontroll även framdeles kunna anordnas, där så anses lämpligt.

Enär ifrågavarande kontrollresultat icke lära kunna tillmätas officiellt

vitsord och densamma för övrigt synes böra anpassas efter varje trakts skiftande förhållanden, torde detaljerade föreskrifter rörande denna kontrollform icke böra av statsmakterna utfärdas. Såväl ifråga om kontrollperiod som provmjölkningens utförande m. m. synes den lokala ledningen av denna kontroll böra i samråd med hushållningssällskapet äga frihet att rätta kontrollformen efter förhållandena. Utredningen vill dock med skärpa understryka nödvändigheten av att sagda ledning noga tillser, att den även ifråga om denna kontrollform synnerligen betydelsefulla rådgivningsverksamheten icke eftersättes.

Kap. VI. Åtgärder för rationalisering av kontrollarbetet.

Inledning.

I nästföregående kapitel har utredningen uttalat, att en av huvudlinjerna för tillgodoseende av uppställda önskemål rörande den officiellt vitsordade individuella kontrollen avsåge med rationalisering av provmjölkningen och fettbestämningen samt kontrollbokföringen sammanhängande frågor. I det följande komma vissa dylika spörsmål att upptagas till behandling. Utredningen vill emellertid förutskicka att förutom dem, som utredningen ansett sig böra särskilt beröra, föreligga även andra frågor såsom exempelvis kontrollarbetets underlättande och effektivisering särskilt i större ladugårdar genom införande av gummihjulskärror, rationellt inredda lådor för transport av kontrollutrustningen och andra spörsmål av liknande art, vilka givetvis äro förtjänta av största uppmärksamhet men som utredningen det oaktat icke ansett sig böra ingå på.

Inledningsvis må erinras om att den individuella mjölkboskapskontrollen omfattar mjölkavkastningskontroll, utfodringskontroll, identitetskontroll, härstamningskontroll och viktkontroll. I det följande skola vissa synpunkter framföras på vart och ett av dessa led i kontrollarbetet. Vidare komma att beröras vissa frågor rörande tidigare omförmält kontrollregister.

Mjölkavkastningskontrollen.

Såsom tidigare nämnts omfattar mjölkavkastningskontrollen provmjölkning och fetthaltsbestämning. Förutom det sätt, på vilket kontrollanten utför arbetet, vilket givetvis är av grundläggande betydelse för kontrollresultatens tillförlitlighet men närmast sammanhänger med kontrollantens kompetens och noggrannhet, synes ifråga om detta kontrollered böra särskilt uppmärksammas kontrollutrustningens beskaffenhet samt frågan om på vilket sätt fetthaltsbestämningen lämpligen bör ordnas.

Ifråga om kontrollutrustningen har utredningen funnit särskilda skäl tala för att till närmare behandling upptaga frågan om mätninginstrument för bestämning av mjölkens fetthalt. Härutinnan må erinras om att kontrollförening, som erhåller statsbidrag, är skyldig att vid bestämning av mjölkens fetthalt tillämpa metod, som blivit av lantbruksstyrelsen godkänd. Styrelsen har föreskrivit, att sagda bestämning skall ske med användande av Lindströms eller Gerbers butyrometrar eller i undantagsfall enligt Høybergs metod.

I härvid såsom bilaga 3 fogad promemoria lämnas en närmare redogörelse rörande Lindströms butyrometermetod, den enda som på några få undantag när användes i Sverige. Vid provets utförande blandas vissa bestämda, med särskilda sprutor eller i undantagsfall pipetter avmätta mängder mjölk och svavelsyra i särskilda butyrometerglas, s. k. provare. Patenträtten till mätsrutorna innehåses av AB. Separator, som även kontrollerar tillverkningen. Butyrometerglaset, som tidigare importerades från Tyskland och Schweiz, tillverkas numera av firman Rudolph Grave AB samt kontrolleras av AB. Separator. Viss införsel torde dock ånyo kunna förväntas och har måhända, om än i mindre utsträckning, redan kommit till stånd.

Av förenämnda promemoria framgår att tillverkningen måste ske med utomordentlig noggrannhet samt att densamma under årens lopp undergått avsevärda förändringar. Någon stabilitet torde knappast kunna påräknas, då nya fabrikat tid efter annan kunna tillföras marknaden. Med hänsyn härtill har föreskrivits, att endast butyrometerglas, som äro märkta med AB. Separators firmastämpel, må utnyttjas inom mjölkboskapskontrollen. Vidare har särskilt bland mejerihanteringens företrädare vid skilda tillfällen diskuterats frågan om officiell kontroll och justering av ifrågasvarande mätningsinstrument. Härvid har lagen den 11 maj 1934 (nr 162) om mått och vikt åberopats. Jämlikt denna lag äger Kungl. Maj:t föreskriva, att vissa slag av redskap för bestämmande av egentlig vikt, vikt per rymdenhet eller volym- eller viktprocent skola vara här i riket vederbörligen justerade för att få användas, då ekonomiska anspråk beräknas enligt någon av nämnda grunder, ävensom meddela närmare föreskrifter om sådana redskaps justering.

Enär mejerierna inköpa eller saluföra mjölk eller mejeriprodukter och fetthalten i dessa varor inverkar på varans pris, har det ifrågasatts om icke förutsättning för tillämpning i nu förevarande fall av sagda lagrum kunde anses föreligga. Vidare må erinras om att de undersökningar av motsvarande slag, som utföras vid mjölkboskapskontroll ofta åberopas för ekonomiska anspråk i samband med försäljning av avelsdjur. Å andra sidan är det uppenbart, att en obligatorisk justering av alla butyrometerglas måste bli mycket omfattande och dyrbar. Till belysande av denna fråga må nämnas, att de svenska mejerierna och kontrollföreningarna tillhoppa årligen förbruka omkring 100 000 butyrometerglas per år samt att priset å ifrågasvarande glas är 1 kr 55 öre per styck (år 1943). Med hänsyn härtill torde det vara lämpligast införa frivillig justering av butyrometerglaset och grunda denna på stickprovskontroll. I anslutning härtill böra endast sådana butyrometerglas, som tillverkas av firma, som förbundit sig att justera glaset enligt givna direktiv och att underkasta sig nämnda stickprovskontroll, godtagas inom mejerihanteringen och för mjölkboskapskontrollen. Sagda stickprovskontroll synes lämpligen böra utföras vid Kungl. Mynt-

och Justeringsverket. Härvid torde det, då kontrollen skulle gälla endast skalans riktighet inom viss angiven tolerans, bliva nödvändigt att ange toleransavvikelsen å varje enskilt glas.

Den andra frågan, som utredningen ansett sig böra beröra i detta sammanhang gäller organisationen av fetthaltsbestämningen vid mjölkboskapskontroll. Hittills har detta arbete i regel utförts av kontrollassistent vid A-kontroll i samband med andra till denna kontroll hörande arbeten samt jämväl vid kontroll genom provmjölkkningsring. Med genomförande i större utsträckning av systemet med provmjölkare uppkommer frågan, hur fetthaltsbestämningen lämpligen bör ordnas.

Enligt utredningens mening är det knappast möjligt eller lämpligt att härutinnan utfärda några generella bestämmelser. Det torde sålunda böra ankomma på vederbörande lokala ledning av mjölkboskapskontrollen att ordna fetthaltsbestämningen på sätt som i skilda trakter befinner vara mest ändamålsenligt. Några antydningar om lämpliga tillvägagångssätt må emellertid göras. I många fall torde sålunda möjligheter föreligga för vederbörande kontrollassistent att vid kontrollbesök i en besättning medhinna fetthaltsbestämning även av prov, som uttagits av provmjölkare inom andra besättningar i trakten vid samma tidpunkt. Sistnämnda prov kunna antingen transporteras till assistenten eller av denne avhämtas, eftersom han förutsättes ha motorfordon till sitt förfogande. Där nämnda utväg icke visar sig framkomlig kan tänkas centralisering till mejeri, såsom redan ofta sker inom provmjölkkningsringarna, eller annan lämplig central, exempelvis hushållningssällskapet, av fetthaltsbestämningen. Utredningen förbiser icke, att efter transport av prov den konstaterade fetthalten icke alltid överensstämmer med den som erhållits, om fettbestämningen skett vid ladugården. Ur praktisk synpunkt torde emellertid sålunda stundom uppkommande fel vara av så ringa storlek, att det saknar betydelse för avelsurvalets och utfodringens planläggning.

Utfodringskontrollen.

I de första kontrollföreningarnas uppgift ingick, bland annat, att bestämma de mängder foder av olika slag, som varje enskild ko förbrukat under året. Man förmenade sig nämligen hava iakttagit, att skilda kor under i övrigt likartade förhållanden lämnade ett mycket växlande utbyte i form av mjölk och smörfett samt drog därav den slutsatsen att höga avkastningsresultat icke alltid vore liktydiga med ett gott ekonomiskt utbyte. Av sentida undersökningar framgår också att förhållandet mellan djurens avkastning och foderförbrukning kan förete betydande växlingar. Dessa växlingar stå emellertid i beroende icke endast av djurens individuella förmåga att tillgodogöra sig fodret, utan framför allt av fodermedlens växlande näringsvärde samt foderstatens sammansättning och nettoenergikon-

centration m. m. En fullständig foderkontroll måste därför omfatta såväl fodervägning som fodervärdering.

Fodervägningarna avse att klarlägga, vilka mängder foder av olika slag, som djuren i verkligheten förbrukat under respektive kontrolldygn. Under praktiska förhållanden är det dock i regel icke möjligt att genomföra en fullständig individuell fördelning och kontroll av samtliga i dagsgivan ingående fodermedel. Kontrollassistenterna äro därför ålagda att genomföra dessa vägningar för viss grupp av kor eller där gruppindelning icke förekommer för besättning i dess helhet. Härvid måste av naturliga skäl alla fodermedel medtagas och vägas var för sig. Dessa vägningar kunna i vad angår högvärdiga fodermedel i regel genomföras utan svårighet. Att väga grovfoder såsom rotfrukter, hö och halm m. m. är däremot en mycket arbetskrävande uppgift. Vissa av dessa fodermedel, särskilt halm, givas därjämte ofta i större mängd än djuren kunna förtära, varför den uppvägd mängden måste reduceras i förhållande härtill. Av ovan anförda skäl har det blivit nödvändigt att göra vissa eftergifter beträffande vägningarnas tillförlitlighet. Enligt gällande regler är det sålunda, i vad angår rotfrukter och stråfoder, medgivet, att i de fall foderstaterna icke ändrats godtaga tidigare uppnådda vägningsresultat. I många fall har även denna regel åsidosatts. Av praktiska skäl är det sålunda ofta nödvändigt att uppskatta kvantiteterna ifråga med ledning av ögonmått, som i bästa fall baseras på vägda stickprov, som blivit mer eller mindre slumpmässigt uttagna.

Fodervärderingen har till uppgift att klarlägga näringsvärdet hos de foderkvantiteter, som kontrollerats på ovan anført sätt. Vid denna värdering uppskattas näringsvärdet med ledning av vissa för respektive foderslag konstaterade medelvärden, som grunda sig på ett begränsat antal kemiska analyser och utfodringsförsök. Avvikelserna kring dessa medelvärden kunna emellertid vara betydande. Detta gäller icke minst ifråga om de vanligast förekommande foderväxterna, vilkas näringsvärde påverkas av en mängd skilda faktorer såsom växtbeståndets botaniska sammansättning, sortval, klimat, jordmån, väderlek, gödsling, skördestadium och konserveringsmetod m. m. Näringsvärdet hos hö och saftfoder kan sålunda i extrema fall växla inom ett gränsvärde av ± 15 à 20 procent av för respektive foderslag angivna medelvärden. Det möter sålunda även med hänsyn härtill stor svårighet att genomföra en exakt foderkontroll.

Av ovan anförda skäl befriades kontrollföreningarna år 1939 från tidigare föreliggande skyldighet att redovisa foderförbrukningen för enskilda kor. Efter sagda tidpunkt redovisas sålunda allenast det antal foderenheter i medeltal per ko och år, som förbrukats inom respektive besättningar, ävensom fodrets procentiska sammansättning i varje särskilt fall. Även om dessa uppgifter icke äro lika otillförlitliga som de resultat av motsvarande slag, som tidigare redovisats för enskilda kor, äro de dock behäftade

med åtskilliga fel. Kontrollnämnden framhåller sålunda att uppgifterna ifråga måste bedömas mycket kritiskt. Till belysande härav anför nämnden i efterföljande tabell meddelade uppgifter, som utvisa sambandet mellan ifrågavarande kontrollresultat och mjölkornas motsvarande beräknade näringsbehov.

Foderförbrukning och beräknat foderbehov för kor, som varit underkastade officiell kontroll under kontrollåret 1946/47.

Hushållningssällskaps- område	Kornas medel- vikt i kg (upp- skat- tade vär- den)	Beräknat foderbehov i medeltal per ko och år, foderenheter				Redo- visad foder- förbruk- ning i medeltal pr ko och år, foder- enheter	Skillnad mellan antalet redo- visade och antalet beräk- nade behöv- liga foder- enheter
		för under- håll	för foster	för prod. av mjölk	summa		
Stockholms läns och stads ..	495	1 314	105	1 397	2 816	2 879	+ 63
Uppsala läns	495	1 314	105	1 378	2 797	2 821	+ 24
Södermanlands läns	505	1 314	105	1 452	2 871	2 865	— 6
Östergötlands läns	525	1 351	110	1 528	2 989	2 961	— 28
Jönköpings läns	495	1 314	105	1 406	2 825	2 745	— 80
Kronobergs läns	495	1 314	105	1 347	2 766	2 728	— 38
Kalmar läns norra	495	1 314	105	1 382	2 801	2 838	+ 37
Kalmar läns södra	505	1 314	105	1 388	2 807	2 812	+ 5
Gotlands läns	500	1 314	105	1 538	2 957	2 862	— 95
Blekinge läns	505	1 314	105	1 363	2 782	2 791	+ 9
Kristianstads läns	535	1 351	110	1 521	2 982	3 028	+ 46
Malmöhus läns	565	1 387	115	1 561	3 063	3 073	+ 10
Hallands läns	525	1 351	110	1 566	3 027	3 113	+ 86
Göteborgs och Bohus läns ..	505	1 314	105	1 374	2 793	2 693	— 100
Älvsborgs läns norra	485	1 314	105	1 380	2 799	2 715	— 84
Älvsborgs läns södra	495	1 314	105	1 400	2 819	2 702	— 117
Skaraborgs läns	515	1 314	105	1 404	2 823	2 759	— 64
Värmlands läns	475	1 278	100	1 322	2 700	2 774	+ 74
Örebro läns	505	1 314	105	1 481	2 900	2 853	— 47
Västmanlands läns	485	1 314	105	1 437	2 856	2 890	+ 34
Kopparbergs läns	450	1 241	95	1 277	2 613	2 458	— 155
Gävleborgs läns	450	1 241	95	1 319	2 655	2 653	— 2
Västernorrlands läns	420	1 205	90	1 128	2 423	2 326	— 97
Jämtlands läns	400	1 168	85	1 138	2 391	2 266	— 125
Västerbottens läns	400	1 168	85	1 124	2 377	2 194	— 183
Norrbottnens läns	400	1 168	85	1 078	2 331	2 205	— 126
Hela riket	485	1 314	105	1 422	2 841	2 821	— 20

Av tabellen framgår, att den i medeltal för olika områden redovisade foderförbrukningen i tio fall varit högre och i sexton fall lägre än sagda behov. För hela riket föreligger en beräknad brist av 20 foderenheter i

medeltal per ko och år. Bristen har varit störst i Västerbottens län, där den utgjort 183 foderenheter per ko och år, medan det högsta överskottet redovisats för Hallands län med 86 foderenheter i medeltal per ko och år. Vidare må framhållas, att sagda skillnad givetvis måste vara avsevärt större i enskilda fall.

I detta sammanhang må även erinras därom, att foderomsättningen i djurkroppen tager jämförelsevis lång tid i anspråk. De näringsämnen, som ingå i den under kontrolldygnet producerade mjölk mängden, härleda sig sålunda till väsentlig del från det foder, djuren förbrukat vid tidigare tillfällen. Även om djurens innehavare i regel äro angelägna om att undvika tillfälliga rubbningar i djurens foderstater, kan det dock icke undvikas att dylika rubbningar tid efter annan inträda. Kontrollresultaten ifråga kunna sålunda icke utan vidare anses representativa för den foderförbrukning, som ligger till grund för djurens avkastning under respektive kontroll-dygn. Av ekonomiska skäl torde det ej heller vara möjligt att utsträcka foderkontrollen till att omfatta två eller flera dygn i följd.

På grund av vad ovan anförts synes det icke föreliggande anledning att kontrollera mjölkornas foderförbrukning i syfte att påvisa det samband, som i skilda fall råder mellan djurens produktion och näringstillförsel.

Det torde dock icke möta hinder att utöva en sådan kontroll över foderförbrukningen inom respektive besättningar, som erfordras för en planmässig hushållning med den tillgängliga foder mängden. Denna form av kontroll ingår emellertid i den rådgivande verksamheten på utfodringens område och kommer därför att avhandlas i samband härmed i kapitel VII.

Identitetskontrollen.

Enligt Kungl. Maj:ts kungörelse den 5 november 1937 (nr 866) angående statsbidrag till kontrollföreningsverksamheten, 6 §, fordras för att kontrollförening må komma i åtnjutande av statsbidrag, bland annat, att föreningens stadgar äro upprättade i enlighet med av lantbruksstyrelsen fastställda grunder. I anslutning härtill har styrelsen genom cirkulär till hushållningssällskapens förvaltningsutskott den 25 november 1937 fastställt, att dylika stadgar, utöver vad i nämnda paragraf och styrelsens cirkulär den 4 augusti 1932 i ämnet finnes föreskrivet, skola innehålla vissa bestämmelser beträffande kontrollföreningsmedlems åligganden. Sålunda föreskrives, att medlem, vars besättning står under fullständig kontroll, skall vara skyldig att låta märka dels inom besättningen födda kalvar genom klipp i öronen på särskilt sätt, dels ock övriga inom besättningen uppställda nötkreatur på sätt, som vederbörande överassistent godkänner; skolande i bägge fallen, där fråga är om besättning, som är ansluten till kontrollregister över nötboskap, djuren numreras i löpande följd, vart kön för sig.

Vidare har lantbruksstyrelsen genom cirkulär till hushållningssällskapens förvaltningsutskott den 25 november 1937 med närmare bestämmelser

för uppläggande och handhavande av kontrollregister över nötboskap fastställt, att den, som på hushållningssällskaps uppdrag handhar kontrollregister över nötboskap är skyldig, bland annat, att tilldela samtliga till registret anslutna besättningar inom området visst nummer (gårdsnummer), som icke får ändras, samt att föra register över med sådant nummer betecknade besättningar.

Enligt samma cirkulär är vederbörande djurinnehavare skyldig, bland annat, att förse samtliga i besättningens nummerserie genom klipp i öronen inordnade djur, som skola överföras till annan besättning och därvid åtföljas av genom kontrollregister bestyrkt uppgift rörande djurets identitet, härstamning och avkastning, med för besättningen av lantbruksstyrelsen fastställt länstecken och av registerföraren fastställt gårdsnummer; skolande sådant märke inbrännas, tatueras eller på annat sätt anbringas å djuret.

Slutligen har lantbruksstyrelsen genom beslut den 7 januari 1938 fastställt att nämnda länstecken skola hava följande utseende.

Hushållningssällskaps- område	Länstecken	Hushållningssällskaps- område	Länstecken
Stockholms läns och stads ..	B	Göteborgs och Bohus läns ...	O
Uppsala läns	C	Älvsborgs läns norra	PN
Södermanlands läns	D	Älvsborgs läns södra	PS
Östergötlands läns	E	Skaraborgs läns	R
Jönköpings läns	F	Värmlands läns	S
Kronobergs läns	G	Örebro läns	T
Kalmar läns norra	HN	Västmanlands läns	U
Kalmar läns södra	HS	Kopparbergs läns	W
Gotlands läns	I	Gävleborgs läns	X
Blekinge läns	K	Västernorrlands läns	Y
Kristianstads läns	L	Jämtlands läns	Z
Malmöhus läns	M	Västerbottens läns	AC
Hallands läns	N	Norrbottnens läns	BD

På grund av nötkreaturens likartade yttre är det i regel icke möjligt att identifiera djuren med ledning av deras signalement. Det är därför nödvändigt att förse dem med särskilda märken, identitetsmärken, som måste vara av sådan beskaffenhet, att de äro lätta att avläsa och svåra att utplåna. Vidare måste de av naturliga skäl vara av sådan egenart, att djuren icke färväxlas.

Enligt gällande märkningssystem skola alla pålagda kalvar förse med särskilda öronnummer samt i vissa fall därjämte ett särskilt registernummer sammansatt av ett länstecken och ett gårdsnummer på sätt efterföljande exempel utvisar:

Öronnummer: 150

Registermärke: B. 500

Av ovan anförda identitetsmärke framgår, att kalven ifråga har löpande nummer 150 i besättningen nummer 500 inom Stockholms läns och stads hushållningssällskaps område.

Öronnumret har till ändamål att skilja alla inom samma besättning födda djur från varandra. Numret anbringas å djuret snarast möjligt efter födel- sen genom klipp i öronen enligt gängse system, varvid djuren numreras i åldersföljd, vart kön för sig. Ny nummerserie får av naturliga skäl icke påbörjas förrän serien ifråga fortskridit så långt att risk för dubbelnumre- ring ej längre föreligger.

Märkningen utföres i regel, där fråga är om mindre besättning, av veder- börande kontrollassistent och där fråga är om större besättning av veder- börande djurinnehavare eller hos denne anställd. I sistnämnda fall är kon- trollassistent dock skyldig att kontrollera märkningens utförande och om felmärkning förekommer göra anteckning härom i kontrollboken å kalvens moders konto.

Erfarenheten har givit vid handen att dessa öronmärken äro jämförelse- vis lätta att avläsa och svåra att utplåna. Där kalvarna numreras i löpande åldersföljd vart kön för sig, föreligger det, så länge de kvarstå inom be- sättningen och denna icke uppblandas med djur från andra besättningar, ej heller någon större risk för att djuren ifråga skola förväxlas. Av vad tidigare anförts framgår emellertid att sagda numreringsystem är obliga- toriskt allenast ifråga om sådana besättningar under fullständig kontroll, vilka äro anslutna till vederbörande kontrollregister över nötboskap. Där sådan anslutning icke föreligger är innehavaren sålunda oförhindrad att märka kalvarna med moderns ladugårdsnummer, vilket innebär, att alla kalvar, som äro fallna efter samma ko, erhålla samma öronnummer. Att detta medgivande lämnats beror därpå, att det vid kontrollregistrets upp- läggande icke ansågs lämpligt att helt förkasta sistnämnda numrerings- system, som vid sagda tillfälle var allmänt förekommande. Detta skäl äger emellertid icke längre samma bärkraft som förut i det att flertalet kalvar numera numreras i löpande åldersföljd vart kön för sig. Härtill kommer att någon bestämd åtskillnad i längden icke kan göras mellan till kontroll- register anslutna och icke anslutna besättningar.

Med hänsyn till vad ovan anförts synes det angeläget att alla innehavare av besättningar, inom vilka officiellt vitsordad individuell mjölkboskaps- kontroll förekommer, åläggas att numrera kalvarna i åldersföljd vart kön för sig.

Registermärket har till ändamål att möjliggöra en tillförlitlig identifie- ring av djur, som flyttats från den besättning, där djuret är fött, till annan besättning. Märket ifråga skall enligt gällande bestämmelser inbrännas, tatueras eller på annat sätt anbringas å sådana djur, som skola överföras till annan besättning och därvid åtföljas av bestyrkt uppgift rörande dju- rets identitet, härstamning och avkastning. Behov av sådan märkning före-

kommer uppenbarligen även ifråga om ko, som föres till annan besättning för befruktning av därstädes uppställd tjur.

Vid denna märkning ha i huvudsak tvenne olika system kommit till användning. I vissa fall ha vederbörande djurinnehavare sålunda anskaffat särskilt brännjärn med vars tillhjälp märket ifråga anbringas. Detta märke har emellertid i många fall icke den permanenta karaktär, som erfordras för att säkerställa djurets identitet under hela dess livstid. Vidare orsakas djuret lidande samtidigt som huden tager sådan skada, att den vid slakt förlorar viss del av sitt saluvärde. I andra fall ha djuren försetts med särskilda metallbrickor, som fastnitats i ett av djurets öron. De brickor, som därvid kommit till användning, ha emellertid i många fall slitits loss från örat, varvid detta ofta skadats på sådant sätt att djurets öronnummer blir oläsligt. Utredningen anser sig icke nu kunna taga ställning till märkningsfrågan men densamma torde med hänsyn till dess betydelse böra i fortsättningen uppmärksammas, närmast av lantbruksstyrelsen.

Härstamningskontrollen.

Härstamningskontrollen har till ändamål att klarlägga, vilka djur, som äro föräldrar till de kalvar, som födas inom respektive besättningar. För att kunna genomföra en sådan kontroll är det av naturliga skäl nödvändigt att införskaffa tillförlitliga upplysningar angående de betäckningar och kalvningar, som förekommit inom besättningen ifråga.

Enligt lantbruksstyrelsens förutnämnda cirkulär den 25 november 1937 är innehavare av besättning, som är ansluten till kontrollregister över nötboskap, skyldig, bland annat, att föra betäckningsjournal enligt av lantbruksstyrelsen fastställt formulär för sådan inom besättningen uppställd stamboksförd eller till stamboksföring berättigad tjur, som utnyttjas för avelsändamål, samt att den 1 april och 1 oktober varje år till hushållnings-sällskapet insända kontaktkopia av i sådan journal införda uppgifter. Vederbörande kontrollassistent är därjämte enligt gällande instruktion skyldig att vid varje kontrollbesök i kontrollräkenskaperna å enskilda kors konto anteckna de betäckningar och kalvningar, som förekommit inom besättningar sedan närmast föregående kontrollbesök med angivande av i förstnämnda fall tjurens identitetsmärke och i sistnämnda fall kalvens kön, användning och öronnummer.

Betäckningskontrollen grundar sig sålunda på fortlöpande anteckningar angående samtliga inom besättningen ifråga verkställda betäckningar. Dessa anteckningar föras, där fråga är om artificiell insemination av vederbörande veterinär eller dennes biträde och torde därför kunna anses vara jämförelsevis tillförlitliga. Detsamma gäller i viss utsträckning även beträffande sådan besättning, som är ansluten till med statsmedel understödd tjuvförening, där uppgifterna ifråga skola bestyrkas icke endast av veder-

börande tjurhållare utan även av kons ägare eller dennes ombud. I övriga fall torde det däremot i regel icke föreligga möjlighet att ordna kontrollen ifråga på ett fullt tillfredsställande sätt. Det är därför av stor vikt, att uppgifterna ifråga insamlas, innan djurinnehavaren med säkerhet kan bedöma resultatet av de bokförda betäckningarna. Med hänsyn härtill äro respektive tjurhållare skyldiga att två gånger årligen insända uppgifterna ifråga till vederbörande hushållningssällskap. Vidare åligger det som förut nämnts vederbörande kontrollassistent att vid varje kontrollbesök i räkenskaperna införa de betäckningsuppgifter, som tillkommit sedan närmast föregående kontrollbesök. Denna bestämmelse torde böra bibehållas samt utsträckas att i förekommande fall gälla jämväl provmjölkare.

I detta sammanhang må även erinras därom, att betäckningskontrollens tillförlitlighet ökas i samma mån som den artificiella inseminationsverksamheten vinner ökad utbredning inom de delar av riket, där enskild tjurhållning är vanligast förekommande för närvarande.

Kalvningskontrollen grundar sig på av vederbörande djurinnehavare för varje enskild ko redovisade uppgifter angående kalvningstid, kalvens användning, kön, öronnummer samt färg och tecken. Uppgifterna ifråga, som i regel bokföras i särskild s. k. kalvningsjournal, kontrolleras av vederbörande kontrollassistent och överföras därefter i kontrollräkenskaperna å enskilda kors konto. Denna kontroll är ifråga om mindre besättningar, där i regel allenast ett fåtal kalvningar inträffa mellan varje kontrollbesök, jämförelsevis tillförlitlig. Ifråga om större besättningar blir tillförlitligheten däremot i hög grad beroende av ägarens rättrådighet och noggrannhet.

Viktkontrollen.

För att kunna planlägga mjölkornas utfodring är det nödvändigt att äga kännedom om, bland annat, deras ungefärliga levande vikt. Dessa uppgifter skola enligt gällande instruktioner för kontrollassistent av denne inhämtas genom mätning av djurens bröstomfång eller i undantagsfall genom vägning. Efterlevnaden av denna bestämmelse är emellertid i regel mindre tillfredsställande, beroende företrädesvis därpå, att uppgifterna ifråga varken kontrolleras eller bokföras. Detta förhållande torde emellertid vara av mindre betydelse för utfodringens planläggning, då djurens levande vikt med jämförelsevis stor säkerhet kan fastställas genom ögonmått.

Ifrågavarande uppgifter äro emellertid av värde även vid avelsurvalet, då viss hänsyn bör tagas till bland annat djurens storlek. Respektive riksstamböcker över nötboskap innehålla därför uppgifter rörande djurens kroppsmått, däribland bröstomfånget. Då nu sagda stamböcker enligt utredningens förslag skola ersättas av kontrollregister och riksregister över

nötboskap böra uppgifter åminstone rörande djurens bröstomfång införas i sagda register.

Enligt utredningens mening bör kontrollassistent åläggas att införa uppgifter om djurens bröstomfång i kontrollräkenskaperna.

Kontrollbokföringen.

Redovisningen av kontrollresultaten sker för närvarande dels å provmjölkkningslista i samband med provmjölkningen, dels i kontrollräkenskaperna för varje enskild ko efter utgången av varje kontrollår. Hela denna kontrollbokföring handhaves av vederbörande kontrollassistent. Därest utredningens förslag rörande den officiellt vitsordade individuella kontrollen genomföres, uppkommer frågan, på vilket sätt sagda bokföring lämpligen bör ordnas.

Om kontrollassistenten anlitas vid samtliga kontrolltillfällen inom distriktets besättningar kan givetvis tänkas, att assistenten liksom hittills handhar hela kontrollbokföringen. Vid tillämpning av provmjölkaresystem kan kontrollbokföringen i sin helhet icke anförtros åt provmjölkare bland annat därför att denne förutsättes icke utföra fettbestämningen. På provmjölkare torde sålunda kunna ankomma endast att anteckna djurets nummer och namn, mjölmängd och nummer å vederbörande fettprovsvaska samt betäcknings- och kalvningsuppgifter m. m. dylikt. Med viss begränsning av kontrollassistents tjänstgöringsområde och antalet kontrollerade besättningar per assistent synes emellertid möjligheter ofta kunna föreligga för assistenten att vid kontrollbesök i en besättning medhinna, förutom fetthaltsbestämning och mjölkprov, jämväl kontrollbokföring — utöver provmjölkarens nyssnämnda arbete — för andra besättningar, där provmjölkare utfört mjölkvägning m. m. vid samma tidpunkt. Å andra sidan kan kontrollassistents tid vid fullt genomförande av provmjölkaresystemet tänkas vara så belagd med arbetsuppgifter i de besättningar, assistenten vid varje tillfälle själv kontrollerar, att han ej kan medhinna kontrollbokföringen. Så mycket mer som tid även åtgår för utfodringsrådgivningen. Under sådana förhållanden kan det på vissa håll finnas lämpligt med en ytterligare centralisering av kontrollbokföringen inom ett hushållningssällskaps område.

Med hänsyn till de växlande förhållandena inom skilda delar av landet anser sig utredningen icke kunna lämna några detaljerade anvisningar rörande kontrollbokföringens ordnande framdeles. Utredningen har emellertid haft överläggningar i frågan med experter från Sveriges Lantbruksförbund. Av dessa överläggningar synes utredningen hava framgått, att möjligheter torde föreligga att i viss utsträckning rationalisera och centralisera kontrollbokföringen. Det torde böra ankomma på kontrollnämnden att närmare överväga dessa spörsmål och efter verkställda praktiska försök till lantbruksstyrelsen framföra förslag i ärendet.

Kontrollregister över nötboskap.

För kontrollregister över nötboskap gällande bestämmelser återfinnas i lantbruksstyrelsens cirkulär den 25 november 1937 med närmare bestämmelser för uppläggande och handhavande av kontrollregister över nötboskap.

Sagda kontrollregister ha hittills haft till huvudsaklig uppgift att bereda vederbörande djurinnehavare möjlighet att erhålla uppgift angående enskilda djurs identitet, härstamning och avkastning. Enligt av utredningen i särskilt betänkande angående artificiell inseminationsverksamhet bland nötkreatur framlagt förslag skola kontrollregistren därjämte utgöra grundval för de riksregister över nötboskap, som enligt utredningens förslag i nämnda betänkande äro avsedda att ersätta respektive riksstamböcker över nötboskap, ävensom för avkommebedömning i vissa fall av avelstjurar.

Då det icke är möjligt att på förhand avgöra, vilka individer inom respektive raser, som vid skilda tillfällen bliva av större betydelse för aveln, måste varje kontrollregister uppenbarligen omfatta alla nötkreatur, som äro underkastade officiellt vitsordad individuell kontroll inom vederbörande hushållningssällskapsområde. Det är sålunda nödvändigt att redan vid nuvarande omfattning av mjölkboskapskontrollen införa i sagda register ett flertal olika uppgifter för mer än 300 000 kor tillhörande närmast 25 000 olika besättningar ävensom ett stort antal uppgifter, avseende registerförda avelstjurar. Av dessa uppgifter torde emellertid endast en mindre del bliva aktuella inom den officiella aveln.

Med hänsyn till det sagda är det angeläget, att respektive kontrollregister över nötboskap upplägges efter så ändamålsenliga grunder, att registerföraren kan ägna huvuddelen av sitt arbete åt de uppgifter i registret, som kunna vara av större betydelse för avelsarbetet.

Enligt lantbruksstyrelsens cirkulär den 25 november 1937 angående kontrollföreningsverksamhetens ledning och övervakning åligger det vederbörande överassistent att ifråga om till kontrollregister ansluten besättning dels insamla och efter granskning till den som handhar kontrollregister över nötboskap inom området senast den 1 december varje år överlämna kontaktkopia av i kontrollbok upprättat sammandrag över enskilda kors konto, dels ock tillse, att kontaktkopior av inom besättningen förda betäckningsjournaler i vederbörlig ordning insändas till registerföraren. Av sagda cirkulär inhämtas vidare, att registerföraren är skyldig, bland annat, att samla på angivet sätt överlämnade kontaktkopior till ett särskilt kontrollregister över nötboskap. Kontaktkopiorna av enskilda kors konto skola härvid förvaras i kronologisk ordning var besättning för sig i särskilda med besättningens gårdsnummer försedda mappar och motsvarande kopior av betäckningsjournalerna var tjur för sig i särskilda med tjurens stamboksnummer försedda hjälpärmar. Den sortering av kon-

taktkopiorna ifråga, som påkallas av sagda förvaringsmetod, utgör sålunda registerförarens huvudsakliga arbete i samband med själva registreringen. Formulär till såväl sådan betäckningsjournal som sammandrag över enskilda kors konto hava hittills fastställts av lantbruksstyrelsen. Styrelsen har jämväl fastställt formulär till utdrag ur kontrollregister.

Den metod, enligt vilken kontrollregistret är upplagt, synes utredningen i princip tillgodose önskemålet om att minsta möjliga arbete bör nedläggas på de uppgifter rörande djuren, som sakna aktualitet inom den officiella aveln. Betonas må dock vikten av att formulären bliva riktigt och fullständigt ifyllda samt att kopiorna av dem, som skola tillföras kontrollregistret, även överlämnas dit. Detta är givetvis nödvändigt för att registren skola fylla sin förenämnda tredubbla uppgift att bereda djurinnehavare möjlighet att erhålla uppgift angående enskilda djurs identitet, härstamning och avkastning, att utgöra grundval för riksregister samt att användas vid avkommebedömning i vissa fall av avelstjurar.

Beträffande avkommebedömning må erinras om att utredningen i sitt betänkande angående artificiell inseminationsverksamhet bland nötkreatur visserligen förordat metoden med avkommeprövningsstationer ifråga om tjurar, använda inom sagda verksamhet, men jämväl framhållit att detta icke uteslöte tillämpning av eller komplettering med metod, grundad på uppgifter om döttrarnas eller dotter-moderparens avkastning enligt kontrollregister. Uppenbart är att registret måste för detta ändamål vara så upplagt, att uppgifter kunna erhållas snabbt och tillförlitligt. Utredningen har icke ansett sig kunna i detalj taga ställning till detta spörsmål. Utredningen förutsätter, att detta viktiga spörsmål uppmärksammas av lantbruksstyrelsen och kontrollnämnden.

Kap. VII. Rådgivnings- och upplysningsverksamhet i anslutning till mjölkboskapskontrollen.

Inledning.

Mjölkboskapskontrollens första uppgift är att inom en nötkreatursbesättning eller ifråga om enskilda djur registrera vissa förhållanden, avsedda att tjäna som grundval för åtgärder i syfte att åstadkomma en i olika hänseenden rationell nötkreatursskötsel. Många jordbrukare kunna själva eller i samråd avgöra, vilka åtgärder som erfordras för eventuella bristers avhjälpande. En låg avkastning kan sålunda bero på tillfälliga sjukdomar under året inom besättningen eller på uppenbara brister ifråga om utfodring eller ladugårdshygien. Många gånger äro emellertid erforderliga åtgärder icke så uppenbara, att i varje fall mindre kunniga eller ointresserade djurinnehavare kunna förväntas på egen hand nå effektiva resultat utan råd av experter inom olika områden. En välorganiserad rådgivnings- och upplysningsverksamhet utgör sålunda en betydelsefull del av mjölkboskapskontrollen. Dylig verksamhet kan i princip ordnas kollektivt eller individuellt.

Kollektiv rådgivning.

Med kollektiv rådgivning avses kurser, demonstrationer och föredrag för ett antal jordbrukare samtidigt. Dess syfte är att med utgångspunkt från de naturliga förutsättningarna inom orten söka klarlägga de allmänna villkoren för en rationellt bedriven nötkreatursskötsel, exempelvis ifråga om utfodring.

Det förtjänar påpekas, att besättningskontrollens resultat böra kunna tjäna som en god vägledning vid planering av ifrågavarande verksamhet. Densamma synes nämligen i första hand böra igångsättas inom sådana områden, där besättningsmedeltalets spridning omkring mejerimedeltalet är betydande eller där sistnämnda medeltal ligger avsevärt lägre än för ett annat mejeriområde med ungefär likartade produktionsförutsättningar.

Ett betydelsefullt villkor för att upplysningsverksamheten skall ge ett positivt resultat är emellertid, att rådgivaren är fullt förtrogen med ortens förhållanden på nötkreatursskötselns område. För detta ändamål och för att ge rådgivningen en mera konkret innebörd, synes böra uppmärksammas av hushållningssällskapsutredningen i dess betänkande den 8 juli 1942 föreslagna demonstrationsutfordringar och systematiska analyser av hemmaproducerade fodermedel.

Beträffande *demonstrationsutfodringar* har sagda utredning, efter att ha framhållit vikten av att i upplysningsverksamheten praktiska resultat kunna åberopas, förordat, att hushållningssällskapen vid planläggning av sagda verksamhet på husdjursskötselns område sökte intressera framsynta jordbrukare inom skilda delar av sällskapets område, att under ledning av husdjurskonsulent eller husdjursinstruktör ordna sin utfodring så, att den kunde tjäna som mönster för jordbrukarna i trakten (*demonstrationsutfodring*). Utredningen har därefter anfört följande:

»Icke minst i nuvarande tidsläge men givetvis även under normala förhållanden torde utan vidare motivering kunna påstås, att utfodringen så långt möjligt bör baseras på vid jordbruket ifråga producerade (hemmaproducerade) fodermedel. En dylik utfodring bör emellertid planläggas så, att tillgängliga hemmaproducerade fodermedel så vitt möjligt fylla behovet under hela stallutfodringsperioden. För ändamålet bör upprättas en allmän utfodringsplan (*grundutfodringsplan*) ävensom på lämpligt sätt sammansatta foderstater. Emellertid är det givetvis meningslöst att upprätta foderstater på grundval av huvudsakligen hemmaproducerade fodermedel, därest de å egendomen odlade foderväxterna jämte tillgängliga animaliska fodermedel icke förmå tillgodose de krav, som djuren hava på fodrets halt av specifika ämnen och på fodermedelskoncentrationen. Upprättandet av foderstater bör därför föregås av en på grundval av ortens naturliga produktionsbetingelser verkställd planläggning av fodermedelsproduktionen.

Av det sagda framgår, att *demonstrationsutfodringen* bör ha en trefaldig uppgift, nämligen *dels* att främja produktionen av sådana fodermedel, som fordras för upprättande av lämpliga foderstater, *dels* att främja en rationell användning av producerade fodermedel *dels* ock att verka för användning av sagda fodermedel för sådan produktion, för vilken förefintliga avsättningsmöjligheter äro goda.

En dylik *demonstrationsutfodring* ställer givetvis betydande krav på vederbörande husdjurskonsulent och kräver intimt samarbete från hans sida med representanter för foderväxtodling, närmast vederbörande jordbrukskonsulent, och för jordbrukets ekonomiska föreningar, i första hand mejeri- och slakteriföreningar. Utredningen anser emellertid, att dylik *demonstrationsutfodring* är av sådan betydelse för såväl den enskilde som landet i dess helhet, att svårigheterna icke böra avskräcka samt att statsmakterna böra genom lämpligt avvägda statsunderstöd till hushållningssällskapen främja anordnande av dylik verksamhet. Med hänsyn till vad ovan anförts synes utredningen, att som villkor för statsbidrag för ändamålet bör gälla, att *demonstrationsutfodringen* anordnas i anslutning till en genom hushållningssällskapets försorg upprättad, på ortens naturliga produktionsbetingelser grundad plan för jordbruksproduktionens inriktning, att jordbrukarna inom orten genom hushållningssällskapets försorg beredas tillfälle att under sakkunnig ledning följa *demonstrationsutfodringen*, att hushållningssällskapet genom propaganda eller på annat lämpligt sätt söker främja produktionen inom orten av de fodermedel, som erfordras för sådan utfodring, som tillämpas vid *demonstrationsutfodringen* samt att *demonstrationsutfodringen* pågår under minst fyra veckor i följd.»

I flertalet avgivna yttranden över utredningens förslag på denna punkt tillstyrktes detsamma. Lantbruksstyrelsen underströk sålunda starkt behovet av hushållningssällskapens medverkan vad beträffar husdjurens ut-

fodring och vård och ville därför i princip kraftigt tillstyrka, att demonstrationsutfodringar komme till stånd. Styrelsen hade emellertid icke blivit övertygad om att utformningen av förslaget vore det mest ändamålsenliga men då här vore fråga om ett försök, ville styrelsen icke motsätta sig, att saken bleve prövad. Sedan någon erfarenhet vunnits, borde behövliga jämkningar kunna genomföras.

I proposition nr 172 till 1944 års riksdag med förslag till hushållningssällskapens organisation och verksamhet anslöt sig jämväl dåvarande departementschefen i princip till förslaget och detsamma vann principiellt även riksdagens bifall.

Sedermera har lantbruksstyrelsen i utredning den 28 juni 1945 med förslag angående genomförande av den vid 1944 års riksdag behandlade omorganisationen av hushållningssällskapen och deras verksamhet, uttalat, att som villkor för statsbidrag till demonstrationsutfodring icke borde uppställas, att vederbörande hushållningssällskap skulle upprätta plan för jordbruksproduktionens inriktning i den ort, där demonstrationsutfodringen vore avsedd att anordnas. Även om en dylik plan kunde vara av ett visst värde, syntes dess upprättande icke böra tillmätas så avgörande betydelse, att denna åtgärd borde utgöra en förutsättning för statsbidrag till förevarande ändamål.

Även utredningen rörande ladugårdskontroll m. m. delar uppfattningen, att sålunda föreslagna demonstrationsutfodringar vore av stort värde såsom grundval för rådgivnings- och upplysningsverksamheten på området. Utredningen håller emellertid före, att demonstrationsutfodringar böra prövas, innan ställning toges till deras definitiva utformning. Utredningen får sålunda föreslå, att statsbidrag ställes till lantbruksstyrelsens förfogande för ordnande av ett antal dylika demonstrationsutfodringar efter överenskommelse med några hushållningssällskap inom sällskapens områden och under deras ledning.

I detta sammanhang må jämväl erinras om att utredningen i sitt betänkande angående den artificiella inseminationsverksamheten bland nötkreatur framhållit den betydelse ur upplysningssynpunkt, som avkommebedömning av tjurar vid särskilda avkommeprövningsstationer har. Icke minst gäller detta ifråga om åtgärder till främjande av en ändamålsenlig utfodring.

Vad därefter angå systematiska analyser av hemmaproducerade foder medel för bedömning av deras fodervärde påpekade hushållningssällskapsutredningen i sitt förenämnda betänkande, att vid planläggning av husdjurens utfodring uppskattades i allmänhet fodrets näringsvärde med ledning av vissa för skilda foderslag angivna medelvärden, grundade på ett begränsat antal kemiska analyser och utfodringsförsök. Avvikelserna från dessa medelvärden kunde emellertid av olika

anledningar, såsom växtbeståndets kemiska sammansättning, sortval, klimat, jordmån, gödsling, skördestadium o. s. v. vara betydande. För att kunna genomföra en rationell utfodring vore det därför i många fall nödvändigt att justera nämnda medelvärden med tillhjälp av särskilda fodermedelsanalyser. Dylika analyser hade därjämte en betydelsefull uppgift i upplysnings- och propagandaverksamheten för en förbättring av de hemmaodlade fodermedlens kvalitet. För denna verksamhet erfordrades nämligen stöd av exakta uppgifter rörande foderväxtskördarnas näringsvärde vid tillämpning av olika skörde- och konserveringsmetoder, vilka uppgifter kunde erhållas genom regelbundet genomförda fodermedelsanalyser. För att fylla den sålunda nämnda dubbla uppgiften måste emellertid undersökningarna genomföras efter en bestämd plan, varvid hushållningssällskapen lämpligen kunde medverka genom uttagning av foderprov. Utredningen hade vidare haft under övervägande frågan om särskilt statsbidrag för dylika fodermedelsanalyser. Enligt utredningens mening borde emellertid genom upplysningsverksamhet på området av hushållningssällskapens tjänstemän jordbrukarnas intresse för dylika analyser kunna väckas och de bli villiga att bestrida de i förhållande till dylika analysers värde ringa kostnaderna. Slutligen framhöll utredningen önskvärdheten av att resultaten av utförda fodermedelsanalyser sammanställdes och publicerades. De lokala lantbrukskemiska kontrollstationerna borde sålunda åläggas att till förslagsvis husdjursförsöksanstalten insända dylika analysresultat för bearbetning och publicering genom anstaltens försorg.

I flertalet avgivna yttranden riktades inga gensagor mot förslaget. Två hushållningssällskaps förvaltningsutskott samt Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund uttalade emellertid, att erforderligt intresse för att låta utföra dylika analyser icke kunde väckas hos jordbrukarna utan statsbidrag. Enligt sagda förbunds mening vore statsbidrag för övrigt så mycket mera motiverat, som resultaten efter lämplig sammanställning av ett större antal fodermedelsanalyser från samma område kunde utnyttjas för bedömning av fodrets kvalitet även på andra gårdar än dem, från vilka de analyserade fodermedlen härstammade.

I förenämnda proposition nr 172 anslöt sig dåvarande departementschefen i princip till utredningens förslag, som principiellt även vann riksdagens bifall.

Jämväl utredningen rörande ladugårdskontroll m. m. vill vitsorda betydelsen av systematiska analyser av fodermedel från olika delar av landet såsom ett viktigt hjälpmedel för genomförande av en rationell utfodring och för rådgivningsverksamheten.

Av särskild betydelse äro dylika analyser ifråga om hö, när höets kvalitet växlar starkare än det stora flertalet fodermedels. Visserligen har högkvaliteten sedan flera årtionden tillbaka undergått förbättring främst beroende på tidigare skörd och omsorgsfullare konservering, varigenom

jordbrukarna efter hand kunnat utvinna allt mer av varje viktenhet hi. Hökvaliteten växlar emellertid starkt från det ena året till det andra. Dessa variationer sammanhännga särskilt med nederbördens olika storlek under vegetations- och beredningstiden.

I anledning härav hava sedan 1942 genom lantbruksstyrelsens försorg införskaftats analysresultat för hö, vilka därefter bearbetats vid lantbruks-högskolans institution för utfodringslära. Resultaten av bearbetningen hava publicerats i kontrollnämndens redogörelse för kontrollförenings-verksamheten och dessutom utgivits i separat tryck. Kommentarererna hava författats av professorn vid lantbrukshögskolan Joel Axelsson.

Analysresultaten härröra från statens lantbrukskemiska kontrollanstalt i Stockholm, lokala kemiska kontrollstationerna och cereallaboratoriet i Svalöv. Till belysande av verksamhetens omfattning må nämnas, att antalet analyser år 1947 var 1 071, mot 1 668 år 1946 och 1 890 år 1945. Analys-antalet har sålunda successivt minskats.

Analyserna hava vid bearbetningen av materialet sammanförts för olika områden. År 1947 skedde sålunda en uppdelning i följande områden:

O m r å d e	Antal analyser
Malmöhus	38
Kristianstads och Blekinge län	47
Halland	26
Småland	144
Västergötland	69
Östra Mellansverige (Östergötlands, Södermanlands, Stockholms och Uppsala län)	137
Västra Mellansverige (Örebrostationens analysområde och Kopparbergs län)	205
Gävleborgs och Västernorrlands län	119
Jämtland	138
Väster- och Norrbotten	148

Av ovanstående redogörelse för höundersökningarna framgår att för vissa landsdelar föreläge nämnda år ganska betydande antal analysresultat medan andra områden voro sparsamt eller icke alls företrädde. Detta förhållande är icke tillfredsställande. Önskvärt vore, att olika naturliga jordbruksområden vore möjligast representativt företrädde.

Det synes vara lämpligt, att — i varje fall försöksvis genom några hus-hållningssällskaps försorg — avtal träffas med ett representativt antal jordbrukare inom sällskapets område eller naturliga jordbruksområden inom detsamma att regelbundet varje år till vederbörande lantbrukskemiska kontrollstation eller cereallaboratoriet i Svalöv insända prov av årets höskörd. Analyserna och bearbetningen av desamma böra verkställas så att resultaten föreligga i god tid före upprättande av grundutfodringsplan

för den kommande vintern. Viktigt är att till varje hushållningssällskaps förfogande ställes meddelande om bearbetningsresultaten speciellt för dess område. Meddelandena böra vara kortfattade och så avfattade, att de kunna förstås och tillämpas av jordbrukarna i allmänhet samt även innehålla anvisningar om resultatens innebörd i utfodringshänseende. Meddelandena synas nämligen böra spridas bland jordbrukarna genom hushållningssällskapens försorg. Till frågan om statsbidrag för ändamålet återkommer utredningen senare.

Individuell rådgivning.

Uppenbart är, att den kollektiva rådgivnings- och upplysningsverksamhetens räckvidd är begränsad. Den kan sålunda icke taga fullständig hänsyn till de enskilda besättningarnas speciella problem. Erfarenheten visar även, att det är främst de mest intresserade djurägarna och innehavarna av de bättre besättningarna, som begagna sig av dylik rådgivning. De djurinnehavare, som rådgivningen i första hand bör rikta sig till eller de minst kunniga eller minst intresserade, utebli eller förmå icke effektivt utnyttja den kollektiva rådgivningens anvisningar. Den individuella rådgivnings- och upplysningsverksamheten är sålunda minst lika viktig. Dess största betydelse i samband med mjölkboskapskontrollen torde få anses gälla utfodringsfrågor och härutinnan omfatta bland annat råd rörande upprättande av grundutfodringsplan och foderstater på basis av tillgängliga mängder hemmaproducerade fodermedel och dessas kvalitet.

Ifråga om nötkreatursbesättningar, anslutna till den officiellt vitsordade individuella kontrollen, ligger rådgivningsverksamheten organisatoriskt relativt enkelt till. I dylika fall är det naturligt, att kontrollanten även framträder som rådgivare. En förutsättning är, att vederbörandes kunskaper och omdömesförmåga äro tillfyllest för ändamålet. Såsom tidigare framhållits har under senare år en tendens till sänkning av kontrollassistenternas kvalitet gjort sig gällande. Denna utveckling kan icke tillåtas fortgå. En förbättrad utbildning, till vilken fråga utredningen återkommer i kapitel XI, torde vara nödvändig och åtgärder i övrigt vidtagas i syfte att tillgodose behovet icke allenast av tillräckligt antal befattningshavare utan även av väl kvalificerade.

Ifråga om nötkreatursbesättningar, anslutna till den icke officiellt vitsordade individuella kontrollen, har såsom tidigare framhållits uppstått särskilda svårigheter att på ett ändamålsenligt sätt ordna rådgivningsverksamheten. Djurinnehavaren har i detta fall icke den automatiska, regelbundna kontakten med kontrollassistenten. Om djurinnehavaren icke själv tar initiativ till dylik kontakt, vilket långt ifrån alltid kan förväntas, är det därför utan särskilda åtgärder från kontrollorganets sida sannolikt, att ingen rådgivningsverksamhet kommer till stånd och att syftet med kon-

trollen därmed äventyras. Att lämna några allmängiltiga rekommendationer rörande lämpligt tillvägagångssätt torde dock knappast vara möjligt, enär de lokala förhållandena härutinnan äro av stor betydelse. De strävanden att lösa dessa problem, som gjorts särskilt i Hallands län och Norrland och för vilka redogjorts i kapitel IV, synas utredningen emellertid vara värda beaktande och förtjänta av uppmärksamhet inom andra landsdelar, där ifrågavarande kontroll omfattas med intresse från jordbrukarnas sida.

Även av innehavare av besättningar, som icke äro anslutna till individuell mjölkboskapskontroll, kan visserligen stundom förväntas personligt initiativ för erhållande av råd och upplysningar. Ofta torde det dock vara önskvärt, att rådgivaren i dylika fall själv tar initiativ och på lämpligt sätt söker komma i direkt personlig kontakt med vederbörande. Detta kan ske på olika vägar. I samband med den kollektiva rådgivningsverksamheten kan rådgivaren sålunda framhålla önskvärdheten av och möjligheterna till en dylik kontakt. Icke minst gäller detta i samband med demonstrationsutfodringar. En annan utväg är att rådgivaren vid förrättning i övrigt i orten gör ett besök hos vederbörande jordbrukare och söker komma till tals med honom. Givetvis ställa dylika initiativ från rådgivarens sida stora krav på honom såväl ifråga om kunskaper som icke minst personligt uppträdande. En oundgänglig förutsättning för ett gott resultat är nämligen, att jordbrukaren får förtroende för rådgivaren och att han icke bibringas en känsla av, att dennes ingripande innebär något personligt nedsättande eller försök från myndighets sida att utöva kontroll utan förstånd, att rådgivarens enda bevekelsegrund är en strävan att vara djurägaren till hjälp för lösandet av besvärliga problem.

Icke minst för den individuella rådgivningsverksamheten är det av betydelse, att rådgivaren har tillgång till besättningskontrollens resultat. Även om han så småningom i alla fall kan förskaffa sig en god allmän uppfattning om de enskilda besättningarna inom ett visst område, torde de konkreta uppgifterna från besättningskontrollen ge honom en betydelsefull anvisning, med vilka djurinnehavare han i första hand bör söka träda i kontakt. Det synes sålunda vara erforderligt, att resultaten av besättningskontrollen stå till vederbörande hushållningssällskaps förfogande. Givetvis måste alla dylika resultat behandlas strängt konfidentiellt.

Kap. VIII. Mjölkboskapskontrollens organisation.

1. Lokal organisation.

A. Nuvarande organisation.

Kontrollföreningar.

Mjölkboskapskontrollen handhaves för närvarande lokalt av särskilda föreningar (kontrollföreningar) mellan de i kontrollen deltagande djurägarna genom hos föreningarna anställda kontrollassistenter. Kontrollföreningarna äro organiserade som ideella eller ekonomiska föreningar. Den första kontrollföreningen i Sverige, Hvilans kontrollförening, började sin verksamhet den 1 maj 1898.

Under ett tidigare utvecklingsskede voro kontrollföreningarna i hela landet organiserade i smärre lokala enheter, vardera omfattande endast en kontrollassistents verksamhetsområde. De djurägare, som önskade vinna anslutning till verksamheten blevo sålunda förr eller senare nödsakade att bilda nya föreningar. Efter hand som denna nybildning fortskred blevo de utomstående djurinnehavarna allt mer och mer isolerade från varandra, tills det slutligen mångenstädes icke längre fanns möjlighet att inom rimligt avstånd uppbringa det antal medlemmar, som erfordrades för bildande av en ny lokal förening. Många djurägare gingo av denna anledning miste om de fördelar, som en ordnad kontroll erbjuder. Härtill torde även den omständigheten hava bidragit, att nybildningen blev beroende av andra djurinnehavares medverkan, vilken icke alltid var att påräkna särskilt inom sådana orter, där intresset för djurens rationella utfodring och avel var mindre framträdande. Även ur arbetsekonomisk synpunkt visade sig nämnda organisationsform mångenstädes mindre ändamålsenlig. Kontrollassistenternas arbetsförmåga kunde sålunda på grund av de lokala kontrollföreningarnas fristående ställning icke alltid effektivt utnyttjas genom lämplig utjämning av arbetsördan. I en förening kunde kontrollassistenten vara överbelagd med arbete medan hans kollega i grannföreningen kanske hade endast halv sysselsättning.

I detta läge öppnades år 1931 möjlighet för hushållningssällskapen att sammanföra de lokala kontrollföreningarna till centrala enheter, omfattande ett hushållningssällskaps hela område. Denna möjlighet att på frivillighetens väg främja verksamhetens utbredning blev emellertid icke utnyttjad i önskad omfattning. Det ansågs därför nödvändigt att vidtaga åtgärder av mera tvingande natur i syfte att påskynda centraliseringens genomförande. I anledning härav ålades de hushållningssällskap, som önskade erhålla statsbidrag till kontrollföreningsverksamhetens främjande, att från och med ingången av år 1942 sammanföra de lokala kontrollföreningarna inom respektive områden till en central enhet, där ej

lantbruksstyrelsen på framställning av sällskapet kunde finna anledning att annorlunda besluta. Verksamheten var kontrollåret 1946/47 centraliserad inom samtliga hushållningssällskaps områden utom Uppsala och Södermanlands län, Kalmar läns södra, Malmöhus och Värmlands län hushållningssällskaps områden.

Kontrollassistenter.

Antalet kontrollassistenter uppgick kontrollåret 1946/47 till följande inom de olika hushållningssällskapens områden:

Stockholms läns och stads	40	Göteborgs och Bohus läns	25
Uppsala läns	28	Älvsborgs läns norra	18
Södermanlands läns	72	Älvsborgs läns södra	28
Östergötlands läns	100	Skaraborgs läns	69
Jönköpings läns	49	Värmlands läns	28
Kronobergs läns	28	Örebro läns	32
Kalmar läns norra	23	Västmanlands läns	32
Kalmar läns södra	34	Kopparbergs läns	32
Gotlands läns	21	Gävleborgs läns	38
Blekinge läns	16	Västernorrlands läns	29
Kristianstads läns	66	Jämtlands läns	30
Malmöhus läns	149	Västerbottens läns	35
Hallands läns	65	Norrbottnens läns	21

Totala antalet assistenter var sålunda nämnda kontrollår 1 108 st.

Tabellen utvisar, att antalet besättningar i medeltal per kontrollassistent undergått en fortlöpande stegring från 18,1 kontrollåret 1930/31 till 35,8 kontrollåret 1946/47, medan medelkoantalet sjunkit.

Till belysande av frågan om kontrollassistenternas utnyttjande må följande uppgifter lämnas om antalet kontrollerade besättningar och kor i medeltal per kontrollassistentbefattning kontrollåren 1930/31—1946/47:

Kontrollår	Antal besättningar i medeltal per kontrollassistentbefattning ¹	De kontrollerade besättningarnas medelkoantal	Kontrollår	Antal besättningar i medeltal per kontrollassistentbefattning ¹	De kontrollerade besättningarnas medelkoantal
1930/31	18,1	17,3	1940/41	28,7	12,5
1931/32	18,3	17,1	1941/42	29,1	11,9
1932/33	19,1	17,0	1942/43	30,9	12,1
1933/34	19,4	16,9	1943/44	33,5	12,1
1934/35	21,0	16,3	1944/45	34,7	11,9
1935/36	22,0	15,3	1945/46	35,7	11,6
1936/37	25,0	14,1	1946/47	35,8	11,4
1937/38	26,3	13,0	Skilnad		
1938/39	28,6	13,1	1930/31—1946/47 +	17,7	— 5,9
1939/40	28,8	13,1			

¹ För kontroll genom provmjökningsring särskilt anställda kontrollassistenter ej inberäknade.

Kontrollassistenternas löneförmåner regleras numera i flertalet fall i kollektivavtal mellan å ena sidan Svenska kontrollföreningarnas riksförbund och å andra sidan Kontrollassistenternas riksförbund. Enligt det för kontrollåret 1948/49 gällande avtalet äger kontrollassistent åtnjuta ersättning i form av såväl kontant lön som vissa naturaförmåner.

Den kontanta lönen utgår i form av en fast årlig grundlön med ett belopp av 1 700 kronor per år, som efter väl vitsordad tjänstgöring höjes efter ett års tjänstgöring med 200 kronor per år, efter tre års tjänstgöring med ytterligare 250 kronor per år och efter fem års tjänstgöring med ytterligare 325 kronor per år. Härtill komma följande särskilda lönetillägg, nämligen

a) för fullständig kontroll med 1 krona 40 öre per besättning och gång samt med 14 öre per ko och gång; dock att i det fall mer än en besättning provas på samma dag, tillägget per besättning för överskjutande utgår med 1 krona per besättning och gång,

b) för kontroll genom provmjölkningsring med 15 öre per ko och gång,

c) för bokslut, när sådant föreligger färdigt och godkänt vid fullständig kontroll med 150 kronor per bokslut och kontrollkrets (därutöver ett särskilt tillägg om 4 kronor per besättning i ofullständig kontroll),

vid kontroll genom provmjölkningsring med 2 kronor 50 öre per bokslut och besättning; samt

d) för annat särskilt arbete, som beordras av kontrollföreningsstyrelsen, med belopp, som i varje särskilt fall överenskommes.

Det sammanlagda beloppet av grundlönen och ovannämnda särskilda tillägg garanteras skola uppgå till

under första tjänstgöringsåret minst	3 050 kronor
under andra och tredje tjänstgöringsåret minst	3 250 »
under fjärde och femte tjänstgöringsåret minst	3 500 »
under sjätte och följande tjänstgöringsåren minst	3 825 »

Rörligt tillägg utgår ej på ovannämnda löner. Om assistenten har att ombesörja kontrollverksamheten inom mer än en kontrollkrets, är han berättigad till särskild ersättning härför enligt vissa grunder.

Naturaförmånerna utgå vid fullständig kontroll i form av fri kost och logi under förrättningsdagar å gårdar inom kontrollkretsen samt fri skjuts och transport av kontrollutrustning enligt reseplanen. Vid kontroll genom provmjölkningsring, som ej kan utföras på samma dag som fullständig äger rum på annan gård, erhåller assistenten likaledes fri kost och logi eller ersättning härför med 5 kronor per dygn.

Kontrollassistentens verkliga kontanta löneförmåner ha ökats väsentligt under de senaste åren. Till belysning av utvecklingen kan nämnas att kontanta lönen i medeltal för samtliga kontrollassistenter kontrollåret 1938/39 inom då befintliga centrala kontrollföreningar var i runt tal 1 270 kronor men hade kontrollåret 1945/46 stigit till cirka 2 400 kronor. Sedermera har sagda lön ökats ytterligare.

Överkontrollassistenter.

För den i kap. II omförmälda övervakningen av kontrollföreningsverksamheten skola av hushållningssällskapen, eller, i förekommande fall, av kontrollnämnden anställas erforderligt antal överkontrollassistenter, vilkas kompetens blivit av lantbruksstyrelsen godkänd. Överkontrollassistentens verksamhetsområde fastställs av lantbruksstyrelsen, varvid skall iakttagas, att åt överkontrollassistent anförtros övervakning av i regel 75 kontrollassistenters verksamhet. Med överkontrollassistentbefattning må ej förenas annat uppdrag.

Under kontrollåret 1946/47 hade såsom framgår av följande sammansättning endast 13 hushållningssällskap anställt överkontrollassistenter:

Hushållningssällskap	Antal överkontrollassistenter 1946/47	Antal kontrollassistenter 1946/47
Stockholms läns och stads	1	40
Södermanlands läns	1	72
Östergötlands läns	2	100
Jönköpings läns	1	49
Kalmar läns norra	1	23
Gotlands läns	1	21
Kristianstads läns	1	66
Malmöhus läns	2	149
Hallands läns	2	65
Skaraborgs läns	2	69
Västernorrlands läns	1	29
Västerbottens läns	1	35
Norrbottnens läns	1	21
Summa	17	739

Hos kontrollnämnden voro sagda kontrollår anställda sex överkontroll-assistenter med följande distrikt:

Distrikt	Antal överkontroll-assistenter 1946/47	Antal kontroll-assistenter 1946/47
I. Uppsala och Gävleborgs län	1	66
II. Kronobergs län, Kalmar läns södra och Blekinge län	1	78
III. Göteborgs och Bohus län, Älvsborgs läns norra och södra	1	71
IV. Värmlands och Kopparbergs län ..	1	60
V. Örebro och Västmanlands län	1	64
VI. Jämtlands län	1	30
Summa	6	369

De hos hushållningssällskapen anställda överkontrollassistenterna åtnjuta löneförmåner av ganska varierande storlek. Förutom ålderstillägg uppgingo sagda förmåner år 1946 till i runda tal lägst 4 500 kr och högst 8 500 kr. I de fall ålderstillägg stipulerats utgå i regel tre dylika å vartdera 400 kr eller 500 kr efter 5, 10 resp. 15 års väl vitsordad tjänstgöring. Hos ett hushållningssällskap utgår emellertid endast två ålderstillägg å vartdera 500 kr. Vid resor i tjänsten utgår i regel reseersättning efter III klass järnväg samt traktamente med 10 kr för dag och 4 kr för natt eller tillhopa 14 kr för dygn.

Hos kontrollnämnden anställd överkontrollassistent åtnjuter en grundlön — inkl. rörligt tillägg — med 5 000 kr samt tre ålderstillägg om vartdera 300 kr efter 3, 6 resp. 9 års väl vitsordad tjänstgöring. Traktamente vid resor utgår enligt nyss nämnda grunder.

B. Tidigare omorganisationsförslag.

Kontrollföreningsverksamheten.

I sitt betänkande den 8 juli 1942 med förslag angående hushållningssällskapens organisation och verksamhet uttalade sig hushållningssällskapsutredningen till förmån för en centralisering av kontrollföreningsverksamheten, där så ej redan skett. Enligt utredningens förmenande kunde emellertid vidare ifrågasättas, om icke inom vissa hushållningssällskaps områden steget kunde tagas fullt ut och i varje fall ifråga om mjölkboskapskontroll (av utredningen benämnd ladugårdskontroll) inordnas såsom en del av hushållningssällskapens egen verksamhet, vilket skulle innebära, att även de centrala kontrollföreningarna skulle upphöra. Utredningen anförde i detta sammanhang följande:

»Utredningen håller sålunda före, att sagda föreningars betydelse icke alltid torde stå i proportion till den betydande apparat, som de utgöra. Det torde vidare ofta bliva i huvudsak på husdjurskonsulentens och honom underställd instruktörs upplysningsverksamhet och övervakning, som verksamheten kommer att vila och dess utveckling att bero. Föreningens möjligheter att påverka verksamheten torde ofta vara små och dess betydelse synes ligga i huvudsak på det psykologiska området. Emellertid torde obligatorisk anknytning av ladugårdskontrollen till hushållningssällskapens verksamhet icke böra föreskrivas, utan synes det böra ankomma på hushållningssällskapet att efter samråd med kontrollföreningen besluta härom. Påpekas må, att därest dylikt beslut fattas bliva kontrollassistenter anställda hos hushållningssällskapet. Härigenom torde möjlighet även öppnas för hushållningssällskapen, att i den mån kontrollassistenter icke bliva fullt sysselsatta inom sitt eget verksamhetsområde, använda dem inom försöksverksamheten, ungdomsverksamheten o. s. v. Påpekas må, att hushållningssällskaps övertagande av kontrollverksamheten icke i och för sig behöver innebära någon ändring i assistenternas löneförmåner.»

I yttrande över sagda förslag uttalade Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund, att organisationsapparaten härigenom icke torde bliva mindre, enär verksamheten under alla förhållanden måste hava en ledning. Man kunde även förvänta, att krav skulle komma att resas på pensionsrätt, varigenom utgifterna för verksamheten kunde beräknas stiga. Slutligen finge den psykologiska betydelsen av att jordbrukarna få utse ledningen icke underskattas. Liknande synpunkter framfördes av Västmanlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott medan Stockholms läns och stads, Jönköpings och Hallands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott ansågo inordnande av ifrågavarande verksamhet under hushållningssällskapen innebära fördelar och sålunda tillstyrkte utredningens förslag. Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott ville ej motsätta sig förslaget, under villkor dock att inordnandet skedde endast om hushållningssällskapet och kontrollföreningen vore därom ense. Övriga hushållningssällskaps förvaltningsutskott berörde icke denna fråga i sina yttranden.

I proposition nr 172 till 1944 års riksdag med förslag till hushållningssällskapens organisation och verksamhet uttalade dåvarande departementschefen rörande ifrågavarande förslag, att även om detsamma kunde innebära en förenkling av organisationsformen, kunde dess genomförande dock medföra svåröverskådliga konsekvenser ifråga om bland annat kontrollassistenter anställningsförhållanden. Med hänsyn härtill ansåg sig departementschefen i varje fall icke för det dåvarande kunna förorda utredningens förslag. Departementschefens ställningstagande föranledde icke något särskilt uttalande från riksdagens sida.

Överkontrollen.

I sitt förenämnda betänkande berörde hushållningssällskapsutredningen även frågan om överkontrollens ordnande. Utredningen anförde härutinnan följande:

»Enligt utredningens mening kunna distrikt av nu nämnd storlek icke vara lämpliga, då det gäller att bedriva en önskvärd propaganda för ökad anslutning till ladugårdskontrollen. Därtill kommer emellertid, att inom de hushållningssällskap, där övervakningen — närmast av ekonomiska skäl — överlätits på kontrollnämnden, torde vederbörande husdjurskonsulent stå i otillräcklig kontakt med den för en rationell utfodring av nötboskap grundläggande kontrollverksamheten. För den husdjurskonsulterande verksamhetens rätta bedrivande kräves enligt utredningens oundgängligen, att jämväl ladugårdskontrollen ställes under husdjurskonsulenternas ledning, dock icke så, att själva övervakningen av assistenterna och vad därmed äger samband direkt handhaves av konsulenterna. Sistnämnda uppdrag torde med fördel kunna anförtros — vid sidan av andra uppgifter — åt särskilda husdjursinstruktörer, anställda hos hushållningssällskapen. De nuvarande överkontrollassistentbefattningarna böra i samband härmed indragas.»

Detta förslag förordades i princip av dåvarande departementschefen i förenämnda proposition nr 172 till 1944 års riksdag och vann även riksdagens bifall.

I utredning den 28 juni 1945 med förslag angående genomförande av den vid 1944 års riksdag behandlade omorganisationen av hushållningssällskapen och deras verksamhet har lantbruksstyrelsen även berört frågan om överkontrollens ordnande genom anställande hos hushållningssällskapen av husdjursinstruktörer. Efter att ha erinrat om att departementschefen i förenämnda proposition till 1944 års riksdag beräknat behovet av med statsbidrag avlönade husdjursinstruktörer till en befattningshavare hos varje hushållningssällskap, har lantbruksstyrelsen uttalat, att tre hushållningssällskap — Östergötlands, Malmöhus och Skaraborgs läns hushållningssällskap — vart och ett vore i behov av två dylika husdjursinstruktörer. Lantbruksstyrelsen har härutinnan anfört, att enligt stadgande i kungörelsen den 9 maj 1941 (nr 248) angående statsbidrag till kontrollföreningsverksamheten finge åt tjänsteman (överkontrollassistent), som anställts hos hushållningssällskap eller kontrollnämnden för sagda verksamhets övervakning, uppdragas övervakning av i regel högst 75 kontrollassistents verksamhet. Detta stadgande innebure, att inom ett vart av nyss nämnda tre hushållningssällskaps områden erfordrades två överkontrollassistenter. Utbytet av det nuvarande systemet med överkontrollassistenter mot systemet med husdjursinstruktörer syntes därför böra föranleda, att två statsbidragsavlönade husdjursinstruktörer beräknades för ett vart av ifrågavarande tre hushållningssällskap. Ifråga om löneställningen borde enligt lantbruksstyrelsens mening husdjursinstruktör jämföras med jordbruksinstruktör (vandringsrättare).

Vidare må nämnas, att i Kungl. Maj:ts proposition till 1947 års riksdag, nr 76, angående omorganisation av hushållningssällskapen m. m. har departementschefen uttalat, att han med hänsyn till pågående utredning rörande husdjurskötselns främjande icke vore beredd att för det dåvarande upptaga frågan om statsbidrag till avlönande av husdjursinstruktörer.

Slutligen har Sveriges Överkontrollassistentförening i skrivelse den 8 april 1947 till utredningen framfört vissa synpunkter på frågan om för övervakningen erforderliga befattningshavare. Föreningen har erinrat om de stora krav, som måste ställas på en övervakare, om överkontrollassistentens ställning som verkställande tjänsteman hos kontrollföreningen och om deras undervisningsverksamhet vid bl. a. kontrollassistentkurser. Med hänsyn härtill anser föreningen, att sagda befattningshavare bör i lönehänseende jämföras med kamrer i lägre lönegrad hos hushållningssällskap. Vidare önskar föreningen att titeln överkontrollassistent bibehålls, enär enligt föreningens mening de arbetsuppgifter, som åvila sagda befattningshavare, äro vitt skilda från exempelvis en jordbruksinstruktörs.

C. Utredningens synpunkter och förslag.

Allmänna synpunkter.

Frågan om vilket lokalt organ, som bör handhava mjölkboskapskontrollen bör ses mot bakgrunden av de arbetsuppgifter, som innefattas i sagda verksamhet. Med hänsyn till vad utredningen tidigare förordat rörande nämnda kontrollers framtida utformning synas dessa arbetsuppgifter kunna sammanfattas i följande huvudpunkter:

1. Insamling och bearbetning av uppgifter för besättningskontroll.
2. Insamling av uppgifter för individuell kontroll av nötboskap.
3. Bearbetning av sagda uppgifter och därmed sammanhängande kontrollbokföring.
4. Rådgivningsverksamhet, särskilt ifråga om djurens avel och utfodring.
5. Övervakning av mjölkboskapskontrollens utförande.

För närvarande handhaves, såsom framgår av tidigare redogörelse, insamlingen av uppgifter och bearbetningen av desamma av vederbörande kontrollförening. Rådgivningsverksamheten är anförtrodd dels åt kontrollförening genom hos denna anställda kontrollassistenter, dels åt vederbörande hushållningssällskap, i första hand genom dess husdjurskonsulent. Övervakningen slutligen ankommer i princip på vederbörande hushållningssällskap men har av vissa sällskap — främst av ekonomiska skäl — överlämnats till kontrollnämnden. I båda fallen har särskild överkontrollassistent närmast hand om övervakningen, dock med undantag för Gotlands län, där jämlikt särskilt medgivande vederbörande husdjurskonsulent handhar övervakningen.

Ifråga om insamlingen och bearbetningen av uppgifter till besättningskontrollen har utredningen i annat sammanhang förordat, att dylik bör ske genom vederbörande mejerierorganisationens försorg. Med hänsyn härtill kan ifrågasättas, om icke jämväl uppgiftsinsamlingen för den individuella kontrollen samt samtliga kontrolluppgifters bearbetning kunde anförtros åt mejerierorganisation. Härutinnan må först framhållas, att med mejeri-

organisation i så fall icke bör avses lokal mejeriförening utan mejeriförbund eller mejerifusion. Utredningen har nämligen den uppfattningen, att nu ifrågavarande arbetsuppgifter i varje fall ifråga om den individuella kontrollen böra handhas av centralt organ inom ett hushållningssällskaps område. Härigenom ökas nämligen möjligheterna för alla djurinnehavare — icke minst innehavare av småbesättningar — att ansluta besättningen till sagda kontroll. Därjämte kan arbetskraften i regel bättre utnyttjas genom en central ledning.

Mejeriförbund eller mejerifusion omfattar emellertid icke alltid ett hushållningssällskaps område utan ibland flera dylika områden och i andra fall endast vissa delar av detsamma. I förstnämnda fall bleve organisationsapparaten stor och ganska tungrodd, i senare fallet skulle en icke önskvärd splittring av ett län eller hushållningssällskapsområde bliva följden. Därest bland annat övervakningen av husdjurskontrollen även framdeles skulle vara anförtrödd åt hushållningssällskapen, medför vidare nämnda omständighet icke önskvärda konsekvenser ur bland annat organisatorisk synpunkt. Häremot kan invändas, att även övervakningen borde kunna anförtrös åt mejerierorganisationen. I realiteten skulle detta dock innebära, att inflytandet över mjölkboskapskontrollen och därmed en viktig del av åtgärderna till husdjursskötselns främjande helt undandrogenes hushållningssällskapen. Sällskapen skulle härmed i hög grad förlora de nuvarande möjligheterna att bedriva en effektiv verksamhet på nötkreatursskötselns område, vilken såsom tillhörande åtgärder för jordbruksdriftens rationalisering enligt riksdagens beslut skall ankomma på hushållningssällskapen.

Med hänsyn till vad sålunda anförts anser sig utredningen icke kunna förorda mejerisammanslutning såsom ledare jämväl för den individuella mjölkboskapskontrollen. Detta principiella ställningstagande utesluter givetvis icke såsom utredningen tidigare framhållit önskvärdheten av medverkan från mejeriernas sida vid kontrollens genomförande.

Vid valet mellan hushållningssällskap och kontrollförening plägar såsom skäl för bibehållande av dylik förening framhållas den psykologiska betydelsen av att jordbrukarna själva få utse ledningen för verksamheten. Enär denna verksamhet i stor utsträckning i detalj regleras av det allmänna, torde emellertid föreningsmedlemmarnas möjligheter att öva inflytande på densamma icke vara så stor, att det nämnda psykologiska skälet kan tillerkännas avgörande vikt. Vidare har emellertid framhållits, att ett inordnande av mjölkboskapskontrollen under hushållningssällskapen skulle kunna få konsekvenser ifråga om arbetskraftens avlöningsförmåner och pensionsförhållanden. Enär sagda förmåner icke böra avvägas med hänsyn till det organ, som handhar verksamheten, utan på grundval av andra omständigheter kan utredningen ej heller finna detta skäl för bibehållande av den nuvarande föreningsformen bärande.

Däremot synas starka skäl tala för att mjölkboskapskontrollen helt in-

ordnas såsom ett led i hushållningssällskapens verksamhet till husdjurskötselns främjande. I realiteten torde sålunda redan med kontrollens nuvarande utformning verksamhetens ledning och övervakning i stor utsträckning vila på vederbörande husdjurskonsulent eller överkontrollassistent. I den mån så icke är fallet synes önskvärt att så sker, enär en intim kontakt med mjölkboskapskontrollen utgör en viktig förutsättning för dessa eller motsvarande befattningshavares rådgivningsverksamhet och för en framgångsrik propaganda i syfte att utvidga kontrollens omfattning. Förutom detta allmänna skäl för hushållningssällskapens övertagande av den individuella mjölkboskapskontrollen må framhållas, att genomförande av utredningens förslag rörande sagda kontrollens utformning i viss grad förändrar organisationsfrågans hittillsvarande läge. Särskilt må påpekas att den kompletterande kontrollens genomförande torde, bland annat med hänsyn till att densamma skall i första hand utföras av särskilda kontrollassistenter samt verkställas, när så befinnes erforderligt eller önskvärt, kräva hushållningssällskapets medverkan i långt högre grad än hittills.

Utredningen får sålunda förorda, att den individuella mjölkboskapskontrollen och därmed sammanhängande arbetsuppgifter inordnas som ett led i hushållningssällskapens verksamhet.

Ledningen av verksamheten bör sålunda ankomma på vederbörande hushållningssällskaps förvaltningsutskott. Det kan dock befinnas ändamålsenligt att för handhavandet av sagda kontroll och hushållningssällskapets verksamhet i övrigt på husdjurskötselns område av förvaltningsutskottet tillsättes en särskild husdjursnämnd. Enär verksamhetens omfattning och därmed behovet av dylik nämnd varierar inom skilda landsdelar, synes dock icke lämpligt med föreskrift om att dylik nämnd ovillkorligen skall inrättas. På vederbörande hushållningssällskap eller dess förvaltningsutskott torde böra ankomma att besluta härom. Organisationsplan synes emellertid böra godkännas av lantbruksstyrelsen.

Personalfrågor.

Vad därefter angår frågan om befattningshavare hos hushållningssällskap för handhavande av dess verksamhet till husdjurskötselns främjande och i detta sammanhang närmast mjölkboskapskontrollen erfordras först och främst husdjurskonsulent för handhavande av ledningen av verksamheten.

Såsom tidigare nämnts har riksdagen år 1944 i princip anslutit sig till framfört förslag om inrättande av befattning som husdjursinstruktör, underställd husdjurskonsulenten. Instruktören skulle enligt detta förslag ersätta nuvarande överkontrollassistent och sålunda närmast handhava övervakningen av den individuella mjölkboskapskontrollen men i övrigt biträda husdjurskonsulenten i dennes verksamhet. Definitivt beslut i ärendet har emellertid uppskjutits i avvaktan på de resultat, vartill utredningen rörande ladugårdskontroll må komma.

Jämväl enligt utredningens mening är det ofrånkomligt att särskilda befattningshavare liksom för närvarande finnas för den direkta övervakningen och ledningen av den individuella mjölkboskapskontrollen, enär denna uppgift icke kan medhinnas av husdjurskonsulenten. Vid överläggningar, som utredningen haft med husdjurskonsulenterna, har emellertid från vissa håll gjorts gällande, att överassistentbefattningar borde, i varje fall inom län med mera omfattande mjölkboskapskontroll, bibehållas och dessutom anställas husdjursinstruktörer med andra arbetsuppgifter på husdjursskötselns område, närmast rådgivningsverksamhet. Såsom tidigare nämnts har även Sveriges överkontrollassistentförening uttalat sig för ett bibehållande av överkontrollassistentbefattningar. Utredningen håller emellertid före, att det är lämpligare, att i en husdjursinstruktörs arbetsuppgifter ingå såväl övervaknings- som rådgivningsverksamhet. Då rådgivning på utfodringens område bör ankomma även på kontrollassistenterna och en husdjursinstruktör dessutom bör ha nära kontakt med kontrollarbetet, synes nämnda kombination lämplig. Givetvis måste antalet husdjursinstruktörer vara så stort, att båda dessa arbetsuppgifter medhinnas. Till denna fråga återkommer utredningen senare.

För handhavande av den officiellt vitsordade individuella mjölkboskapskontrollen har utredningen i annat sammanhang förordat anlitan, där så visar sig lämpligt och möjligt, av särskilda provmjölkare förutom kontrollassistenter. Några generella regler om hur verksamheten i nu förevarande hänseende lämpligen bör organiseras synes icke böra utfärdas utan på vederbörande hushållningssällskap bör ankomma att för skilda landsdelar på lämpligaste sätt ordna frågan i samråd med berörda jordbrukare.

Av vad utredningen i tidigare sammanhang uttalat torde vidare framgå, att personal — utöver husdjurskonsulenter och husdjursinstruktörer — erfordras å hushållningssällskapens expeditioner för löpande arbete med kontrollregister samt för uppgifter i samband med mjölkboskapskontrollen. Ofta torde dessa arbetsuppgifter kunna anförtros åt kvinnliga befattningshavare. Desamma synas lämpligen kunna benämnas kontrollbiträden.

Sammanfattningsvis erfordras sålunda följande befattningar, nämligen — förutom husdjurskonsulent — husdjursinstruktör, kontrollassistent och kontrollbiträde. Därtill komma som en särskild kategori förenämnda provmjölkare.

Ifråga om husdjursinstruktörerna har utredningen i det föregående framhållit vikten av att antalet dylika instruktörer fastställs så högt, att befattningshavarna medhinna såväl övervakning som rådgivningsverksamhet. Utredningen vill härutinnan först — i likhet med riksdagen i dess principbeslut 1944 — uttala, att den nuvarande ordningen med överassistentdistrikt, större än ett hushållningssällskaps område, icke är tillfredsstäl-

lande med hänsyn till vikten av en effektiv övervakning, rådgivningsverksamhet och erforderlig propaganda för en önskvärd ytterligare utbredning av den individuella mjölkboskapskontrollen. Det synes utredningen sålunda nödvändigt, att en husdjursinstruktörs verksamhetsområde begränsas till högst ett hushållningssällskaps område.

För närvarande hava såsom nämnts 13 hushållningssällskap egna överkontrollassistenter. Vart och ett av dessa sällskap har en dylik assistent utom Östergötlands, Malmöhus, Hallands och Skaraborgs läns hushållningssällskap, som vardera hava två anställda. Med utgångspunkt härifrån och från de i det föregående omförmälda arbetsuppgifterna får utredningen förorda att minst en husdjursinstruktör anställas hos varje hushållningssällskap. Kontrollverksamhetens omfattning och rådgivningsverksamheten torde emellertid redan nu motivera tre husdjursinstruktörer hos vardera Östergötlands och Malmöhus läns hushållningssällskap samt två instruktörer hos ett vart av Södermanlands, Kristianstads, Hallands och Skaraborgs läns hushållningssällskap. Länens storlek synas vidare kräva två dylika befattningshavare hos vart och ett av Norrbottens, Västerbottens och Västernorrlands läns hushållningssällskap. Det sammanlagda antalet husdjursinstruktörer skulle i enlighet härmed uppgå till 37. Tilläggas må, att inom de hushållningssällskapsområden där flera än en husdjursinstruktör föreslagits anställda, kan vara lämpligt att vederbörande län uppdelas i två eller tre distrikt. Beslut i denna fråga torde emellertid böra ankomma på vederbörande hushållningssällskap.

Utredningen vill betona, att sålunda föreslaget antal är ett minimum. Det synes sannolikt, att en utökning av antalet instruktörer snart nog kan visa sig nödvändig för att övervakningen av den individuella mjölkboskapskontrollen och framförallt rådgivningsverksamheten på utfodringens område skall bli fullt effektiv och av erforderlig omfattning. Till dess närmare erfarenheter vunnits härutinnan synes dock antalet kunna begränsas till vad utredningen sålunda förordat.

Vad därefter angår arbetskraft för mjölkboskapskontrollens handhavande må ifråga om besättningskontrollen erinras om att styrelsen för Svenska Mejeriernas Riksförening vid överläggningar med utredningen förklarat sig ämna stödja utredningens förslag om anordnande av dylik kontroll genom mejerierorganisationernas försorg. Då sagda styrelse vidare uttalat, att besättningskontrollen borde bekostas av nämnda organisationer, utgår utredningen från att för uppgifternas insamling och bearbetning m. m. erforderlig arbetskraft anställas av mejerierorganisationerna. Utredningen saknar därför anledning att närmare ingå på denna fråga.

Att fastställa det för den officiellt vitsordade individuella kontrollen erforderliga antalet kontrollassistenter är givetvis icke för närvarande möjligt, enär detta är beroende av dels provmjölkarensystemets tillämpning, dels sagda kontrollens framtida omfattning. I bilaga 2 återfinnas emellertid vissa

av utredningen verkställda beräkningar rörande kontrollassistentbehovet. Ehuru desamma äro mycket approximativa, synas de dock tyda på, att även om provmjölkaresystemet icke alls tillämpas, torde det erforderliga antalet kontrollassistenter kunna minskas vid samma anslutning till ifrågavarande kontroll som till nuvarande A-kontroll. Med tillämpning av provmjölkaresystemet minskas ytterligare behovet av dylik arbetskraft, vilken sålunda kan tagas i anspråk för bland annat en önskvärd utbredning av den officiellt vitsordade individuella kontrollen.

För den kompletterande kontrollen har utredningen tidigare förordat anlåtande i första hand av särskilda, för ändamålet anställda kontrollassistenter. Den kompletterande kontrollen torde främst komma att erhålla formen av s. k. förlängd kontroll. Med utgångspunkt från att cirka 3 000 besättningar göras till föremål för dylik kontroll vid i medeltal fyra kontrolltillfällen per år har i bilaga 2 antalet för ändamålet erforderliga särskilda, väl kvalificerade kontrollassistenter beräknats till 54.

Vad slutligen angår behovet av kontrollbiträden må erinras om vad tidigare anförts, att dylika biträden erfordras hos hushållningssällskapen dels för handhavande av löpande arbete med kontrollregister, dels för uppgifter i samband med mjölkboskapskontrollen. Vad först kontrollregister angår har Svenska Husdjurskonsultentföreningen i skrivelse den 1 juni 1948 hemställt, att utredningen måtte beakta hushållningssällskapens behov av statsbidrag för anställande av erforderlig arbetskraft för bearbetning av i kontrollregistren befintliga primäruppgifter. I en till skrивelsen fogad promemoria beräknas arbetet med kontrollregister i Örebro län taga en tid av fem månader per år i anspråk.

Även om sagda tid givetvis varierar inom skilda hushållningssällskap synes utredningen uppenbart, att det icke är lämpligt, att den som nu har ansvaret för registret, vanligen husdjurskonsulenten, skall använda en avsevärd del av sin arbetstid för detsamma. Utredningen vill jämväl erinra om att de förslag, som av utredningen framlagts i betänkande angående den artificiella inseminationsverksamheten bland nötkreatur, torde kunna förväntas öka arbetet med kontrollregistret.

Frågan om behovet av kontrollbiträden för arbetet med mjölkboskapskontrollen kan svårligen besvaras, enär denna sammanhänger med den individuella mjölkboskapskontrollens framtida omfattning. Då emellertid ifråga om den individuella kontrollen utredningen i det följande icke kommer att föreslå särskilda statsmedel för avlöning av erforderliga kontrollbiträden för densamma — kostnaderna för dylika torde böra inberäknas i utgifterna över huvud taget för den individuella kontrollen — synes utredningen icke erforderligt att verkställa några beräkningar rörande för sagda ändamål erforderligt antal.

Med hänsyn till vad sålunda anförts och tills ytterligare erfarenheter vunnits om behovet av arbetskraft för ifrågavarande ändamål synes man böra

räkna med ett kontrollbiträde hos varje hushållningssällskap eller tillhoppa 26.

Utredningen får därefter till behandling upptaga frågan om de behörighetsvillkor, som böra gälla för ovannämnda befattningshavare utom husdjurskonsulent.

Ifråga om husdjursinstruktör må förordas, att vederbörande skall ha genomgått utbildningskurs för sådan befattningshavare — kursfrågan behandlas av utredningen i kapitel XI — eller äga motsvarande kunskaper, samt därjämte ha förvärvat tillfredsställande erfarenheter ifråga om såväl mjölkboskapskontroll som husdjurskötselns ekonomi.

Kontrollassistent bör ha genomgått särskild utbildningskurs för dylik befattningshavare. Jämväl frågan om sådan kurs behandlas i kapitel XI. Kontrollbiträde slutligen bör äga för tjänsten erforderliga färdigheter.

Vad därefter angå avlönings- och anställningsbestämmelserna för ifrågasvarande befattningshavare synes utredningen naturligt, att för husdjursinstruktör och kontrollbiträde tillämpas de föreskrifter, som härutinnan gälla för med statsmedel avlönade befattningshavare hos hushållningssällskap.

Beträffande husdjursinstruktörs löneförmåner må erinras om att riksdagen i sitt förenämnda principbeslut år 1944 för det preliminära bedömande, som erfordrades för beräkning av kostnadsramen för med statsmedel avlönade befattningshavare hos hushållningssällskapen, utgått från, att husdjursinstruktör borde i lönehänseende jämsställas med jordbruksinstruktör. Den senare har genom beslut av 1947 års riksdag placerats i lönegrad Ca 16. I ortsgrupp 3 innebär detta en begynnelselöen av 6 312 kr per år, var till kommer rörligt tillägg med för närvarande 12 procent eller sålunda tillhoppa 7 069 kronor.

I tidigare omförmäld skrivelse den 8 april 1947 har Sveriges Överkontrollassistentförening hemställt, att husdjursinstruktör (överkontrollassistent) måtte i lönehänseende jämsställas med kamrer i lägre lönegrad hos hushållningssällskap eller sålunda lönegrad Ca 22. Detta skulle i ortgrupp 3 innebära 9 421 kronor, inklusive rörligt tillägg. Såsom motivering har föreningen bland annat åberopat en överkontrollassistentens ansvarsfulla övervakningsuppgifter, vilka icke gjorde en dylik befattningshavare jämförbar med jordbruksinstruktör.

Ehuru utredningen är väl medveten om en husdjursinstruktörs betydelsefulla arbetsuppgifter, kan utredningen dock icke dela nyssnämnda för enings uppfattning, att en husdjursinstruktörs uppgift skulle vara mera ansvarskrävande än en jordbruksinstruktörs. Då vidare utbildningen för båda dessa befattningshavare torde böra vara i stort sett likvärdig, anser utredningen, att desamma i lönehänseende böra vara jämsställda.

Beträffande kontrollbiträde må framhållas, att denna befattningshavares arbetsuppgifter bliva ganska krävande. Med hänsyn härtill torde sagda biträde böra i lönehänseende jämföras med ordinarie kontorsbiträde och sålunda placeras i lönegrad Ca 8, motsvarande — inklusive rörligt tillägg — i ortsgrupp 3 en begynnelselön av 4 865 kronor.

Kontrollassistenternas löneförmåner ha under senare år fastställts i årliga kollektivavtal mellan å ena sidan Svenska Kontrollföreningarnas Riksförbund och å den andra Kontrollassistenternas Riksförbund. Huruvida detta system bör tillämpas även efter verksamhetens inordnande under hushållningssällskapen torde närmast vara beroende av frågan om kontrollassistentbefattningarna skola inordnas i förenämnda avlöningsreglemente eller icke. Utredningen anser för sin del att så icke bör ske redan nu, enär tillämpningen av sagda reglemente på ifrågavarande befattningshavare torde såvitt för närvarande kan bedömas innebära allt för stora svårigheter. Enligt utredningens mening böra sålunda kontrollassistenternas avlönings- och anställningsförhållanden liksom hittills åtminstone tills vidare regleras genom kollektivavtal.

Med hänsyn härtill kunde måhända icke anses nödigt eller lämpligt att här till behandling upptaga med nämnda förhållanden sammanhängande spörsmål. Med hänsyn till de kvalifikationer, som framdeles måste ställas på en kontrollassistent, icke minst ifråga om utfodringsrådgivningen, samt för säkerställande av erforderlig rekrytering av kontrollassistentkåren vill utredningen emellertid betona vikten av att kontrollassistenternas löneförmåner giva dem jämställdhet med andra yrkesgrupper med motsvarande utbildning och jämförbara arbetsuppgifter. Av enahanda skäl och då en kontrollassistenttjänst numera icke synes kunna betraktas som övergångstjänst böra även sagda befattningshavares pensionsförhållanden ordnas. Någon åtskillnad i avlönings- och pensionsförmåner synes icke böra göras mellan kontrollassistenter för den kompletterande kontrollen och övriga assistenter. I annat sammanhang har utredningen förordat, att nuvarande bestämmelse om fri kost och logi under förrättningsdag ersättes av traktamente samt att kontrollassistent beredes ersättning för hållande av motorfordon. Vid fastställandet av skäligt traktamente och reseersättning bör hänsyn tagas till motsvarande förmåner för andra med kontrollassistenterna jämförbara befattningshavare. Med hänsyn till arbetsförhållandena bör kontrollassistent för den kompletterande kontrollen åtnjuta högre traktamente än övriga assistenter.

2. Central organisation.

Såsom tidigare omnämnts handhaves det centrala överinseendet över mjölkboskapskontrollen för närvarande av lantbruksstyrelsen. Någon ändring härutinnan bör icke vidtagas.

Den direkta övervakningen är emellertid anförtrodd åt kontrollnämnden. Såsom framgått av den tidigare redogörelsen för denna nämnds arbetsuppgifter, inrättades densamma ursprungligen för handhavande av den speciella övervakningen över särskilda avelsbesättningar men har numera anförtrotts ledningen av all mjölkboskapskontroll. Erfarenheterna hittills av nämndens ofta mycket grannliga verksamhet synas utredningen tala för att nämnden bör bibehållas.

Kontrollnämnden består för närvarande av sex ledamöter, varav lantbruksstyrelsen utser två, däribland ordföranden, samt hushållningssällskapens ombud, avelsföreningen för svensk röd och vit boskap, avelsföreningen för svensk låglandsboskap och avelsföreningen för svensk kullig boskap vardera en. Någon ändring av lantbruksstyrelsens representation i nämnden synes icke vara påkallad. Med hänsyn till hushållningssällskapens övertagande av kontrollverksamheten bör Hushållningssällskapens Förbund — i stället för Hushållningssällskapens Ombud, vilken institution numera upphört — äga utse likaledes två ledamöter. Vidare torde Riksorganisationen Sveriges Seminföreningar böra utse en och ovannämnda tre avelsföreningar vardera en ledamot. Dessutom bör bland annat med hänsyn till besättningskontrollen och önskvärdheten av mejerierorganisationens medverkan i övrigt för mjölkboskapskontrollens genomförande Svenska Mejeriernas Riksförening äga utse en ledamot. Nämnden skulle därmed komma att bestå av nio ledamöter.

Hos kontrollnämnden är för närvarande anställd en sekreterare. Denne är icke heltidsanställd och åtnjuter för sitt uppdrag särskilt arvode med 1 000 kr per år. Enligt utredningens mening torde med hänsyn till kontrollnämndens omfattande och betydelsefulla arbetsuppgifter erfordras en särskild, heltidsanställd befattningshavare (sekreterare) hos densamma. Utredningen vill särskilt framhålla den inspektionsskyldighet ifråga om den officiellt vitsordade individuella kontrollen, icke minst den kompletterande kontrollen, som bör ankomma på sekreteraren. Dylik inspektion och överhuvud taget tillsynen över sagda kontroll tar givetvis icke ringa tid i anspråk.

För att som sekreterare skall kunna förvärfvas och även varaktigt behållas en välmeriterad och lämplig arbetskraft synes utredningen böra övervägas, att vederbörande anställas som byråinspektör hos lantbruksstyrelsen med placering i lönegrad Ca 27. Härjämte erfordras ett skrivbiträde med löneförmåner enligt för dylik befattningshavare i statens tjänst givna bestämmelser.

Kap. IX. Kostnaderna för mjölkboskapskontrollen och deras täckande.

1. Nuvarande förhållanden.

Kontrollföreningarnas ekonomi.

Utredningen har från samtliga hushållningssällskap införskaffat vissa uppgifter rörande kontrollföreningarnas inkomster och utgifter under kontrollåren 1938/39 och 1945/46. På grund av uppgifternas karaktär har det varit möjligt bearbeta uppgifterna endast från de sällskaps områden, där kontrollföreningsverksamheten är centraliserad. Sistnämnda kontrollår var såsom tidigare nämnts detta icke fallet inom Uppsala och Södermanlands län, Kalmar läns södra, Malmöhus och Värmlands läns hushållningssällskapsområden. Kontrollåret 1938/39 gällde detsamma dessutom Blekinge läns, Älvsborgs läns norra och södra samt Jämtlands läns hushållningssällskaps områden. Uppgifter för sistnämnda år saknas delvis för Västernorrlands läns hushållningssällskaps område och för 1945/46 för Kronobergs läns hushållningssällskaps område.

I till betänkandet fogade tabeller (bilaga 7) återfinnas uppgifter om kontrollföreningarnas inkomster och utgifter under ovanstående kontrollår.

Vad först *inkomsterna* angå framgår av tabellerna, att anslagen från stat och hushållningssällskap variera inom vida gränser. Växlingarna i statsbidrag bero på bestämmelserna för dylikt, vilket utgår för verksamheten endast inom småbesättningar vid A- och B-kontroll. Hushållningssällskapens anslag torde i viss utsträckning sammanhänga med vederbörande sällskaps ekonomiska ställning. Påpekas må emellertid, att uppgifterna per ko icke torde vara fullt jämförbara olika hushållningssällskap emellan, enär i vissa fall djurägarnas avgifter synas hava inräknats i sällskapetets bidrag.

Huvudparten av inkomsterna för A-kontroll utgöres av jordbrukarnas avgifter. Inom södra och mellersta Sverige uppgingo dessa kontrollåret 1945/46 till mellan 75 och 95 % av totalinkomsterna, dock med undantag för Kopparbergs och Gotlands län, där procenttalet var omkring 60. I Norrlandslänen voro omkring 50 % av inkomsterna avgifter från djurägarna.

Mellan åren 1938/39 och 1945/46 hava sagda avgifter per ko inom A-kontrollen stigit med 100 % eller mera. Denna stegring sammanhänger främst med lönekostnadernas ökning. Högsta avgiften per ko vid A-kontroll sistnämnda kontrollår eller 9 kronor hade Göteborgs och Bohus län och den lägsta Västerbottens län med 3 kronor. I regel synes sagda avgift ha hållit sig mellan 5 och 6 kronor. Att märka är emellertid, att förutom avgift per

ko uttogo tio centrala kontrollföreningar s. k. besättningsavgifter, varierande mellan 5 och 30 kronor per besättning.

Ifråga om C-kontroll må nämnas, att inkomsterna för denna i regel utgöras endast av statsbidrag och djurägarnas avgifter. I vissa län, särskilt i Norrland, lämna emellertid även hushållningssällskapen eller jordbrukets ekonomiska föreningar anslag till sagda kontroll.

Även till C-kontrollen lämna — med undantag för Norrland — djurägarnas avgifter de största inkomsterna. Sagda avgift varierade kontrollåret 1945/46 mellan lägst en krona och högst tre kronor per ko. Två kontrollföreningar hade en avgift av en krona, tre 1 kr 50 öre, en 1 kr 75 öre, en 1 kr 80 öre, fem 2 kronor, en 2 kr 20 öre, en 2 kr 25 öre, tre 2 kr 50 öre och en 3 kronor. Avgifterna voro sålunda ganska varierande.

Kontrollföreningarnas *utgifter* utgöras till största delen av assistentlöner. Kontrollåret 1945/46 uppgingo sålunda dessa löner till 71—92 % av totalutgifterna för A-kontroll. Lägsta procentalet redovisar Norrbottens och högsta Gotlands län. Procenttalen 1938/39 voro i regel ungefär desamma som 1945/46.

Den kontanta medelinkomsten per assistent för samtliga centrala kontrollföreningar var 1938/39 endast 1 270 kr per år men hade 1945/46 stigit till 2,400 kr per år eller sålunda med nära 100 %. Sedermera har en ytterligare ökning ägt rum såsom framgått av i annat sammanhang lämnade löneuppgifter enligt kollektivavtal. Variationerna omkring medeltalet äro givetvis betydande, enär lönerna bl. a. äro beroende av den tid vederbörande kontrollassistent varit anställd.

I detta sammanhang må jämväl lämnas en redogörelse för de grunder som kontrollåret 1945/46 voro gällande för ev. reseersättning till kontrollassistenterna. För förflyttning mellan gårdarna utgår i regel ingen ersättning. Deltagarna i kontrollen äro i allmänhet skyldiga att kostnadsfritt transportera kontrollassistenten till dennes närmaste förrättningsställe.

I Stockholms län utgår dock reseersättning i III klass järnväg eller med buss. Cykelersättning utbetalas med 21 kronor per år till assistenten.

Kontrollföreningen i Kronobergs län utbetalar reseersättning till sådana kretsar, som åsamkats extra kostnader, då föreningen överfört till kretsen en gård med ogynnsamt läge. I de kretsar, där Højbergsmetoden användes transporterar kontrollassistenten attiraljen och får härför en ersättning av cirka 1 krona per ko och år.

Inom Älvsborgs läns norra del lämnar föreningen ett anslag med 200 kronor till bestridande av kostnaderna för assistentens buss- eller järnvägsresor inom kontrollkretsarna. Detta anslag täcker emellertid enligt uppgift ej dessa kostnader, varför ytterligare medel till bestridande av resekostnaderna uttaxeras efter ett visst utjämningsystem direkt av medlemmarna i de kretsar, där kontantutgifter för assistenternas resor förekomma.

Kopparbergs läns kontrollförening betalar gjorda utlägg för resor.

Inom Gävleborgs län skola som regel vederbörande besättningsägare svara för transporten av attiralj till nästa gård. Då det emellertid gäller långa resor med buss eller tåg, betalar kontrollföreningen i vissa fall både assistentens biljett och frakten för attiraljen. Assistenterna åtnjuta en årlig cykelersättning med 15 kronor.

Fria resor med buss eller tåg tillämpas inom Västernorrlands län.

Såväl Jämtlands som Västerbottens och Norrbottens läns kontrollföreningar hava fastställt vissa grunder för reseersättning till kontrollassistenterna. I Jämtlands län gäller härutinnan dels fast cykelersättning med 25 kr per år, dels 5 öre per kilometer vid cykelfärd om minst 10 km i en följd, dels slutligen fri resa å tåg eller buss, om sådant fortskaffningsmedel användes.

Västerbottens läns kontrollförening tillämpar fr. o. m. 1 nov. 1944 följande grunder: 4 kr pr månad såsom fast ersättning för cykelslitage och 1 kr per mil vid cykelfärd om minst 0,5 och högst 2,5 mil från by till by, varvid avstånden skola räknas från närmast liggande kontrollerade gård. Vid avstånd, överstigande 2,5 mil, betalas kostnaderna för resor med järnväg eller buss och i förekommande fall transportavgift för medhavd cykel.

Inom Norrbottens län slutligen utgår ersättning med 10 öre per km. Resesträcken beräknas för hela året genom sammanläggning av avstånden mellan olika byar inom assistentens verksamhetsområde och hänsyn tages ej till eventuella mindre avvikelser.

Statsbidragsbestämmelser.

Bestämmelserna för statsbidrag till kontrollföreningsverksamheten återfinnas i kungörelsen den 9 maj 1941 (nr 248) angående statsbidrag till kontrollföreningsverksamheten med däri genom kungörelsen den 4 maj 1945 (nr 185) gjorda ändringar. Enligt dessa bestämmelser må statsbidrag utgå till bestridande av kostnaderna för *dels* anskaffande av erforderlig utrustning för kontrollverksamhetens anordnande (organisationsbidrag) *dels* ock kontrollverksamhetens upprätthållande (årligt bidrag).

Organisationsbidrag må utgå vid A-kontroll med belopp, motsvarande kostnaden för anskaffande av erforderlig utrustning för varje kontrollassistentbefattning, som inrättas och av lantbruksstyrelsen prövas vara för ändamålet behövlig, dock högst 400 kr för varje befattning, under förutsättning, där ej Kungl. Maj:t för särskilda fall annorlunda medgiver, att genom befattningens inrättande det högsta antal sådana befattningar, som eljest efter den 1 oktober 1932 funnits inom det ifrågavarande området, ökats. Till C-kontroll utgår organisationsbidrag med belopp, motsvarande kostnaden för anskaffande av utrustning åt föreningsmedlemmarna för erforderlig undersökning och kontroll, dock högst 3 kr för varje medlem.

Årligt bidrag må utgå för medlem med besättning om högst 15 kor med högst 15 kr vid fullständig och högst 10 kr vid ofullständig kontroll. För C-kontroll utgår årsbidrag med 50 öre för varje ko, tillhörig medlem med besättning om högst 10 kor. Såsom villkor för årligt bidrag till de två förstnämnda kontrollformerna gäller bland annat, att av hushållningssällskap, landsting eller eljest för ändamålet tillskjutes minst lika stort belopp som bidraget (ortsbidrag).

För år 1948 till förfogande stående statsmedel och föreskrivna ortsbidrag till kontrollföreningsverksamheten m. m. framgå av följande sammanställning:

		Kronor
Organisationsbidrag av statsmedel		11 547
Årligt bidrag till kontrollföreningar: Statsbidrag	218 213	
Ortsbidrag	218 213	436 426
Årligt bidrag till provmjölkningssringar: Statsbidrag		32 140
Bidrag till övervakning: Statsbidrag	44 600	
Ortsbidrag	44 600	89 200
Kontrollnämndens årsberättelse, statsbidrag		9 000
Kontrollnämndens verksamhet:		
Statsbidrag till övervakning	20 400	
Sammanträde med överkontrollassistenterna	2 500	22 900
Summa kronor		601 213

Tilläggas må, att kontrollnämnden därjämte äger tillgodoräkna sig avkastningen av fonden för svenska hornboskap och fåravelns förädling in till ett belopp av 12 000 kr årligen. Vidare må framhållas, att ovannämnda ortsbidrag i verkligheten torde vara högre, enär flera hushållningssällskap bruka anvisa högre anslag än villkoren för statsbidrag kräva.

Mejerianslag.

Mejerihantering och mjölkboskapskontroll ha båda till uppgift att främja mjölkproduktionens ekonomi. Med hänsyn härtill har framförts tanken på ett samarbete mellan dessa båda verksamhetsgrenar. Detta skulle närmast ordnas på så sätt, att mejerierna skulle bidra till kontrollkostnaderna med visst anslag för varje till mjölkboskapskontrollen ansluten ko. Anslaget skulle motsvara kostnaden per ko för deltagare i C-kontroll.

I viss utsträckning har dylikt samarbete organiserats, nämligen inom hela Östergötlands län samt inom tretton mejeriområden i Hallands län. I exempelvis det sistnämnda länet har vederbörande mejeriförening erlagt kr 2,50 pr ko för alla inom mejeriets område kontrollerade kor. Detta innebär, att deltagarna i C-kontroll icke erlagt någon avgift och deltagarna i andra kontrollformer fått sin avgift sänkt med nyssnämnda belopp. Den av mejeriet sålunda erlagda avgiften har förts på mejeriets allmänna omkostnader och alltså fördelats på all vid mejeriet invägd mjölk. Härigenom anses bl. a. uppbördsförfarandet hava förenklats avsevärt.

2. Utredningens synpunkter och förslag.

Kontrollkostnaderna.

Kostnaderna för mjölkboskapskontrollen m. m. i enlighet med utredningens förslag kunna uppdelas i följande grupper, nämligen

- Husdjursinstruktörer
- Kontrollbiträden
- Besättningskontroll
- Individuell mjölkboskapskontroll
- Demonstrationsutfodringar
- Höanalyser
- Centrala organisationen

Vad först angå husdjursinstruktörerna utgöras kostnaderna för dessa av dels löner, dels resekostnader. Löneutgifterna per år torde på grundval av utredningens tidigare förslag kunna beräknas sålunda:

Begynnelöner Ca 16 (37×6 312)	233 500
Rörligt tillägg, 12 %	28 000
Ålderstillägg m. m.	20 000
Kronor	281 500

Resekostnaderna variera givetvis inom skilda landsdelar. Om desamma emellertid beräknas till i medeltal 4 000 kronor per år och instruktör bli totalutgifterna för ändamålet i runt tal 150 000 kr. Grunderna för ersättning torde bära vara desamma, som gälla för jordbruksinstruktör.

För kontrollbiträdena utgöras kostnaderna av löner. Dessa torde på grundval av utredningens tidigare förslag kunna per år beräknas sålunda:

Begynnelöner Ca 8 (26×4 344)	112 950
Rörligt tillägg, 12 %	13 550
Ålderstillägg m. m.	20 000
Kronor	146 500

Kostnaderna för besättningskontrollen avses såsom tidigare nämnts bliva täckta av mejerierorganisationerna, varför desamma här lämnas åsido.

Kostnaderna för den individuella mjölkboskapskontrollen äro svåra att exakt beräkna. Ifråga om den officiellt vitsordade kontrollen torde engångskostnaderna för utrustning dock kunna uppskattas till något över 400 kr per kontrollant.

I till betänkandet såsom bilaga 2 fogad promemoria har ett försök gjorts att uppskatta de årliga kostnaderna. Med utgångspunkt från en årlig genomsnittskostnad av 10 000 kr per kontrollassistent (inberäknad lön, rese- och traktamentskostnader samt övriga utgifter) hava i nämnda promemoria

de årliga kostnaderna för nedan nämnda kontrollformer beräknats uppgå till följande belopp:

Kontrollform	Antal kontrollbesök per år av			Beräknad kostnad per ko och år, kronor	
	prov- mjöl- kare	kontrollassistent 1-dags kontroll	1½-dags kontroll		båda kontrol- lanterna
SA-kontroll	6	—	6	12	28,22
SA-kontroll	—	6	6	12	39,06
SA-kontroll	8	—	9	17	42,57
SA-kontroll	—	8	9	17	56,75
Nuvarande A-kontroll enligt nu- varande bestämmelser (genom- snitt)	—	12—17		12—17	18,00
Nuvarande A-kontroll efter en kostnad av 10 000 kr per assi- stent (genomsnitt)	—	12—17		12—17	29,72
Utredningens förslag	9	3		12	5,39
Utredningens förslag	—	12		12	21,51

Till ovanstående kostnader enligt utredningens förslag till officiellt vitsordad kontroll tillkomma utgifterna för den kompletterande kontrollen. Dessa äro såsom framgår av beräkningarna i förenämnda promemoria i viss mån beroende av, om sagda kontroll kan tänkas utförd av samma kontrollassistenter som handhåva den vanliga kontrollen eller om därtill måste användas särskilda assistenter. Utredningen har tidigare i princip uttalat sig för sistnämnda alternativ. Enligt beräkningarna i bilaga 2 torde totalkostnaderna härför per år kunna uppskattas till i runt tal 648 000 kr eller 54 kr i medeltal per kontrollbesök.

Årskostnaderna för den icke officiellt vitsordade individuella kontrollen äro givetvis beroende av denna kontrollforms utformning. Såsom denna för närvarande i regel anordnas torde kostnaderna dock icke behöva överstiga 3 kr per besättning och år.

De årliga kostnaderna för kontrollnämnden och dess verksamhet utgöras främst av löner till sekreterare och skrivbiträde. Vidare erfordras medel för tryckning av nämndens årsredogörelse samt för bestridande av kostnaderna för nämndens sammanträden och till expenser. Utredningen har i detta sammanhang jämväl övervägt frågan om särskilt arvode åt nämndens ordförande utöver vad härutinnan föreskrives i kommittékungörelsen. Till dess ytterligare erfarenheter vunnits rörande den tid, som kan komma att åtgå för fullgörande av ordförandeuppdraget, synes utredningen emellertid avgörandet i denna fråga böra vila.

Sammanfattningsvis synas de årliga kostnaderna för nämnden kunna beräknas sålunda:

Löner			
Sekreterare, lönegrad Ca 27 (ortsgrupp 5)	11 988		
Skrivbiträde, lönegrad Ca 6 (ortsgrupp 5)	4 224		
Rörligt tillägg med 12 %	1 945	18 157	
Tryckningskostnader		6 000	
Sammanträden, expenser		7 843	
	Kronor	32 000	

Kontrollkostnadernas täckande.

För avlönande av husdjursinstruktörer och kontrollbiträden böra statsanslag utgå enligt Kungl. Maj:ts kungörelse den 5 december 1947 (nr 929) om statsbidrag till avlönande av vissa befattningshavare hos hushållningssällskap m. m. För detta ändamål erfordras enligt det föregående årligt anslag med 281 500 kr respektive 146 500 kr eller tillhoppa 428 000 kr. Påpekas må, att kostnaderna för ev. erforderlig expeditionspersonal för den individuella mjölkboskapskontrollen icke böra bestridas av statsmedel.

Resekostnader och övriga utgifter för nämnda befattningshavare böra bestridas av hushållningssällskapen ur det till dem av statsmedel utgående omkostnadsanslaget. Med utgångspunkt från i det föregående beräknade kostnader för resor synes sagda omkostnadsanslag böra höjas med minst 150 000 kr per år.

Vad därefter angå kostnaderna för den officiellt vitsordade individuella mjölkboskapskontrollen torde dessa med tillämpning av utredningens förslag enligt ovanstående beräkningar kunna uppskattas till lägst cirka 5 kr per ko och år och högst ungefär 21 kr beroende på om provmjölkarsystemet tillämpas eller icke. Sistnämnda belopp överstiger genomsnittskostnaden för närvarande (cirka 18 kr per ko). Av denna kostnad bestrides emellertid en del av statsmedel, anslag från vederbörande hushållningssällskap eller eljest, varför jordbrukarens utgift är lägre. Inklusivt kostnaderna för kost och logi för kontrollassistenten samt transport av densamme synes sagda utgift kunna uppskattas till i medeltal ungefär 16 kr per ko. Variationerna äro emellertid betydande inom olika landsdelar beroende på besättningarnas storlek och de anslag, som utgå till verksamheten inom skilda hushållningssällskaps områden. Att märka är emellertid, att av nämnda kostnad torde jordbrukarens kontanta utgift uppgå till i medeltal endast cirka 7 kr per ko eller något högre kostnad än som beräknats för officiellt vitsordad individuell kontroll enligt utredningens förslag med tillämpning av provmjölkaresystem. I sistnämnda kostnad är dock utgift för provmjölkare ej inberäknad.

Den beräknade kostnaden per ko för den av utredningen föreslagna officiellt vitsordade individuella mjölkboskapskontrollen med anlåtande av provmjölkare synes utredningen icke vara av den storleksordningen, att

särskilt statsbidrag för dess nedbringande är erforderligt. Ej heller för utjämnande av kostnadsskillnad för kontroll av små och stora besättningar torde statsbidrag med nämnda kontrollorganisation erfordras, enär med hänsyn till det ringa antalet besök av kontrollassistent kontrollkostnaden torde relativt litet variera med besättningens storlek. Om provmjölkare icke användes blir däremot den kontanta utgiften avsevärt större än för närvarande. Den som emellertid icke önskar tillämpa provmjölkaresystemet bör dock, såsom utredningen tidigare framhållit, själv bestrida den därigenom uppkomna merkostnaden och statsbidrag sålunda ej heller i detta fall utgå. I konsekvens med vad sålunda anförts synes ej heller särskilt statsbidrag böra utgå till täckande av kostnaderna för den icke officiellt vitsordade individuella kontrollen. Utredningen bortser dock icke från, att det framdeles inom områden med särskilt långa avstånd mellan besättningarna möjligen kan befinnas önskvärt med statsbidrag för utjämnning av härigenom uppkommande merkostnad. Intill dess närmare erfarenheter vunnits härutinnan synes dock denna fråga böra lämnas öppen.

Jämlikt Kungl. Maj:ts direktiv ankommer på utredningen att jämväl undersöka möjligheterna för bidrag från mejerihanteringen till mjölkboskapskontrollens finansiering. Vid överläggningar härom med styrelsen för Svenska Mejeriernas Riksförening har denna såsom nämnts förklarat sig anse, att kostnaderna för besättningskontrollen borde bestridas av mejeriorganisationerna. Däremot har styrelsen icke ansett sig kunna förorda ett förslag, att mejeriorganisationerna skulle lämna bidrag till den individuella mjölkboskapskontrollen med belopp, motsvarande självkostnaden för genomförande av kontroll genom provmjölkningsring (C-kontroll).

Förutom ovannämnda utgifter för den officiellt vitsordade individuella kontrollen märkas kostnader för den kompletterande kontrollen, enligt det föregående beräknade till cirka 648 000 kr per år. Enligt utredningens mening har det allmänna ett speciellt intresse av denna kontroll, enär densamma utgör ett medel att konstatera mjölkboskapskontrollens noggrannhet och tillförlitlighet. Då vidare den kompletterande kontrollen, ehuru i princip gällande samtliga besättningar, bör sättas in endast, då så av lokala kontrollorganet prövas erforderligt, synes utredningen kostnaderna för densamma böra bestridas av statsmedel. Fördelningen mellan hushållningssällskapen av detta anslag synes böra ske med hänsyn till antalet under året av kontrollassistent verkställda besök för kompletterande kontroll, dock med högst 55 kr per år och kontrollbesök vid besättning, som underkastats dylik kontroll. Statsbidraget till varje hushållningssällskap bör givetvis ej heller överstiga de verkliga kostnaderna för ändamålet. Enligt dessa grunder skulle sålunda för ändamålet erfordras statsanslag med $(55 \times 3\,000 \times 4)$ 660 000 kr per år. Anslaget synes böra fördelas av lantbruksstyrelsen med anlitanande av medel som av Kungl. Maj:t ställs till styrelsens förfogande för ändamålet.

Ifråga om demonstrationsutfodring föreslog hushållningssällskapsutredningen i sitt tidigare omnämnda betänkande statsbidrag

dels för inköp av fodermedel, vilka ingå i foderstat, som skall demonstreras, men vilka icke finnas disponibla vid jordbruket ifråga, med det belopp hushållningssällskapet styrker sig hava för ändamålet utgivit, dock högst 50 kr för varje demonstrationsutfodring;

dels för anordnande av särskild mjölkboskapskontroll, därest dylik icke kan anordnas på sedvanlig väg med det belopp hushållningssällskapet styrker sig hava för ändamålet utgivit, dock högst 100 kr för varje demonstrationsutfodring;

dels ock för täckande av annan med verksamheten förenad utgift, som vederbörande djurinnehavare styrker sig hava haft, dock högst 25 kr för varje demonstrationsutfodring.

Utredningen rörande ladugårdskontroll m. m. anser sålunda föreslagna bestämmelser för statsbidrag kunna tillämpas för den försöksverksamhet på området, som utredningen i annat sammanhang förordat, dock synas maximibeloppen böra höjas till 100 kr, 200 kr respektive 50 kr. För anordnande försöksvis av demonstrationsutfodring på 10 platser per år kan sålunda anslagsbehovet beräknas till 3 500 kr.

För h ö a n a l y s e r utgår för närvarande intet statsbidrag. Hushållningssällskapsutredningen ansåg sig såsom tidigare nämnts ej heller kunna förorda dylikt men i yttranden över sagda utrednings betänkande uttalades önskemål om statsbidrag för ändamålet. Såsom skäl framhölls bland annat, att även andra jordbrukare i trakten än speciellt den, som låter utföra analys, hava nytta av resultatet.

Utredningen rörande ladugårdskontroll m. m. delar denna sistnämnda uppfattning. Härjämte må framhållas, att den av utredningen i annat sammanhang förordade metoden för åstadkommande av representativt antal analyser, nämligen att vederbörande hushållningssällskap träffar avtal med vissa jordbrukare härom, torde lättare kunna genomföras, om dessa kunna påräkna något statsbidrag. Jordbrukares utgift för dylik analys torde för närvarande belöpa sig till 6 å 7 kr. Med ett statsbidrag av förslagsvis 50 procent av sagda utgift, dock högst 3 kr per analys, samt ett beräknat antal analyser av 4 000 st per år för hela landet skulle för ändamålet åtgå 12 000 kr. Därjämte erfordras anslag för förenämnda tryckning av analysresultaten med förslagsvis 10 000 kr eller tillhopa 22 000 kr.

Kostnaderna för k o n t r o l l n ä m n d e n s verksamhet, i det föregående beräknade till 32 000 kr, torde böra helt bestridas av anslag, som av Kungl. Maj:t ställts till lantbruksstyrelsens förfogande för ändamålet.

I följande sammanställning återfinnas i det föregående föreslagna statsanslag, jämförda i förekommande fall med motsvarande anslag 1948:

	Föreslaget statsanslag	Statsanslag 1948 (inkl. föreskrivet ortsbidrag i förekommande fall)
Husdjursinstruktörer	281 500	109 600 ¹
Kontrollbiträden	146 500	—
Individuell mjölkboskapskontroll ..	660 000	480 113
Demonstrationsutfodring	3 500	—
Höanalyser	22 000	—
Kontrollnämnden	32 000	23 500 ²

¹ Övervakning. ² Inklusive fondavkastning.

Kap. X. Kungörelseförslag rörande mjölkboskapskontroll m. m.

Kungörelse angående mjölkboskapskontroll.

I anledning av utredningens förslag rörande mjölkboskapskontroll erfordrerliga bestämmelser från Kungl. Maj:ts sida hava sammanförts i bilaga 4 till detta betänkande. Kungörelsen är uppdelad i tre avdelningar, nämligen allmänna bestämmelser, statsbidragsföreskrifter och stadgande om överinseendet över verksamheten.

De allmänna bestämmelserna omfatta §§ 1—7. I 1 § stadgas, att inom varje hushållningssällskaps område skall genom hushållningssällskapetets förvaltningsutskotts försorg innehavare av nötkreatursbesättning, i den mån förvaltningsutskottet så prövar möjligt, beredas tillfälle att mot fastställd årsavgift ansluta besättningen till officiellt vitsordad individuell kontroll i enlighet med bestämmelserna i kungörelsen. Denna föreskrift innebär sålunda i enlighet med utredningens tidigare uttalande, dels att åtgärder skola av hushållningssällskap vidtagas för sagda kontrollers anordnande, dels att i princip alla innehavare av nötkreatursbesättningar skola kunna vinna anslutning. Uppenbart är emellertid, att det stundom icke kan vara möjligt för ett hushållningssällskap att inom en viss trakt, t. ex. avlägset liggande, glest befolkade bygder, anordna officiellt vitsordad individuell kontroll inom rimliga kostnader. Med hänsyn härtill hava inskjutits orden där förvaltningsutskottet så prövar möjligt.

Bestämmelser rörande besättningskontroll och olika former av individuell kontroll återfinnas i 2—3 §§. Dessa föreskrifter äro i huvudsak i annat sammanhang motiverade av utredningen. Påpekas må dock att den officiellt vitsordade individuella kontrollen givits i kungörelsen den kortare benämningen officiell kontroll samt den icke officiellt vitsordade — motsvarande nuvarande kontroll genom provmjölkkningsring — benämningen enskild kontroll.

I 3 §, mom. 2 har ifråga om den officiella kontrollen föreskrivits, att hushållningssällskapet vid bristande tillgång på kontrollassistenter icke är skyldigt tillhandahålla dylik arbetskraft för kontrollarbetets utförande vid flera än det stadgade minimiantalet tre kontrolltillfällen per år och besättning. Utan dylik föreskrift kunde krav uppställas på hushållningssällskapet att alltid ställa kontrollassistent till förfogande för måhända ända upp till tolv kontrolltillfällen. Detta skulle kunna medföra svårigheter av olika slag för sällskapet.

I 4 § stadgas, att på hushållningssällskapetets förvaltningsutskott ankommer

att efter samråd med vederbörande jordbrukare fastställa planer för den officiella kontrollens ordnande inom olika bygder;

att till kontrollnämnden för godkännande ingiva dels plan för mjölkboskapskontrollens ledning och övervakning genom hos hushållningssällskapet anställd husdjurskonsulent och husdjursinstruktör, dels instruktion för kontrollassistent och provmjölkare;

att för deltagare i officiell kontroll fastställa erforderlig årsavgift per ko;

att utöver av Kungl. Maj:t, lantbruksstyrelsen eller kontrollnämnden utfärdade föreskrifter meddelade de bestämmelser rörande mjölkboskapskontrollen inom sällskapets område, som anses erforderliga; samt

att årligen före den 1 december till kontrollnämnden avgiva redogörelse enligt av nämnden fastställt formulär över verksamheten inom sällskapets område under näst föregående kontrollår.

Beträffande fastställandet av planer för den officiella kontrollens ordnande må hänvisas till vad utredningen anfört i kapitel V.

Det är givetvis av stor betydelse att ledningen och övervakningen av ifrågavarande verksamhet är effektivt ordnad. Ansvaret härför torde närmast böra åvila vederbörande husdjurskonsulent samt honom underställd husdjursinstruktör. Beträffande den senare må betonas, att ehuru han i mån av tid bör kunna anförtros även andra uppgifter på husdjurskötselns område, det dock ur det allmännas synpunkt är av vikt, att dessa uppgifter icke få taga så stor del av instruktörens arbetstid i anspråk att övervakningen eftersättes. Med hänsyn härtill synes erforderligt, att plan över sagda övervaknings ordnande fastställas av kontrollnämnden. Planen bör innefatta bl. a. ovannämnda befattningshavares åligganden ifråga om övervakningen, skyldighet för husdjurskonsulenten att till kontrollnämnden och hushållningssällskapets förvaltningsutskott inrapportera gjorda iakttagelser samt beräkning av den tid, som kan antagas åtgå för husdjursinstruktör för handhavande av med mjölkboskapskontrollen förenade arbetsuppgifter. Genom att kontrollnämnden äger fastställa planen böra möjligast enhetliga bestämmelser för olika hushållningssällskapsområden kunna åstadkommas. Av detta skäl bör jämväl instruktion för kontrollassistent och provmjölkare fastställas av sagda nämnd.

I 5 § stadgas rörande tillsynen över mjölkboskapskontrollen genom särskild kontrollnämnd och denna nämnds sammansättning. Härutinnan må hänvisas till vad utredningen anfört i kapitel VIII.

På kontrollnämnden ankommer enligt 6 §

att inom sig utse en till tre ledamöter med uppdrag att handlägga löpande ärenden;

att, när skäl därtill föranleda, efter hörande av vederbörande hushållningssällskaps förvaltningsutskott, förklara officiella kontrollresultat för viss besättning ogiltiga eller utesluta dylik besättning från deltagande i den officiella kontrollen eller anmäla vederbörande till allmänt åtal;

att utöver av Kungl. Maj:t och lantbruksstyrelsen rörande mjölkboskaps-

kontrollen meddelade föreskrifter fastställa de ytterligare bestämmelser, som finnas erforderliga för uppnående av det med kontrollen avsedda ändamålet;

att själv eller åt avelsförening lämna i uppdrag att upprätta och föra riksregister över nötboskap enligt härför givna föreskrifter;

att följa undervisningen vid utbildnings- och fortbildningskurser för kontrollassistenter; samt

att före varje kalenderårs utgång till lantbruksstyrelsen avgiva redogörelse för mjölkboskapskontrollen och kontrollnämndens verksamhet under nästföregående kontrollår.

Till ovanstående föreskrifter må anföras följande:

En av kontrollnämndens främsta uppgifter är såsom tidigare framhållits att vaka över mjölkboskapskontrollens tillförlitlighet. Med hänsyn härtill bör nämnden även hava rätt att när bristande tillförlitlighet ifråga om den officiella kontrollen konstaterats vidtaga erforderliga åtgärder. I många fall kan felet vara av så ringa beskaffenhet, att efter påpekande av det samma ytterligare åtgärder icke anses nödiga. Därest emellertid begånget fel avsevärt inverkar på kontrollresultatet bör kontrollnämnden äga befogenhet att förklara sagda resultat ogiltiga. Om denna åtgärd icke leder till önskad effekt bör nämnden kunna utesluta besättningen för viss tid eller för alltid från vidare deltagande i den officiella kontrollen samt eventuellt, om förhållandena giva anledning härtill, föranstalta om allmänt åtal. Förekomsten av dylika bestämmelser torde i sin mån motverka tidigare omförmälda manipulationer. Besvär över kontrollnämndens beslut bör kunna föras hos lantbruksstyrelsen.

Ifråga om åliggandet att upprätta och föra riksregister över nötboskap må hänvisas till utredningens betänkande med förslag angående artificiell inseminationsverksamhet bland nötkreatur. Hinder bör givetvis icke möta för kontrollnämnden att uppdraga åt avelsförening att utföra detta arbete.

Att handhava kurser för kontrollassistenter ankommer visserligen närmast på lantbruksstyrelsens undervisningsbyrå. Med hänsyn till den speciella sakkunskap, som kontrollnämnden representerar, synes dock böra föreskrivas, att det skall åligga nämnden att följa undervisningen, närmast genom nämndens sekreterare vid besök vid lämpliga tillfällen vid kursen. Härigenom torde nämnden kunna till lantbruksstyrelsen framföra de synpunkter rörande dessa kurser, som nämnden finner lämpliga.

Kungörelsens andra avdelning, statsbidrag till mjölkboskapskontroll, omfattar 8—9 §§. I 8 § föreskrives, att statsbidrag till täckande av kostnaderna för kompletterande kontroll må utgå till hushållningssällskap med högst 55 kr för varje kontrolltillfälle med dylik kontroll. Sagda belopp motiveras av den i annat sammanhang beräknade kostnaden för ifrågasvarande kontroll. Utredningen har i annat sammanhang uttalat, att antalet dylika kontroller per besättning och år icke borde fastställas, utan

kompletterande kontroll insättas när och var så befinnes erforderligt eller önskvärt. I första hand torde för den officiella avelsverksamheten betydelsefulla besättningar (avelsbesättningar) härvidlag ifrågakomma. Fördelning av tillgängligt statsanslag mellan hushållningssällskapen synes kunna ske under hänsynstagande bland annat härtill. Om exempelvis inom ett sällskaps område finnas 100 dylika besättningar skulle statsbidrag kunna utgå med högst $4 \times 100 \times 55$ eller 22 000 kr. Såsom ytterligare villkor bör emellertid föreskrivas, att statsbidraget icke må överstiga de verkliga kostnaderna för ändamålet. I 9 § stadgas, att statsbidrag utbetalas av lantbruksstyrelsen i den mån hushållningssällskapet styrker sig hava för mjölkboskapskontrollen haft kostnader av beskaffenhet, att kunna för mjölkboskapskontrollen haft kostnader av beskaffenhet att kunna gäldas av statsmedel.

I kungörelsens tredje avdelning, 10 §, föreskrives att det ankommer på lantbruksstyrelsen att utöva inseende över mjölkboskapskontrollen samt meddela de närmare bestämmelser, som kunna erfordras för verksamhetens ändamålsenliga bedrivande. Denna föreskrift innebär, att kontrollnämnden är underställd lantbruksstyrelsen.

De nya bestämmelserna för mjölkboskapskontroll föreslås träda i kraft den 1 oktober 1949 med ingången av nytt kontrollår.

Med genomförandet av de av utredningen framförda förslagen rörande mjölkboskapskontrollen torde ej längre erfordras i annat sammanhang omnämnda särskilda bestämmelser om anordnande av kontroll över avelsbesättningar av vissa nötboskapsraser. Härutinnan gällande kungörelse den 28 juli 1932 (nr 374) torde sålunda i samband härmed böra upphöra att gälla.

Slutligen må påpekas att bestämmelser om statsbidrag till demonstrationsutfodring och höanalyser icke synts utredningen böra för närvarande införas i kungörelse, enär dessa verksamhetsgrenar förutsatts tills vidare hava försöksmässig karaktär. Erforderliga föreskrifter synas böra utfärdas av Kungl. Maj:t i samband med beviljande av statsbidrag för ändamålet.

Kungörelseförslag i övrigt.

I bilaga 5 återfinnes förslag till Kungl. Maj:ts kungörelse angående ändring av vissa paragrafer i kungörelsen den 5 december 1947 (nr 929) om statsbidrag till avlönande av vissa befattningshavare hos hushållningssällskap m. m. Ändringen sammanhänger med utredningens förslag i annat sammanhang angående anställande av med statsmedel avlönade husdjursinstruktörer och kontrollbiträden.

Kap. XI. Utbildningen av husdjursinstruktörer och kontrollassistenter.

1. Nuvarande utbildningskurser.

Utbildningen av kontrollassistenter äger rum vid särskilda med statsmedel understödda utbildningskurser. Bestämmelserna härom äro meddelade i Kungl. Maj:ts reglemente den 28 februari 1914 (nr 24) för med statsmedel understödda utbildningskurser för kontrollassistenter med däri genom kungörelserna den 26 mars 1920 (nr 115), den 30 maj 1924 (nr 165), den 7 april 1933 (nr 119) och den 3 juni 1938 (nr 352) vidtagna ändringar.

Ändamålet med sagda kurser är, såsom det heter i reglementet, »att åt personer, som önska utbilda sig till kontrollassistenter med uppgift att tillhandagå kontrollföreningar med biträde för verkställande av mjölkundersökningar och uppgörande av beräkningar till ledning för kontrollförenings medlemmar, meddela erforderlig undervisning ifråga om nötboskapens och svinens avel och utfodring ävensom kännedom om en välordnad ladugårdshygien.»

Utbildningskurs skall vara förlagd till lantmanna- eller lantbruksskola eller annan lämplig plats enligt särskilt mellan lantbruksstyrelsen och vederbörande upprättat avtal. Till kurs utgår för närvarande av statsmedel understöd med dels ett grundanslag av 800 kronor för varje kurs, dels ett bidrag av 10 kr för varje elev. Elev erlägger för undervisningen en avgift av 15 kr och är skyldig att själv hålla sig med kost och husrum.

För att kunna antagas till elev fordras att ha avlagt godkänd avgångsexamen från med statsmedel understödd lantmanna- eller lantbruksskola eller styrka sig äga motsvarande kunskaper samt hava minst två år deltagit i lantbruksarbete, varvid den, som kan förete goda vitsord rörande insikt i praktisk ladugårdsskötsel, äger företräde vid i övrigt lika kompetens.

Undervisningen skall för varje elev upptaga minst sex veckor. Enligt av lantbruksstyrelsen den 15 februari 1938 fastställd undervisningsplan är utbildningen såväl teoretisk som praktisk. Den förstnämnda omfattar 108 timmar, varav 20 timmar nötboskapsavel, 40 timmar nötboskapens utfodring, 12 timmar mjölkhushållning, 18 timmar rörande kontrollföreningarna, 8 timmar svinkontroll och 10 timmar husdjurshygien. Det praktiska arbetet omfattar övningar i likaledes 108 timmar, varav 72 timmar kontrollbokföring, minst 24 timmar fettbestämning å mjölk och cirka 12 timmar praktisk utbildning vid kontrollförening. Sagda undervisningsplan kan

jämkas efter beslut av lantbruksstyrelsen. Efter avslutad utbildningskurs erhåller varje elev av kursens föreståndare betyg i enlighet med fastställt formulär.

Under de senaste läsåren hava följande antal elever genomgått kontroll-assistentkurs:

1942/43	210	1945/46	285
1943/44	252	1946/47	197
1944/45	187		

För blivande överkontrollassistenter hava hittills inga särskilda utbildningskurser anordnats. En del av sagda befattningshavare hava avlagt agronomexamen, andra äro särskilt välmeriterade kontroll-assistenter.

2. Tidigare omorganisationsförslag.

I sitt betänkande den 8 juli 1942 berörde hushållningssällskapsutredningen även frågan om *kontrollassistentkurser*. Utredningen ingick dock icke närmare på spörsmålet om dessa kursers längd och undervisningens omfattning — härutinnan godtogos gällande bestämmelser — utan föreslog endast vissa ändringar ifråga om statsbidrag. Principen för dylikt bidrag till ifrågavarande slag av kurs liksom till liknande utbildningskurser i allmänhet på jordbrukets område ansågs sålunda böra vara den, att i författningen angäves endast ett högsta belopp, inom vilken gräns lantbruksstyrelsen borde äga rätt bevilja med hänsyn till kostnaderna avvägt bidrag. Vidare föreslog utredningen borttagande av nuvarande statsbidrag per elev samt att undervisningen även i kontrollassistentkurs skulle vara fri men elev hålla sig själv med kost och logi.

I proposition nr 172 till 1944 års riksdag med förslag till hushållningssällskapens organisation och verksamhet förordade dåvarande departementschefen utredningens förslag, dock — efter förslag av lantbruksstyrelsen — med den ändringen, att maximibidraget för kontrollassistentkurs borde höjas till 1 250 kr. Riksdagen beslöt i princip i enlighet med detta förslag.

Sedermera har lantbruksstyrelsen i underdånig skrivelse den 28 juni 1945 angående genomförande av den vid 1944 års riksdag behandlade omorganisationen av hushållningssällskapen och deras verksamhet ifråga om kontrollassistentkurser räknat med ett maximibelopp av 2 000 kr. I samma skrivelse har föreslagits som villkor för deltagande i dylik utbildningskurs att hava med goda vitsord genomgått annan huvudkurs vid lantmannae- eller lantbruksskola än kurs för utbildning av ladugårdsförmän eller hava på annat sätt förvärvat motsvarande kunskaper samt att hava minst tre

månader varit sysselsatt med ladugårdsarbete. Undervisningen förutsättes pågå minst 36 undervisningsdagar. Undervisningen skulle vara ägnad att bibringa elev sådana färdigheter och insikter, som tjäna att befordra det ändamål, för vilket denne deltar i kursen. Den borde enligt förslaget i regel handhavas av befattningshavare hos vederbörande hushållningssällskap eller hos någon inom sällskapets område befintlig lantbruksundervisningsanstalt. Slutligen föreslås, att det borde ankomma på lantbruksstyrelsen att meddela närmare föreskrifter beträffande undervisningens art och omfattning ävensom ifråga om dess ordnande i övrigt.

I en till utredningen överlämnad promemoria den 26 november 1947 har meddelats vissa synpunkter på hithörande spörsmål, framförda vid överläggning inför kontrollnämnden mellan samtliga överkontrollassistenter och husdjurskonsulenter. Vid sagda överläggning uttalades

att den nuvarande utbildningen av kontrollassistenter lämnade mycket övrigt att önska;

att behovet av särskilda kontrollanordningar skulle minskas, om kontrollassistentkårens kvalitet kunde förbättras;

att det vore olämpligt att som nu i viss mån sker utbilda kontrollassistenter, som icke förut genomgått lantbruks- eller lantmannaskola;

att det kunde ifrågasättas, om det vore lämpligt att förlägga kontrollassistentkurserna till lantbruks- eller lantmannaskola, där något speciellt intresse för en effektiv utbildning av kontrollassistenter icke alltid kunde påräknas;

att de som utbilda kontrollassistenter själva borde hava tjänstgjort såsom sådana och att deras kunskaper på området borde vidmakthållas genom fortbildningskurser;

att de praktiska övningarna (provmjölkning, fetthaltsundersökning och bokföring) borde beredas större utrymme i kursplanen samt att det borde angivas i kontrollassistenternas betyg, hur många provmjölkningar, fetthaltsundersökningar och bokslut, som eleven ifråga utfört; samt

att överassistenterna obligatoriskt skulle delta i utbildningen genom undervisning framför allt i praktiska ämnen.

I sitt förenämnda betänkande har hushållningssällskapsutredningen jämväl behandlat frågan om utbildningskurser för *instruktörer*. Förslaget avser bl. a. husdjursinstruktörer. Enligt utredningens förslag borde dylik kurs omfatta 270 dagar. Undervisningen vid kursen borde omfatta såväl teoretisk undervisning som praktiska övningar. Det borde ankomma på lantbruksstyrelsen att för sagda kurser meddela närmare föreskrifter beträffande undervisningens art och omfattning. Maximibidrag av statsmedel föreslås utgå med högst 14 000 kr per kurs.

3. Utredningens synpunkter och förslag.

Kontrollassistentutbildning.

Utredningen har i andra sammanhang framhållit, att en viktig förutsättning för att mjölkboskapskontrollen skall bli effektiv och väl fylla sin betydelsefulla uppgift att möjliggöra en rationell utfodring och en ordnad avelsverksamhet är, att till förfogande stode en välutbildad och för sina arbetsuppgifter förfaren kontrollassistentkår. Det bör härvidlag särskilt uppmärksammas, att en kontrollassistents arbetsuppgifter till dels äro av praktisk-teknisk art vid handhavandet av mjölkvägning och bedömning av mjölkens fetthalt samt att härutinnan kräves teknisk färdighet och noggrannhet. Av icke mindre betydelse äro emellertid de uppgifter, som åligga assistenten på utfodringsrådgivningens område.

Utbildningen av kontrollassistenter måste givetvis i möjligaste mån giva assistenten de insikter och färdigheter, som erfordras för handhavande av båda de nämnda huvuduppgifterna. Med hänsyn till deras i viss mån speciella inriktning torde utbildningen liksom hittills böra meddelas vid särskilda för ändamålet anordnade utbildningskurser. För att dessa kurser icke skola behöva omfatta allt för lång tid samt utbildningen så mycket som möjligt koncentreras på de för en kontrollassistents arbete speciella uppgifterna, synes utredningen önskvärt att den för en assistent erforderliga allmänna praktiska erfarenheten och teoretiska kunskaperna på jordbrukets område förvärvats före inträde i nämnda kurs. Utredningen anser sålunda att som villkor för antagande som elev uppställes, att vederbörande skall ha med goda vitsord genomgått annan huvudkurs vid med statsmedel understödd lantmannaskola eller lantbruksskola än kurs för ladugårdsförmän eller styrka sig äga motsvarande kompetens samt att vederbörande minst tre månader allvarligt deltagit i praktiskt ladugårdsarbete.

Vad därefter angår undervisningens omfattning vid ifrågavarande kurs har utredningen ansett sig böra begränsa sig till vissa allmänna synpunkter. Det torde böra ankomma på lantbruksstyrelsen att sedermera fastställa detaljerad undervisningsplan.

Undervisningen bör omfatta såväl teoretisk utbildning som praktiska övningar. Vad den förstnämnda angår bör huvudvikten läggas på en fördjupning av de kunskaper i utfodringslära, som meddelas vid lantmannae- eller lantbruksskola, samt undervisningen hava till syfte att göra den blivande kontrollassistenten fullt skickad att på ett tillfredsställande sätt lämna jordbrukare önskvärda råd och upplysningar i utfodringsfrågor. Den teoretiska utbildningen bör vidare omfatta avelslära, juvrets och juvertömningens fysiologi, grunddragen av juvrets sjukdomar, mjölkens behandling på produktionsplatsen, ladugårdshygien samt mjölkkningsmaskinernas och kontrollutrustningens konstruktion och skötsel. Av vikt är även att den blivande kontrollassistenten erhåller erforderlig kännedom om mjölk-

boskapskontrollens organisation med särskilt hänsynstagande till provmjölkarens genomförande i praktiken.

De praktiska övningarna böra omfatta mjölkvägning, fettprovstagning och fettbestämning, kontrollbokföring, märkning av kalvar, avhorning av spädkalvar, hand- och maskinmjölkning samt rengöring av mjölkningsmaskiner. Vad speciellt själva provmjölkningsarbetet och kontrollbokföringen angår torde först efter längre tids erfarenhet erforderlig rutin och säkerhet uppnås. Med hänsyn härtill har utredningen övervägt, att såsom en påbyggnad på utbildningskurs skulle föreskrivas någon tids praktiskt deltagande i mjölkboskapskontrollen såsom aspirant under erfaren kontrollassistents ledning. Om detta ur ekonomiska såväl som organisatoriska synpunkter befinnes möjligt, torde denna tanke böra realiseras. Under alla förhållanden är det dock av betydelse, att de praktiska övningarna omfatta en avsevärd del av utbildningskursen. Vidare bör icke bortses från vikten av att kursdeltagare beredas tillfälle att under en eller ett par dagars studieresa besöka goda nötkreatursbesättningar och taga del av kontrollassistentens praktiska verksamhet.

Enligt nu gällande bestämmelser skall undervisningen vid kontrollassistentkurs upptaga minst sex veckor. Med hänsyn till vad ovan anförts främst ifråga om de praktiska övningarnas betydelse får utredningen föreslå, att kurstiden utsträcker till åtta veckor. Undervisningen vid kurs bör vara avgiftsfri men elev bestrida kostnaderna för kost och logi. Till behövande elev bör dock stipendium av statsmedel kunna utgå.

Nuvarande kontrollassistentkurser anordnas i regel vid lantmanna- eller lantbruksskola. Utredningen finner icke anledning föreslå ändring härutinnan. Hinder bör dock icke möta mot anordnande av kurs även å annan lämplig plats. Utredningen finner emellertid skäl framhålla vikten av att vid val av skola eller annan förlägningsplats tillses, att i varje fall för de praktiska övningarna lärare finnes tillgänglig, som själv är fullt förtrogen med och erfaren i kontrollarbetets praktiska utförande samt från vilkens sida ett verkligt intresse för en effektiv utbildning av kontrollassistenter kan påräknas. Det torde böra ankomma på lantbruksstyrelsen att vid upprättande av kursavtal beakta denna viktiga fråga. Ävenledes synes önskvärdt att vederbörande husdjurskonsulent och husdjursinstruktör beredas tillfälle tjänstgöra som lärare vid kurs, särskilt i de praktiska övningarna. Dessa befattningshavare kunna härigenom även förskaffa sig en god uppfattning om elevmaterialet.

Genom i det föregående föreslagen utbildningskurs torde den blivande kontrollassistenten hava erhållit en god grund att bygga på för sin framtida verksamhet. Enligt utredningens mening är det emellertid önskvärdt, att assistent efter vunna praktiska erfarenheter erhåller ytterligare utbildning. Efter en grundlig praktik har han relativt stora möjligheter att tillgodogöra

sig en fördjupad undervisning. Även ur djurägarens synpunkt synes önskvärt att kontrollassistenten efter ett par års praktiska erfarenheter få tillfälle att ytterligare förkovra sina kunskaper. Med hänsyn härtill får utredningen föreslå skyldighet för varje kontrollassistent att efter förslagsvis två års tjänstgöring genomgå en två veckors fortbildningskurs. Övervägas bör vid upprättande av kollektivavtal för ifrågavarande befattningshavare att såsom villkor för ålderstillägg uppställa med goda vitsord genomgången dylik kurs. Undervisningsplan för dylik kurs synes böra fastställas av lantbruksstyrelsen.

Slutligen må i detta sammanhang framhållas önskvärdheten av informationsdagar minst vartannat år för kontrollassistenter. Dessa torde lämpligen böra anordnas av vederbörande hushållningssällskap samt omfatta föredrag och diskussioner i aktuella frågor. Vidare torde erfordras instruktionsdagar för provmjölkare.

Vad slutligen angår frågan om statsbidrag till kursanordnare må erinras om att i proposition till 1944 års riksdag dåvarande departementschefen på av hushållningssällskapsutredningen och lantbruksstyrelsen angivna skäl förordade ett maximibidrag till utbildningskurs för kontrollassistenter med 1 250 kr, vilket i princip godkändes av riksdagen. Sedermera räknade lantbruksstyrelsen i skrivelse den 28 juni 1945 med ett maximibelopp av 2 000 kr. Med bibehållande av principen om maximibidrag torde, med hänsyn till utredningens förslag om utsträckning av kurstiden till åtta veckor, maximibeloppet böra höjas till 2 700 kr. För fortbildningskurs synes böra utgå statsbidrag med högst 800 kr. Kostnaderna för informationsdagar för kontrollassistenter och instruktionsdagar för provmjölkare synas kunna bestridas av hushållningssällskapen med anlitan av de avgifter, som erläggas av deltagare i den individuella mjölkboskapskontrollen.

I till betänkandet fogad bilaga 6 återfinnes förslag till Kungl. Maj:ts reglemente för med statsmedel understödda kurser för utbildning av kontrollassistenter för mjölkboskapskontroll. Utöver vad i det föregående anförts torde sagda förslag icke kräva särskilda kommentarer.

Behovet av utbildningskurser under de närmaste åren är givetvis beroende av det framdeles erforderliga antalet kontrollassistenter. Om av utredningen föreslaget provmjölkaresystem vinner betydande tillämpning blir sagda antal med oförändrad anslutning från besättningarnas sida avsevärt lägre än nu. Å andra sidan bör en ökad anslutning till mjölkboskapskontrollen eftersträvas. Med hänsyn till ovissheten för dagen om den framtida utvecklingen synes man enligt utredningens mening böra räkna med att tills vidare ungefär samma antal assistenter som under senare år eller bortemot 240 per år utbildas. Med i medeltal 20 elever i varje kurs skulle detta innebära högst 12 kurser per år. Enligt det föregående skulle för dessa erfordras i runt tal 32 000 kr av statsmedel. Om jämväl antalet fortbildnings-

kurser beräknas till c:a 12 per år med ett statsbidragsbehov av i runt tal 10 000 kr, synes det totala statsanslaget för ifrågavarande ändamål kunna beräknas till 42 000 kr.

Husdjursinstruktörskurser.

Såsom kompetenskrav för husdjursinstruktör har utredningen tidigare föreslagit genomgången särskild utbildningskurs för dylika befattningshavare. I princip bör sådan kurs till sin omfattning motsvara tidigare anordnade utbildningskurser för jordbruksinstruktörer men med ett program, tillrättalagt efter de uppgifter, som ankomma på en blivande husdjursinstruktör. Särskild hänsyn bör härvidlag givetvis tagas till husdjursinstruktörs verksamhet på mjölkboskapskontrollens område men även omfatta undervisning i andra ämnen på husdjursskötselns område. Det torde böra ankomma på lantbruksstyrelsen att utarbета och fastställa detaljerad undervisningsplan. Kurstiden synes liksom för jordbruksinstruktörskurser böra omfatta fem månader. Med hänsyn till husdjursinstruktörs arbetsuppgifter med mjölkboskapskontrollen torde som villkor för antagande som elev i ifrågavarande kurs böra föreskrivas väl vitsordad tjänstgöring som kontrollassistent under minst fem år. Kostnaderna per kurs torde kunna beräknas till 12 000 kr.

Utredningen har tidigare beräknat det för närvarande erforderliga antalet husdjursinstruktörer till 58. Av dessa befattningar torde man emellertid kunna räkna med att en del bliva besatta av nu verksamma överkontrollassistenter, för vilka i varje fall en så omfattande utbildning som vid ifrågavarande utbildningskurs icke kan i samtliga fall anses erforderlig. Om detta antal beräknas till högst 20 skulle ytterligare cirka 40 husdjursinstruktörer behöva utbildas för tillgodoseende av det omedelbara behovet av dylika befattningshavare. För ändamålet torde erfordras två utbildningskurser med en beräknad kostnad av tillhoppa 24 000 kr.

För nu verksamma överkontrollassistenter, vilka övergå till husdjursinstruktörsbefattning utan nyssnämnda utbildningskurs, synes önskvärt med en kortare fortbildningskurs om förslagsvis en vecka. Plan för denna kurs torde böra fastställas av lantbruksstyrelsen. Till deltagare i kursen bör av statsmedel utgå rese- och traktamentsersättning enligt allmänna resereglementet III C. Jämväl ersättning till lärare och övriga omkostnader torde böra bestridas av statsmedel. Totalkostnaderna synas kunna beräknas till 7 000 kr.

Kap. XII. Sammanfattning.

För att kunna ordna en ur olika synpunkter rationell utfodring och ett ändamålsenligt avelsurval är det för en djurinnehavare nödvändigt att åtminstone i någon mån känna sin nötkreatursbesättnings avkastningsförmåga. Även om förhållandena äro något olika inom små och stora besättningar torde dock en ordnad mjölkboskapskontroll i varje fall underlätta rationaliseringen av ladugårdsskötseln och ge en relativt säker utgångspunkt för erforderliga åtgärder härutinnan, under förutsättning givetvis att kontrollresultaten äga den grad av exakthet, som ur praktisk synpunkt anses tillfyllest. För officiell dokumentering av ett djurs avkastning är en ojävig mjölkboskapskontroll erforderlig.

Från det allmännas sida bör främjas en sådan organisation av mjölkboskapskontrollen, att den enskilde djurägarens behov av dylik tillgodose på ett så effektivt sätt som möjligt. Det ligger även i det allmännas intresse, att genom en ändamålsenligt ordnad mjölkboskapskontroll en god grundval skapas för åtgärder i syfte att förbättra nötkreatursskötseln. Det kan även göras gällande, att det allmänna har intresse av att kontrollen utnyttjas i en för nötkreatursskötseln förbättring erforderlig utsträckning. Närmast i åtanke kommer härvidlag ordnandet av en ändamålsenlig rådgivnings- och upplysningsverksamhet.

Vid övervägande av frågan om mjölkboskapskontrollens framtida utformning bör uppmärksammas, att avkastningen kan angivas antingen i medeltal per ko inom besättning eller för varje enskild ko. Med hänsyn härtill kan mjölkboskapskontroll avse dels besättning, tagen som enhet (besättningskontroll), dels enskilda kor (individuell kontroll).

Med besättningskontroll avses sålunda dels en registrering av enskild besättnings såväl mjölkavkastning i medeltal per ko och år som den samlade mjölkens medelfetthalt, dels en jämförelse mellan sagda medeltal och motsvarande genomsnitt för samtliga till kontrollen anslutna besättningar inom visst område. Genom anslutning till dylik kontroll har den enskilde djurägaren möjligheter att på ett enkelt och billigt sätt utan större besvär konstatera, i vad mån hans besättning i jämförelse med andra besättningar med likartade produktionsförutsättningar uppvisar förhållandevis så låg avkastning, att brister i ett eller annat avseende uppenbarligen måste föreligga. Härigenom bör hans intresse kunna väckas för vidtagande av förbättringsåtgärder inom den egna besättningen, framför allt en allmän ratio-

nalisering av besättningens utfodring, och genom fortlöpande kontroll de verkställda åtgärdernas effekt kunna registreras. Besättningskontrollen bör vidare kunna vara vägledande för den till mjölkboskapskontrollen hörande rådgivningsverksamheten. En allmänt genomförd besättningskontroll bör slutligen kunna ge de ledande organen — framförallt lantbruksstyrelsen och hushållningssällskapen — en god uppfattning om ladugårdsskötselns relativa standard inom de olika landsdelarna och därmed möjlighet att mera effektivt än hittills främja ladugårdsskötselns ändamålsenliga utveckling.

Ifråga om besättningskontrollens metodik må nämnas, att uppgifter erfordras om dels den totala mjölkavkastningen från vederbörande besättning, dels den samlade mjölkens fetthalt, dels slutligen antalet mjölkkor i genomsnitt under året. Uppgift om mjölkavkastningen erhålles dels från mejeri genom den invägda mjölmängden från besättningen, dels genom av djurägaren månadsvis till mejeriet lämnad uppgift om hemmaförbrukad mjölmängd. I samband härmed lämnar djurägaren även uppgift om antalet mjölkkor. Vad fetthalten angår synes man kunna utgå från att den vid mejeriet konstaterade medelfetthalten för besättningen utgör ett för ifrågavarande ändamål tillfredsställande mått på den totala mjölkproduktionens genomsnittliga fetthalt. De sålunda beräknade medelavkastningarna per ko och år för de enskilda besättningarna inom visst område sammanföras på en lista och därefter beräknas medeltal för samtliga deltagande besättningar. Efter årets utgång tillställs varje deltagare ett kort, å vilket angivits för det gångna året, dels mjölmängd, mjölkens fetthalt och smörfettmängd i medeltal per ko och år för samtliga till området hörande, i kontrollen deltagande besättningar ävensom högsta och lägsta avkastningarna, dels den avkastning djurägarens egen besättning uppnått.

Av stor betydelse för besättningskontrollens resultat och för uppnående av dess syfte att möjliggöra ett bedömande av den enskilda besättningens relativa avkastningsläge är storleken av anslutningen till densamma från jordbrukarnas sida. Åtgärder böra därför vidtagas i syfte att garantera en tillräcklig anslutning till sagda kontroll. Nämnade åtgärder böra dock icke givas formen av bestämmelser från statsmakternas sida om obligatorisk anslutning från mejerileverantörernas sida. Syftet torde lämpligare kunna nås genom beslut av mejerierorganisation. Styrelsen för Svenska Mejeriernas Riksförening har förklarat sig beredd stödja förslaget om införande av besättningskontroll genom att rekommendera detsamma till riksföreningens medlemmar samt att upptaga ärendet till behandling vid föreningsstämma 1949.

De förbättringar, som kunna åstadkommas med utgångspunkt från besättningskontrollens resultat äro begränsade. Ett klarläggande av den individuella produktionsförmågan hos mjölkkorna torde förr eller senare framstå som önskvärt för åtskilliga djurägare samt i många fall kräva indivi-

duell mjölkboskapskontroll. Denna kan indelas i officiellt vitsordad (officiell kontroll) och icke officiellt vitsordad kontroll (enskild kontroll). Med begreppet officiellt vitsordad kontroll avses, att dess resultat införs i kontrollregister samt därifrån såsom officiellt vitsordade utlämnas till bestyrkande av ett djurs identitet, härstamning och avkastning. Den officiella kontrollen bör vara utformad enligt vissa av det allmänna fastställda reglerna. Detta utesluter dock icke, att även enskild kontroll bör liksom hittills kunna anordnas, där så befinner sig önskvärt och ändamålsenligt. Även ifråga om den officiella kontrollen böra emellertid endast vissa principiella riktlinjer uppdragas med möjligheter öppna för en anpassning efter förhållandena inom skilda landsdelar.

Den nuvarande individuella kontrollen är behäftad med vissa svagheter. Inom samtliga nu tillämpade kontrollformer (fullständig och ofullständig kontroll samt kontroll genom provmjölkkningsring) uppstå felaktigheter på grund av att kontrollen utföres endast ett visst begränsat antal gånger årligen. Därjämte förefinnas vissa möjligheter till manipulerande med kontrollresultaten från djurägarens eller ladugårdsskötarens sida. De speciella svagheter ifråga om den fullständiga (officiellt vitsordade) kontrollen torde kunna sammanfattas sålunda:

1. Kontrollassistenten måste i regel använda en hel arbetsdag för varje kontrollbesök även om besättningen omfattar endast ett fåtal kor. Kostnaderna per ko bli därför relativt stora inom små besättningar.

2. Den nuvarande skyldigheten för djurägaren att under förrättningsdagarna hålla kontrollassistenten med kost och logi samt utföra vissa transporter innebär en viss tunga.

3. Ett betydande antal kontrollassistenter erfordras. Enär tillgången på dylika befattningshavare i varje fall för närvarande icke motsvarar efterfrågan äventyras mångenstädes kontrollens behöriga upprätthållande och ytterligare utbredning, varjämte assistenternas kvalitet tenderar att sänkas.

Orsakerna till den otillfredsställande rekryteringen av assistentkåren torde dels vara av social karaktär — bortovaro från hemmet under större delen av året samt tvånget till kost och logi hos djurägaren — dels nuvarande löne- och anställningsförhållanden i allmänhet.

Med bortseende i detta sammanhang från behovet av särskild kontroll av avelsbesättningar kunna mot bakgrunden av ovannämnda svagheter följande principiella önskemål ifråga om den officiella kontrollens utformning uppställas:

1. Kontrollen skall i regel medge anslutning från envar djurägares sida, oberoende av besättningens storlek och standard.

2. Kontrollresultaten skola med hänsyn till kontrollens syfte för djurägare och djurköpare kunna anses nöjaktigt exakta.

3. Kontrollens organisatoriska utformning bör medge begränsning i görligaste mån av djurägarens besvär.

4. Det erforderliga antalet assistenter måste begränsas och arbetskraften effektivt utnyttjas.

5. En utjämning av kontrollkostnaderna för besättningar av olika storlek bör eftersträvas.

För tillgodoseende av dessa önskemål och i möjligaste mån undvikande av förenämnda svagheter bör en omläggning av den nuvarande officiella kontrollen (fullständiga kontrollen) ske efter tre huvudlinjer, nämligen dels förändring av kontrollperioden, dels rationalisering av provmjölkningen, dels slutligen ändring av kontrollassistenternas anställningsförhållanden.

Ifråga om kontrollperiodens längd — för närvarande 21 å 28 dagar — ge verkställda undersökningar vid handen att densamma bör kunna fastställas till 30 dagar (12 kontrolltillfällen per år). För uppnående av jämförbarhet mellan kontrollresultaten inom olika besättningar och för att behovet av kontrollanter icke skall växla inom olika landsdelar med hänsyn till kontrollperiodens längd samt med hänsyn till önskvärdheten av att kunna beräkna behovet av kontrollassistenter bör antalet kontrolltillfällen såsom för närvarande icke tillåtas variera. En viss mindre variation av kontrollperiodens längd bör dock tillåtas för att besöksplanen skall kunna omläggas och kontrolldagen i möjligaste mån hemlighållas.

Beträffande rationaliseringen av provmjölkningen må erinras om att mjölkvägning och provtagning för fetthaltsbestämning regelmässigt utföres av kontrollassistent i ladugården. Det synes med skäl kunna ifrågasättas om för detta relativt enkla arbete erfordras så stora kvalifikationer, som en kontrollassistent med hänsyn till andra åligganden, framförallt utfodringsrådgivningen, bör besitta. Där så är möjligt synes hinder icke böra möta, att detta arbete anförtros åt andra därtill kvalificerade personer (provmjolkare) i orten. Djurägare må icke tillåtas provmjölka egen besättning. Med hänsyn bland annat till utfodringsrådgivningen bör dock kontrollassistent anlitas för ovannämnda arbete vid minst tre kontrolltillfällen per år. Vid tillämpning av provmjölkaresystemet böra kostnaderna kunna bli avsevärt lägre än om kontrollassistent anlitas vid alla tolv kontrolltillfällena.

Av olika anledningar kunde göras gällande, att kontrollresultaten ifråga om avelsbesättningar borde uppvisa särskilt hög grad av exakthet, varför en speciell och skärpt kontroll borde införas för dessa besättningar. Redan införandet av två kontrollformer, båda officiellt vitsordade, innebär vissa vanskligheter. Vidare torde jämväl ifråga om avelsbesättningar 30-dagars kontrollperiod kunna anses ge nöjaktigt resultat. Slutligen bör genom en väl planerad och övervakad organisation med kvalificerade provmjolkare kunna åstadkommas en effektiv kontroll. Ovannämnda i korthet refererade kontrollform bör sålunda gälla alla besättningar.

Även med denna uppfattning kan man dock icke bortse från de skäl som

kunna anföras för önskvärdheten av en kompletterande kontroll, innebärande exempelvis att kontrollen vid vissa kontrolltillfällen i besättningen börjar och slutar med samma mjölkningstillfälle på dagen (förlängd kontroll), att överraskande kontroll insättes i omedelbar anslutning till de ordinarie kontrolltillfällena eller att extra kontroll utföres mellan sagda tillfällen. Då dessa skäl, närmast avseende möjligheter till manipulationer med kontrollresultaten, emellertid i princip kunna åberopas för alla besättningar, bör kompletterande kontroll ingå som ett led i den officiella kontrollen överhuvud taget. Den bör vidare icke återkomma visst antal gånger årligen utan skall vid ett eller flera kontrolltillfällen inom viss besättning verkställas, då så befinnes erforderligt eller önskvärt.

Såsom ett led i mjölkboskapskontrollen ingår jämväl rådgivnings- och upplysningsverksamhet. Härutinnan må särskilt framhållas önskvärdheten av anordnande på försök av statsunderstödda demonstrationsutfodringar, innebärande att ett antal jordbrukare under sakkunnig ledning ordna sin utfodring rationellt och så, att den kan tjäna som mönster för jordbrukare i trakten. Vidare må framhållas behovet av systematiska analyser av hemmaproducerade fodermedel, i första hand hö, för bedömning av deras fodervärde. Avtal synes i detta syfte böra träffas med ett representativt antal jordbrukare att regelbundet varje år låta med stöd av statsmedel utföra dylika analyser.

Mjölkboskapskontrollen handhaves för närvarande lokalt av särskilda kontrollföreningar under hushållningssällskapens övervakning. Starka skäl synas tala för att mjölkboskapskontrollen inordnas som ett led i hushållningssällskapens verksamhet. I realiteten torde sålunda redan med kontrollens nuvarande utformning verksamhetens ledning och övervakning i stor utsträckning vila på vederbörande husdjurskonsulent eller överkontrollassistent. I den mån så icke är fallet synes önskvärt att så sker, enär en intim kontakt med mjölkboskapskontrollen utgör en viktig förutsättning för denna eller motsvarande befattningshavares rådgivningsverksamhet och för en framgångsrik propaganda i syfte att utvidga kontrollens omfattning. Förutom detta allmänna skäl för hushållningssällskapens övertagande av hela den individuella mjölkboskapskontrollen — besättningskontrollen bör såsom nämnts principiellt ankomma på mejeriorganisation — må framhållas, att ett genomförande av förslaget rörande sagda kontrollens utformning i viss grad förändrar organisationsfrågans hittillsvarande läge. Särskilt må härvidlag framhållas den kompletterande kontrollens genomförande.

Det lokala handhavandet av ifrågavarande verksamhet bör sålunda ankomma på hushållningssällskapets förvaltningsutskott eller husdjursnämnd. Det närmaste ansvaret åvilar hos hushållningssällskapet anställd husdjurskonsulent jämte honom underställd husdjursinstruktör. Den senare ersätter nuvarande överkontrollassistent men med även andra arbets-

uppgifter än enbart mjölkboskapskontrollen. Det för närvarande erforderliga antalet husdjursinstruktörer kan beräknas till 37. Därjämte erfordras — förutom kontrollassistenter — 26 kontrollbiträden för handhavande av bland annat löpande arbetet med kontrollregister.

Husdjursinstruktör bör infogas i för hushållningssällskapen gällande avlöningsreglemente och placeras i lönegrad Ca 16 eller sålunda samma lönegrad som jordbruksinstruktör samt kontrollbiträde i lönegrad Ca 8. Löne- och anställningsförhållandena för kontrollassistent böra liksom hittills regleras genom kollektivavtal. Med hänsyn till de kvalifikationer, som framdeles måste ställas på en kontrollassistent, icke minst ifråga om utfodringsrådgivningen, samt för säkerställande av erforderlig rekrytering av kontrollassistentkåren må betonas vikten av att kontrollassistenternas löneförmåner giva dem jämställdhet med andra yrkesgrupper med motsvarande utbildning och jämförbara arbetsuppgifter. Vidare böra dessa befattningshavares pensionsförhållanden ordnas. Slutligen bör fri kost och logi ersättas av skäligt traktamente samt kontrollassistent beredas ersättning för hållande av motorfordon.

Den centrala övervakningen bör under lantbruksstyrelsens överinseende liksom för närvarande handhas av en särskild kontrollnämnd. Till nämnden bör knytas en heltidsanställd befattningshavare, anställd hos lantbruksstyrelsen som byråinspektör i lönegrad Ca 27.

Husdjursinstruktörer och kontrollbiträden böra helt avlönas av statsmedel. För täckande av förstnämnda befattningshavares resor bör hushållningssällskapens årliga omkostnadsanslag av statsmedel höjas med minst 150 000 kr.

Kostnaderna för besättningskontrollen avses böra helt täckas av mejeriorganisationen. Den för officiell individuell kontroll med anlitan- de av provmjölkare beräknade kostnaden, som för övrigt med hänsyn till det ringa antalet besök av kontrollassistent torde relativt litet variera med besättningsens storlek, synes icke vara av den storleksordningen, att särskilt statsbidrag för dess nedbringande torde vara erforderligt. Om provmjölkare icke användes blir däremot den kontanta utgiften avsevärt större än för närvarande. Den som emellertid icke önskar tillämpa provmjölkaresystemet, bör dock själv bestrida den därigenom uppkommande merkostnaden och statsbidrag sålunda ej heller i detta fall utgå. I konsekvens härmed bör statsbidrag ej heller beviljas till enskild kontroll. Däremot böra kostnaderna för den kompletterande kontrollen helt bestridas av statsmedel. I detta sammanhang må nämnas, att styrelsen för Svenska Mejeriernas Riksförening icke ansett sig kunna förorda ett förslag att mejeriorganisationerna skulle lämna bidrag till den individuella mjölkboskapskontrollen. Till försök med demonstrationsutfodring och systematiska fodermedelsanalyser böra statsbidrag utgå enligt särskilda grunder.

Vad slutligen angår utbildningen av kontrollassistenter synes nuvarande

sexveckorskurs böra utvidgas att omfatta åtta veckor med huvudvikten lagd på undervisning i utfodringslära och praktiska övningar i mjölkboskapskontroll. Efter två års tjänstgöring som kontrollassistent skall vederbörande därjämte genomgå två veckors fortbildningskurs. Statsbidrag till sagda kurser bör utgå med högst 2 700 kr respektive 800 kr. Ävenledes böra anordnas kurser för utbildning av husdjursinstruktörer och fortbildning av nu verksamma överkontrollassistenter, som övergå till husdjursinstruktörsbefattningar.

Under hänvisning till vad sålunda anförts hemställer utredningen att bestämmelser måtte utfärdas angående mjölkboskapskontroll i enlighet med utredningens förslag i bilaga 4 till Kungl. Maj:ts kungörelse härutinnan;

att i tjänsteförteckning för hushållningssällskap upptagas 37 husdjursinstruktörer och 26 kontrollbiträden med placering i lönegrad Ca 16 respektive Ca 8;

att 2 och 6 §§ i Kungl. Maj:ts kungörelse den 5 december 1947 (nr 929) om statsbidrag till avlönande av vissa befattningshavare hos hushållningssällskap m. m. måtte ändras i enlighet med utredningens i bilaga 5 framlagt förslag till Kungl. Maj:ts kungörelse härutinnan;

att i tjänsteförteckning för lantbruksstyrelsen upptages byråinspektör för mjölkboskapskontrollen med placering i lönegrad Ca 27;

att bestämmelser måtte utfärdas angående med statsmedel understödda kurser för utbildning av kontrollassistenter för mjölkboskapskontrollen i enlighet med av utredningen i bilaga 6 framlagt förslag till Kungl. Maj:ts reglemente härutinnan;

att vid fastställande av omkostnadsanslag till hushållningssällskapen hänsyn måtte tagas till det genom resekostnader för husdjursinstruktörer ökade behovet av dylikt anslag; samt

att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen anvisa anslag till nedanstående ändamål med följande belopp:

	Kronor
Individuell mjölkboskapskontroll	660 000
Demonstrationsutfodring	3 500
Höanalyser	22 000
Kontrollnämnden	32 000
Kurser för kontrollassistenter	42 000
Kurser för husdjursinstruktörer	31 000

REDOGÖRELSE

för försök med besättningskontroll inom vissa mejeriområden.

1. INLEDNING.

Syftet med besättningskontrollen anges närmare i utredningens betänkande. I korthet är emellertid ändamålet att möjliggöra för den enskilde jordbrukaren att jämföra den egna nötkreatursbesättningens årliga medelavkastning per ko såväl ifråga om mjölmängd som mjölkens fetthalt med den genomsnittliga avkastningen per mjölkko och år inom vederbörandes mejeriområde samt att på grundval av dylik jämförelse vidtaga eventuellt erforderliga åtgärder till förbättring av ladugårdsskötseln.

För vinnande av erfarenheter rörande besättningskontrollens lämpliga organisation och betydelse har utredningen rörande ladugårdskontroll m. m. efter vederbörligt tillstånd av Kungl. Maj:t under hela kalenderåret 1947 på försök bedrivit dylik kontrollverksamhet inom Kronobergs, Östergötlands och Jämtlands län. I Kronobergs län har verksamheten omfattat Väckelsångs mejeriförenings område, i Östergötlands län Klockrike andelsmejeriområde och i Jämtlands län Jämtlands mejeriförening (Östersund). Inom vart och ett av dessa län har ledningen närmast handhåfts av vederbörande hushållningssällskap i samarbete med mejeriföreningen och dess mejeriföreståndare.

2. INSAMLING OCH BEARBETNING AV UPPGIFTER.

Besättningskontrollen grundar sig på *dels* vid mejeriet tillgängliga uppgifter rörande av varje leverantör till mejeriet försåld mjölk per månad och dennas medelfetthalt, *dels* av leverantören lämnad uppgift en gång i månaden om den i medeltal per dag under nästföregående månad vid gården förbrukade mjölmängden (hemmamängd) för jordbrukarens och de anställdas behov, konsumenter i trakten och utfodring, *dels* slutligen av leverantören lämnad uppgift om antalet mjölkkor (inkl. sinkor och nyinkalvade kvigor) den sista dagen i nästföregående månad. Leverantörernas uppgifter om hemmamängd mjölk m. m. ha lämnats å särskilda kort av nedanstående utseende:

Insändes före den 10
i månaden efter den
som uppgifterna avser.

Mjölkleverantör nr

UPPGIFTER TILL BESÄTTNINGSKONTROLL

för

..... månad 1947

Till mejeriet *icke* levererad mjölmängd i
medeltal per dag under månaden kg.

Antal mjölkkor sista dagen i månaden st.
(inberäknat sinkor och nyinkalvade kvigor)

Insamlingen av uppgifterna har i övrigt skett på något olika sätt inom de tre försöksområdena. I Kronobergs län har sålunda tillämpats den metoden, att uppgiftskorten utsänts vid slutet av varje månad genom hushållningssällskapets försorg. Korten ha sedan av leverantörerna insänts direkt till mejeriet per post (c:a 40 %) eller på annat sätt samt av mejeriföreståndaren överlämnats till hushållningssällskapet. För att uppgifterna om hemmamängden mjölk skulle bli så noggrann som möjligt hava jordbrukarna haft tillgång till särskilda mjölk-redovisningslistor. Å dessa ha dagligen antecknats all till mejeri icke levererad mjölk, fördelad på hushåll, kalvar och andra djur, samt i trakten försåld mjölk. Användningen av dylika listor har dock varit frivillig.

I Östergötlands län har i huvudsak samma tillvägagångssätt tillämpats men flertalet deltagare (c:a 85 %) hava icke begagnat sig av postverket för uppgiftskortens befordran till mejeriet.

I Jämtlands län hava uppgiftskorten insänts till hushållningssällskapet och så gott som undantagslöst befordrats med posten.

De i uppgiftskorten lämnade uppgifterna samt vid mejeriet tillgängliga uppgifter om invägd mjölmängd och dennas fetthalt ha för deltagare i besättningskontrollen införts å särskilt kort med följande text:

Lev.-nr		Namn		Gård		Postadress	
Telefon:		nr		Nötkreatursras:			
Månad	Ko- antal	M j ö l k, k g			Fetthalt å mejeri- invägd mjölk, %	Kg smörfett å totala mjölmäng- den enl. vidstående fetthalt	Anm.
		Invägd vid mejeriet	Övrig enl. uppgift	Summa			
Jan.							
Febr.							
Mars							
April							
Maj							
Juni							
Juli							
Aug.							
Sept.							
Okt.							
Nov.							
Dec.							
Summa							
Medeltal							
.....							
.....							

Samtliga uppgiftskort jämte ovanstående förteckningar hava efter utgången av året insänts till utredningen, som verkställt bearbetning av uppgifterna. Denna bearbetning har omfattat bl. a. beräkningar av medelavkastningen per

ko och år ifråga om mjölmängd, mjölkens fetthalt och smörfettmängd såväl för samtliga besättningar inom mejeriområdet, för vilka uppgifter om hemmamängd mjölk etc. lämnats under hela året (eller i vissa fall större delen av året), som för varje enskild besättning. Till innehavarna av sagda besättningar har sedermera genom utredningens försorg utsänts resultaten av besättningskontrollen enligt följande uppställning:

Resultat av besättningskontrollen

inom mejeriområde under år 1947.

Nötkreatursras:

Antal deltagare, som lämnat fullständiga uppgifter under hela året:

	Avkastning per ko under året Samtliga deltagande besättningar			Eder besättning Medeltal
	Högst	Lägst	Medeltal	
Mjölmängd, kg				
Mjölkens fetthalt, %				
Smörfettmängd, kg				

Vid planläggningen av besättningskontrollen förutsattes, att en viss upplysningsverksamhet bland ifrågavarande mejerileverantörer erfordrades. För detta ändamål anställdes under januari—mars 1947 hos ett vart av ovannämnda hus-hållningssällskap en särskild kontrollassistent. Dessa medverkade vid möten med mejerileverantörerna samt bedrev därjämte individuell upplysning bland jordbrukarna. Med utgången av mars månad upphörde denna speciella upplysningsverksamhet, enär utredningen önskade få kännedom om, i vilken utsträckning mejerileverantörerna utan dylik verksamhet fullföljde lämnandet av på dem ankommande uppgifter. I viss utsträckning utsändes dock även under de följande månaderna påminnelser till dem, som underlåto insända uppgifter.

3. BESÄTTNINGSKONTROLLENS OMFATTNING.

Av nedanstående sammanställning framgår det antal leverantörer, som lämnat uppgifter under olika månader av året. Härtill må framhållas, att en del leverantörer lämnat uppgift för ett antal månader i följd under första halvåret men sedan icke alls eller endast sporadiskt under en eller annan månad. I sammanställningen hava dessa medräknats endast för de månader, som de kontinuerligt lämnat uppgifter. Å andra sidan har i ett begränsat antal fall förekommit, att uppgifter lämnats för samtliga månader utom en, två eller tre. I den mån så varit möjligt ha för dessa de felande uppgifterna beräknats av utredningen på grundval av lämnade uppgifter för övriga månader och vederbörande medtagits i sammanställningen såsom uppgiftslämnare under varje månad. För dem, som under året anslutit sig till mejeriföreningen hava uppgifter icke kunnat medtagas liksom ej heller för dem, som under året upphört med nötkreaturskötsel, i den mån upplysning härutinnan förelegat. Procentalen ange antalet deltagare i procent av totala antalet årsleverantörer till mejeriet.

Månad	Kronobergs län		Östergötlands län		Jämtlands län	
	Total	%	Total	%	Total	%
Januari	153	78,9	149	90,9	204	64,8
Februari	145	74,7	148	90,2	202	64,1
Mars	135	69,6	147	89,6	180	57,1
April	123	63,4	145	88,4	160	50,8
Maj	119	61,3	145	88,4	151	47,9
Juni	111	57,2	145	88,4	148	47,0
Juli	109	56,2	145	88,4	146	46,4
Augusti	108	55,7	144	87,8	145	46,0
September	106	54,6	144	87,8	143	45,4
Oktober	103	53,1	144	87,8	142	45,1
November	103	53,1	143	87,2	142	45,1
December	103	53,1	143	87,2	142	45,1

Totala antalet årsleverantörer var vid mejeriet i Kronobergs län 194, i Östergötlands län 164 och i Jämtlands län 315.

Av sammanställningen framgår, att för samtliga mejeriområden i medeltal 78,2 % deltog i verksamheten från början med bästa resultat inom Östergötlands län. Sedermera har emellertid deltagareantalet nedgått, främst inom Kronobergs och Jämtlands län.

Beträffande anledningen härtill har i samband med redogörelse för verksamheten under årets tre första månader från Kronobergs läns hushållningssällskap av vederbörande kontrollassistent anförts, att jordbrukarnas intresse för besättningskontrollen varit ringa. De jordbrukare, som äro anslutna till den individuella kontrollen anse sig ej hava någon nytta av en kontroll, som ej ger besked om de enskilda kornas avkastning. Han säger sig stundom även fått bemöta den misstanken, att kontrollen tillkommit i fiskaliskt syfte. Vederbörande husdjurskonsulent har anført, att det ringa intresset i viss mån torde förklaras därav, att försöket igångsattes utan någon förberedande propaganda och pågått för kort tid för att deltagarna ännu skulle inse nyttan av kontrollen. Han tillägger vidare:

»Denna framträder ju egentligen först, när årsresultatet föreligger. Man kan som regel ej vänta någon större entusiasm hos jordbrukarna för att lämna uppgifter om produktionen och de ha särskilt tröttnat härpå till följd av den mängd deklarationer, som avfordrats dem under de senaste åren. En del jordbrukare ha, såsom förut antytts, anat försät bakom denna kontroll och tänkt sig, att de begärda uppgifterna om hemmaförbrukningen av mjölk syftade till kontroll över uppgifter för krishushållningen eller beskattningen och sålunda speciellt intresserade myndigheterna. Tidpunkten för försöket har sålunda varit ogynnsam ur psykologisk synpunkt.»

Vederbörande kontrollassistent i Östergötlands län har anført:

»Svårigheterna att få in uppgifter från vissa mjölkleverantörer har i många fall visat sig bero på missförstånd, vilka i allmänhet ha kunnat undanröjas vid personligt besök eller efter förklaring per telefon. Det torde dock varje mejeri bli ett visst mindre antal leverantörer, som av olika anledningar ej insända uppgifterna.»

Kontrollassistenten i Jämtlands län har såsom skäl för den ringa anslutningen anført, att många anse uppgiftslämnandet arbetsamt och besvärligt, andra ha så få kor, att de icke anse kontroll nödvändig och åter andra tro, att uppgifterna ha med beskattningen att göra.

I den slutliga redogörelsen för försöksverksamheten, som avgivits till utredningen, har sekreteraren i Kronobergs läns hushållningssällskap i nu förevarande hänseende uttalat, att för ett gott resultat krävdes, att arbetet ledes av en för saken hängiven assistent, som kan hålla deltagarna varma och förmå dem att lämna uppgifter regelbundet. För att deltagarnas intresse skall vinnas och bevaras fordras också, att kontrollen fortgår så länge, att årsresultat kunna föreläggas deltagarna.

I motsvarande redogörelse från Östergötlands län betonar vederbörande överassistent, att erfarenheten visat, att besättningskontrollen icke kan förväntas fungera utan speciell ledning och tillsyn. Särskilda ladugårdsinstruktörer böra anställas hos hushållningssällskapet och stationeras vid respektive mejerier för organiserandet och övervakningen av besättningskontrollen.

Från Jämtlands län hava inga särskilda uttalanden gjorts i samband med överlämnande av besättningskontrollens slutresultat.

I detta sammanhang må även en redogörelse lämnas för de deltagande besättningsgruppernas fördelning på olika storleksgrupper. Härutinnan må hänvisas till följande sammanställning:

Antal kor i medeltal under året	Antal besättningar							
	Kronobergs län		Östergötlands län		Jämtlands län		Samtliga	
	Total	%	Total	%	Total	%	Total	%
1—5	43	41,7	54	37,7	70	49,3	167	43,0
5,1—10	51	49,6	35	24,5	56	39,4	142	36,6
10,1—15	9	8,7	27	18,9	13	9,2	49	12,6
15,1—20	—	—	9	6,3	3	2,1	12	3,1
20,1—25	—	—	6	4,2	—	—	6	1,6
Över 25	—	—	12	8,4	—	—	12	3,1
Summa	103	100,0	143	100,0	142	100,0	388	100,0

Såsom av sammanställningen framgår är det övervägande antalet småbesättningar med under 10 kor. Särskilt gäller detta Kronobergs och Jämtlands län. För dessa två län har en ytterligare uppdelning gjorts på följande sätt:

Antal kor i medeltal under året	Antal besättningar			
	Kronobergs län		Jämtlands län	
	Total	%	Total	%
1—2	10	9,7	4	2,8
2,1—4	22	21,4	41	28,9
4,1—6	28	27,2	50	35,2
6,1—8	28	27,2	22	15,5
8,1—10	6	5,8	9	6,3
Över 10	9	8,7	16	11,3
Summa	103	100,0	142	100,0

Ifråga om olika raser inom Östergötlands läns område — inom Kronobergs läns försöksområde voro alla djur av svensk röd och vit boskapsras samt inom Jämtlands län av svensk kullig boskapsras — var fördelningen följande:

Antal kor i medeltal under året	Antal besättningar			
	S. R. B.		Lågland	
	Total	%	Total	%
1—5	51	42,9	3	12,5
5,1—10	31	26,0	4	16,7
10,1—15	19	16,0	8	33,3
15,1—20	5	4,2	4	16,7
20,1—25	3	2,5	3	12,5
Över 25	10	8,4	2	8,3
Summa	119	100,0	24	100,0

Från Östergötlands län föreligga uppgifter rörande deltagarnas i besättningskontrollen anslutning till individuell kontroll. Uppgifterna härutinnan för kontrollåret 1946/47 återfinnas i följande sammanställning:

Antal kor i medeltal under året	Av i besättningskontrollen deltagande besättningar voro anslutna till individuell kontroll (A och C)											
	S. R. B.				Lågland				Samtliga			
	A	C	To- tal	% av delta- gande besätt- ningar	A	C	To- tal	% av delta- gande besätt- ningar	A	C	To- tal	% av delta- gande besätt- ningar
1—5	2	5	7	13,7	—	—	—	—	2	5	7	13,0
5,1—10	7	7	14	45,2	1	1	2	50,0	8	8	16	45,7
10,1—15	12	3	15	93,8	8	—	8	100,0	20	3	23	85,2
15,1—20	5	—	5	100,0	4	—	4	100,0	9	—	9	100,0
20,1—25	3	—	3	100,0	3	—	3	100,0	6	—	6	100,0
Över 25	10	—	9	100,0	2	—	2	100,0	12	—	12	100,0
Summa	39	15	54	45,4	18	1	19	79,2	57	16	73	51,0

4. HEMMAMÄNGDENS RELATIVA STORLEK.

Hemmamängdens storlek i procent av den totala mjölkproduktionen inom olika storleksgrupper av besättningar framgår av följande sammanställning:

Hemma- mjölmängd i % av total- produktionen i medeltal för året	Antal besättningar					
	Kronobergs län		Östergötlands län		Jämtlands län	
	Total	%	Total	%	Total	%
Under 10	2	2,0	18	12,6	7	4,9
10,1—15	13	12,6	63	44,1	28	19,7
15,1—20	31	30,1	35	24,5	33	23,2
20,1—25	20	19,4	18	12,5	26	18,3
25,1—30	17	16,5	3	2,1	26	18,3
30,1—35	10	9,7	3	2,1	9	6,4
35,1—40	6	5,8	1	0,7	5	3,5
Över 40	4	3,9	2	1,4	8	5,7
Summa	103	100,0	143	100,0	142	100,0

Medeltalen för de olika storleksgrupperna och för samtliga besättningar framgå av följande sammanställning:

Antal kor i medeltal under året	Hemmamjölmängd i % av totalproduktionen i medeltal för året		
	Kronobergs län	Östergötlands län	Jämtlands län
1—2	28,1	19,7	43,5
2,1—4	25,3	16,7	26,1
4,1—6	24,0	15,4	20,6
6,1—8	21,7	12,4	21,1
8,1—10	19,0	15,0	21,8
Över 10	18,5	14,8	14,4
Medeltal	24,4	15,7	24,6

Av tabellen framgår, att hemmamängden mjölk vid flertalet jordbruk understiger 25 procent av den totala mjölmängden. Inom försöksområdet i Kronobergs län gäller detta sålunda i runt tal 65 % av samtliga deltagande besättningar, i Östergötlands län över 90 % och i Jämtlands län drygt 65 %. Såsom man kunde vänta sjunker i regel hemmamängdens andel av den totala mjölmängden med stigande koantal i besättningen.

5. BESÄTTNINGSKONTROLLENS RESULTAT.

Besättningskontrollens resultat ifråga om mjölmängd, mjölkens fetthalt och smörfettmängd per ko under år 1947 inom de olika försöksområdena framgå av huvudtabell.

Nedan återfinnes ett sammandrag för samtliga besättningar inom de skilda områdena:

	Kronobergs län	Östergötlands län		Jämtlands län
	S. R. B.	S. R. B.	Lågland	SKB
Mjölkkavkastning, kg				
Medeltal	2 862	3 519	4 082	2 345
Högst	4 323	4 817	5 211	3 723
Lägst	1 519	2 060	2 542	1 195
Mjölkens fetthalt, %				
Medeltal	3,57	3,78	3,59	4,11
Högst	4,16	4,35	4,09	4,71
Lägst	3,10	3,30	3,19	3,20
Smörfettmängd, kg				
Medeltal	103	133	146	97
Högst	164	183	203	155
Lägst	51	75	81	45

Resultaten visa bl. a. de stora variationerna ifråga om avkastningen inom ett och samma mejeriområde.

6. BESÄTTNINGSKONTROLLENS BETYDELSE.

I samband med avgivande av redogörelser för besättningskontrollens resultat hava från de olika försöksområdena även gjorts en del uttalanden rörande besättningskontrollens betydelse.

Från Kronobergs län har vederbörande mejeriföreståndare uttalat, att upplysning behövs rörande utfodring och att besättningskontrollen bör kunna utnyttjas för sådant ändamål. Husdjurskonsulenten anser likaledes, att en upplysningskampanj om utfodringens rätta bedrivande är av behovet påkallad. Ett lämpligt medel härutinnan vore en välorganiserad besättningskontroll i förening med förut befintliga kontrollformer. I Kronobergs län äro nu cirka 16 % av koantalet anslutna till individuell kontroll, men för närvarande kan denna — framförallt på grund av rådande brist på kontrollassistenter — ej nämnvärt utvidgas. Besättningskontrollen synes då erbjuda en utväg att nå det stora flertalet jordbrukare, som icke äro med i någon kontroll. Hushållningssällskapets sekreterare instämmer i husdjurskonsulentens uttalande och tillägger, att besättningskontrollen torde kunna bli till stor nytta icke minst i småbrukarebygder.

Överassistenten i Östergötlands län har uttalat, att besättningskontrollen borde kunna ge den enskilda ladugårdsägaren en god vägledning rörande besättningsmjölkavkastning och mjölkens fetthalt. När det ställts i utsikt, att mjölkleverantören vid årets slut skulle bli i tillfälle att jämföra den egna besättningsmjölkavkastning och medelfetthalt med motsvarande medeltal för samtliga mjölkleverantörer har man i allmänhet ansett detta förhållande mycket intressant ur den synpunkten, att man först härigenom kunde få ett klart begrepp om den egna besättnings relativa avkastningsläge. Om det vidare framhållits, att en särskild befattningshavare skulle på basis av besättningskontrollen kunna stå till tjänst med uppgörandet av plan för ernående av ett om möjligt bättre ekonomiskt resultat av ladugården, har det förmärkts ett betydande intresse för denna form av hjälp åt mejeriets mjölkleverantörer. Åtskilliga av de tillfrågade mjölkleverantörerna, vilka för närvarande icke ha någon form av mjölkboskapskontroll, hade dock uttalat den åsikten, att besättningskontrollen ej kunde anses vara tillfyllest utan borde för dem som så önskade kompletteras med någon form av individuell kontroll av korna. Mejeriets styrelse och mejeriföreståndaren ha haft en positiv inställning till försöket och ansett besättningskontrollen så värdefull, att den borde praktiskt genomföras i stort. Mejeriföreståndaren har framhållit det stora värdet för mejeriet att i samband med besättningskontrollen få en någorlunda säker uppgift om de enskilda leverantörernas koantal.

Husdjurskonsulenten i Jämtlands län uttalar, att det föreföll, som om besättningskontrollen skulle kunna bidra till att öka intresset för nötkreatursskötseln och för kontroll överhuvud taget. Kontrollen kunde vidare ge assistenten möjlighet att få kontakt med besättningsinnehavarna och även av denna anledning ha ett visst berättigande. Överassistenten framför liknande åsikter, men tillägger, att en stor del av dem, som insänt uppgifter, önskade besök av assistenten ett mindre antal gånger per år för individuell mjölkboskapskontroll och rådgivning i utfodringsfrågor.

HUVUDTABELL

I besättningskontrollen 1947 deltagande besättningsars fördelning efter
avkastningen i medeltal per ko.

A. SPRIDNING.

1. Kronobergs län.

Avkastning i medeltal per ko	Antal besättningar med följande antal kor						Samt- liga besätt- ningar
	1—2	2,1—4	4,1—6	6,1—8	8,1—10	över 10	
Mjölmängd, kg							
1 800 o. därunder	1	1	—	—	—	—	2
1 800—2 000	—	—	4	—	—	—	4
2 001—2 200	—	2	—	1	—	—	3
2 201—2 400	1	2	1	1	3	—	8
2 401—2 600	—	4	4	2	—	2	12
2 601—2 800	3	4	—	8	1	1	17
2 801—3 000	1	4	6	10	2	—	23
3 001—3 200	—	2	—	2	—	3	7
3 201—3 400	—	3	5	2	—	1	11
3 401—3 600	2	—	6	1	—	1	10
över 3 600	2	—	2	1	—	1	6
Mjölakens fetthalt %							
3,20 o. därunder	—	1	1	—	1	—	3
3,21—3,30	—	2	2	3	1	—	8
3,31—3,40	3	3	1	2	1	1	11
3,41—3,50	2	3	7	5	1	2	20
3,51—3,60	1	3	5	9	1	1	20
3,61—3,70	—	4	6	3	—	1	14
3,71—3,80	1	4	1	1	—	2	9
3,81—3,90	—	—	4	3	1	2	10
3,91—4,00	1	—	1	2	—	—	4
över 4,00	2	2	—	—	—	—	4
Smörfettmängd, kg							
80 och därunder	1	1	5	2	2	—	11
81 — 90	1	7	2	2	2	2	16
91 — 100	3	6	3	9	1	1	23
101—110	1	6	5	9	—	2	23
111—120	—	1	5	4	1	1	12
121—130	—	1	4	1	—	1	7
131—140	2	—	4	1	—	1	8
över 140	2	—	—	—	—	1	3

2. Östergötlands län.

a. Svensk röd och vit boskap.

Avkastning i medeltal per ko	Antal besättningar med följande antal kor						Samt- liga besätt- ningar
	1—5	5,1—10	10,1—15	15,1—20	20,1—25	över 25	
Mjölmängd, kg							
2 600 o. därunder	7	4	—	—	—	—	11
2 601—2 800	6	—	—	—	—	1	7
2 801—3 000	6	2	1	—	—	1	9
3 001—3 200	8	6	4	—	—	—	18
3 201—3 400	6	6	4	—	1	—	17
3 401—3 600	4	4	3	1	—	2	14
3 601—3 800	5	4	2	3	1	1	16
3 801—4 000	3	4	3	1	1	1	13
4 001—4 200	3	—	—	—	—	1	4
över 4 200	4	1	2	—	—	3	10
Mjölakens fetthalt %							
3,50 o. därunder	5	2	1	—	—	—	8
3,51—3,60	7	3	2	—	—	—	12
3,61—3,70	11	9	6	2	—	1	29
3,71—3,80	9	5	3	1	3	6	27
3,81—3,90	4	6	2	1	—	—	13
3,91—4,00	4	1	3	—	—	—	8
4,01—4,10	3	2	2	1	—	2	10
4,11—4,20	4	3	—	—	—	—	7
över 4,20	4	—	—	—	—	1	5
Smörfettmängd, kg							
100 och därunder	9	4	—	—	—	—	13
101—110	7	3	1	—	—	2	13
111—120	8	6	5	—	—	—	19
121—130	8	5	3	—	1	1	18
131—140	8	4	3	3	1	1	20
141—150	4	6	4	2	1	1	18
151—160	3	2	1	—	—	2	8
161—170	2	—	2	—	—	2	6
över 170	2	1	—	—	—	1	4

b. Svensk låglandsboskap.

Avkastning i medeltal per ko	Antal besättningar med följande antal kor						Samt- liga besätt- ningar
	1—5	5,1—10	10,1—15	15,1—20	20,1—25	över 25	
Mjölmängd, kg							
3 600 och därunder	3	2	1	—	—	—	6
3 601—3 800	—	1	1	—	—	—	1
3 801—4 000	—	1	1	—	—	—	2
4 001—4 200	—	—	1	—	—	—	1
4 201—4 400	—	—	2	—	1	—	3
4 401—4 600	—	—	1	2	1	1	5
4 601—4 800	—	—	—	—	—	1	1
4 801—5 000	—	—	1	1	—	—	2
över 5 000	—	1	1	—	1	—	3
Mjölakens fetthalt %							
3,40 och därunder	—	1	1	—	1	—	3
3,41—3,50	—	—	1	2	—	1	4
3,51—3,60	—	2	3	1	2	1	9
3,61—3,70	—	—	1	—	—	—	1
3,71—3,80	1	1	—	1	—	—	3
3,81—3,90	2	—	—	—	—	—	2
3,91—4,00	—	—	1	—	—	—	1
över 4,00	—	—	1	—	—	—	1
Smörfettmängd, kg							
100 och därunder	1	1	1	—	—	—	3
101—110	—	—	—	—	—	—	—
111—120	1	1	—	—	—	—	2
121—130	1	—	—	—	—	—	1
131—140	—	1	—	1	—	—	2
141—150	—	—	2	—	1	—	3
151—160	—	—	2	2	1	1	6
161—170	—	—	1	1	—	1	3
över 170	—	—	2	—	1	—	4

3. Jämtlands län.

Svensk kullig boskap.

Avkastning i medeltal per ko	Antal besättningar med följande antal kor						Samt- liga besätt- ningar
	1—2	2,1—4	4,1—6	6,1—8	8,1—10	över 10	
Mjölmängd, kg							
1 800 och därunder	1	4	4	2	—	—	11
1 801—2 000	1	6	8	3	—	1	19
2 001—2 200	1	9	5	3	1	3	22
2 201—2 400	—	7	12	6	—	3	28
2 401—2 600	—	6	7	4	1	2	20
2 601—2 800	1	4	4	3	6	3	21
2 801—3 000	—	3	4	—	—	1	8
3 001—3 200	—	1	2	—	1	2	6
3 201—3 400	—	—	4	1	—	—	5
över 3 400	—	1	—	—	—	1	2
Fetthalt, %							
3,80 och därunder	1	6	3	1	2	—	13
3,81—3,90	—	6	3	2	—	3	14
3,91—4,00	—	6	5	3	1	3	18
4,01—4,10	1	8	13	5	3	4	34
4,11—4,20	—	5	6	3	—	4	18
4,21—4,30	—	7	12	4	—	2	25
4,31—4,40	—	—	6	2	2	—	10
över 4,40	2	3	2	2	1	—	10
Smörfettmängd, kg							
70 och därunder	1	6	2	2	1	—	12
71 — 80	—	3	11	3	—	1	18
81 — 90	2	9	5	3	—	4	23
91 — 100	—	12	12	7	1	3	35
101—110	1	6	8	5	3	3	26
111—120	—	2	3	1	2	1	9
121—130	—	1	5	1	2	3	12
över 130	—	2	4	—	—	1	7

B. MEDELTAL.

1. Kronobergs län.

Svensk röd och vit boskap.

Antal kor i medeltal under året	Avkastning i medeltal per ko			Antal besättningar över eller under medeltalet för mejeriområdets samtliga deltagare					
	Mjölkmängd kg	Mjölakens fetthalt %	Smörfettmängd kg	Mjölkmängd		Mjölakens fetthalt		Smörfettmängd	
				Över	Under	Över	Under	Över	Under
1—2	2 984	3,65	110	5	5	4	6	4	6
2,1—4	2 678	3,57	95	7	15	11	11	8	14
4,1—6	2 936	3,57	105	17	11	14	14	17	11
6,1—8	2 855	3,56	102	13	15	12	16	12	16
8,1—10	2 592	3,43	89	2	4	1	5	1	5
Över 10	3 124	3,63	114	6	3	5	4	6	3
Samtliga	2 862	3,57	103	50	53	47	56	48	55

2. Östergötlands län.

a. Svensk röd och vit boskap.

Antal kor i medeltal under året	Avkastning i medeltal per ko			Antal besättningar över eller under medeltalet för mejeriområdets samtliga deltagare					
	Mjölkmängd kg	Mjölakens fetthalt %	Smörfettmängd kg	Mjölkmängd		Mjölakens fetthalt		Smörfettmängd	
				Över	Under	Över	Under	Över	Under
1—5	3 263	3,78	123	19	32	20	31	20	31
5,1—10	3 315	3,76	125	12	19	12	19	10	21
10,1—15	3 533	3,76	133	10	9	7	12	9	10
15,1—20	3 696	3,79	140	5	—	2	3	5	—
20,1—25	3 597	3,75	135	2	1	1	2	2	1
Över 25	3 709	3,86	144	6	4	3	7	6	4
Samtliga	3 519	3,78	133	54	55	45	74	52	67

b. Svensk låglandsboskap.

Antal kor i medeltal under året	Avkastning i medeltal per ko			Antal besättningar över eller under medeltalet för mejeriområdets samtliga deltagare					
	Mjölkmängd kg	Mjölakens fetthalt %	Smörfettmängd kg	Mjölkmängd		Mjölakens fetthalt		Smörfettmängd	
				Över	Under	Över	Under	Över	Under
1—5	2 935	3,83	112	—	3	3	—	—	3
5,1—10	3 683	3,53	132	1	3	1	3	1	3
10,1—15	4 264	3,65	156	6	2	5	3	5	3
15,1—20	4 366	3,53	154	3	1	1	3	4	—
20,1—25	4 645	3,49	162	3	—	—	3	3	—
Över 25	4 601	3,50	162	2	—	—	2	2	—
Samtliga	4 802	3,59	146	15	9	10	14	15	9

3. Jämtlands län.

Svensk kullig boskap.

Antal kor i medeltal under året	Avkastning i medeltal per ko			Antal besättningar över eller under medeltalet för mejeriområdets samtliga deltagare					
	Mjölk-mängd kg	Mjölakens fetthalt %	Smörfett-mängd kg	Mjölk-mängd		Mjölakens fetthalt		Smörfett-mängd	
				Över	Under	Över	Under	Över	Under
1—2	2 014	4,22	84	1	3	2	2	1	3
2,1—4	2 287	4,03	92	17	24	15	26	18	23
4,1—6	2 387	4,14	99	25	25	25	25	26	24
6,1—8	2 294	4,11	94	9	13	11	11	9	13
8,1—10	2 635	4,09	107	8	1	3	6	7	2
Över 10	2 553	4,05	104	9	7	6	10	10	6
Samtliga	2 345	4,11	97	69	73	62	80	71	71

Antal besättningar över eller under medeltalet för mejeriområdets samtliga deltagare

Antal kor i medeltal under året	Avkastning i medeltal per ko			Antal besättningar över eller under medeltalet för mejeriområdets samtliga deltagare					
	Mjölk-mängd kg	Mjölakens fetthalt %	Smörfett-mängd kg	Mjölk-mängd		Mjölakens fetthalt		Smörfett-mängd	
				Över	Under	Över	Under	Över	Under
1—2	2 014	4,22	84	1	3	2	2	1	3
2,1—4	2 287	4,03	92	17	24	15	26	18	23
4,1—6	2 387	4,14	99	25	25	25	25	26	24
6,1—8	2 294	4,11	94	9	13	11	11	9	13
8,1—10	2 635	4,09	107	8	1	3	6	7	2
Över 10	2 553	4,05	104	9	7	6	10	10	6
Samtliga	2 345	4,11	97	69	73	62	80	71	71

Antal besättningar över eller under medeltalet för mejeriområdets samtliga deltagare

Antal kor i medeltal under året	Avkastning i medeltal per ko			Antal besättningar över eller under medeltalet för mejeriområdets samtliga deltagare					
	Mjölk-mängd kg	Mjölakens fetthalt %	Smörfett-mängd kg	Mjölk-mängd		Mjölakens fetthalt		Smörfett-mängd	
				Över	Under	Över	Under	Över	Under
1—2	2 014	4,22	84	1	3	2	2	1	3
2,1—4	2 287	4,03	92	17	24	15	26	18	23
4,1—6	2 387	4,14	99	25	25	25	25	26	24
6,1—8	2 294	4,11	94	9	13	11	11	9	13
8,1—10	2 635	4,09	107	8	1	3	6	7	2
Över 10	2 553	4,05	104	9	7	6	10	10	6
Samtliga	2 345	4,11	97	69	73	62	80	71	71

P. M.

angående behovet av kontrollassistenter och kostnaderna för officiellt vitsordad individuell mjölkboskapskontroll enligt olika alternativ.

I. KONTROLLFORMER.

A. En kontrollform för samtliga besättningar.

(Utredningens förslag.)

1. Mjölkvägning och provtagning för fettbestämning av mjölken antages ske minst tre och högst 12 gånger per år och besättning genom kontrollassistent samt i övriga fall genom provmjölkare. Fettbestämning m. m. utföres av vederbörande assistent eller centralt.
2. Dubblering av på en dag av assistent kontrollerade besättningar antages äga rum i sådan utsträckning att i medeltal 1,5 besättningar kontrolleras per dag och assistent. Detta antagande torde ungefär motsvara läget för närvarande.
3. Kompletterande kontroll antages ske i den utsträckning så anses erforderligt och önskvärt.
4. Antalet arbetsdagar per kontrollassistent och år antages vara 280 (365 — ca 70 fridagar — 12 semesterdagar).

B. A-kontroll för besättningar i allmänhet och SA-kontroll för avelsbesättningar.

(Av utredningen icke godtaget alternativ.)

1. Vid A-kontroll antages alltid vid 9 eller 12 kontrolltillfällen per besättning 1-dagskontroll; vid SA-kontroll 12 eller 17 kontrolltillfällen per besättning och förlängd kontroll vid minst halva antalet kontrolltillfällen, sålunda vid 6 eller 9 kontrolltillfällen. Vid sistnämnda kontroll antages hälften av hela antalet deltagande besättningar kunna medhinnas på 1½ dag och sålunda ingen »tomgång» uppstå, medan övriga besättningar antagas kräva två dagar per besättning och kontrolltillfälle. I medeltal förbrukas genom detta antagande 1¾ dag per besättning och kontrolltillfälle vid dylik kontroll.
2. Mjölkvägning och provtagning för fettbestämning av mjölken utföres vid A-kontroll och kontrollassistent vid lägst tre och högst 12 gånger per år och besättning samt vid övriga av provmjölkare. Fettbestämning m. m. utföres av vederbörande assistent eller centralt.

Vid SA-kontroll utföres förstnämnda arbeten vid kontrolltillfällen med 1-dagskontroll vid 0—8 kontrolltillfällen av kontrollassistent och i övrigt av provmjölkare samt vid kontrolltillfällen med förlängd kontroll alltid av kontrollassistent. Fettbestämning m. m. utföres av vederbörande assistent eller centralt.

3. Ifråga om dubblering vid A-kontroll och SA-kontroll vid 1-dagskontroll antages enahanda gälla som för ovan under A angivna kontrollform.

4. Beträffande kvalifikationsgräns för anslutning till SA-kontroll giva beräkningar för vissa län på grundval av kontrollresultaten under kontrollåret 1945/46 vid handen att man med utgångspunkt från skäligen minimiavkastningar för skilda delar av landet synes berättigad räkna med att för närvarande cirka 25 % av de till nuvarande A-kontroll anslutna besättningarna vore kvalificerade för anslutning.

5. Antalet arbetsdagar per kontrollassistent antages vara 280.

II. KONTROLLASSISTENTBEHOVET.

A. En kontrollform för samtliga besättningar.

Med utgångspunkt från antagandena rörande denna kontrollform kan antalet erforderliga kontrollassistenter — tills vidare bortsett från den förlängda kontrollen — beräknas ur följande formel:

$$\frac{a \times b}{280 \times 1,5}$$

a = antalet kontrollbesök vid varje besättning per år och assistent.

b = antalet kontrollerade besättningar (1946/47: 28 070 besättningar och 372 830 kor anslutna till nuvarande A-kontroll samt 1 108 kontrollassistenter).

Resultatet av beräkningarna framgår av följande sammanställning:

Antal kontrollbesök per år av kontrollassistent	Beräknat antal			
	erforderliga assistenter			kontrollerade kor i medeltal per år och assistent
	total	i jämförelse med nuvarande antal		
total		%		
3	201	— 907	— 81,9	1 854,8
4	268	— 840	— 75,8	1 391,1
5	335	— 773	— 69,8	1 112,9
6	401	— 707	— 63,8	929,8
7	468	— 640	— 57,8	796,6
8	535	— 573	— 51,7	696,9
9	602	— 506	— 45,7	619,3
10	669	— 439	— 39,6	557,3
11	736	— 372	— 33,6	506,6
12	802	— 306	— 27,6	464,9
För närvarande 12—17	1 108	—	—	336,5
17	1 136	+ 28	+ 2,5	328,2

Av sammanställningen framgår att vid tillämpning av en kontrollform, där kontrollassistent anlitas endast vid tre kontrolltillfällen per år — minimum enligt utredningens förslag — och i övrigt provmjölkare skulle med utgångspunkt från anslutningen till nuvarande A-kontroll cirka 201 kontrollassistenter erfordras mot 1 108 för närvarande. Behovet skulle sålunda minska med 907 assistenter eller drygt 80 %. Detta innebär med andra ord, att en betydande utvidgning av anslutningen skulle kunna ske utan ökning av kontrollassistenternas antal. Om provmjölkaresystemet icke alls genomföres skulle kontrollassistent anlitas vid alla tolv kontrolltillfällen per år. Behovet av kontrollassistenter skulle däriigenom minska med endast drygt 25 %. Påpekas må att om dubblering redan nu icke förekomme i betydande utsträckning skulle behovet av assistenter vara avsevärt större än för närvarande. Detsamma gäller i de anförda exemplen med kontrollassistent vid tre resp. tolv kontrolltillfällen.

Enligt utredningens förslag skall emellertid som ett led i ifrågavarande kontroll ingå kompletterande kontroll, då så befinner sig erforderligt. Ehuru principiellt gällande samtliga anslutna besättningar, torde i praktiken den kompletterande kontrollen i första hand komma att insättas ifråga om avelsbesättningar. Enligt verkställda beräkningar finnas för närvarande cirka 2 700 besättningar, som producera stamboksgilla avelstjurar. Med utgångspunkt härifrån antages, att cirka 3 000 besättningar om året göres till föremål för kompletterande kontroll vid i medeltal fyra kontrolltillfällen per år. Om man vidare utgår från att i medeltal 0,8 besättningar medhinnas per dag vid dylik kontroll skulle för ändamålet åtgå

$$\frac{3\ 000 \times 4}{280 \times 0,8}$$

eller 54 kontrollassistenter, motsvarande cirka 5 % av nuvarande antal.

B. A-kontroll för besättningar i allmänhet och SA-kontroll för avelsbesättningar.

Med utgångspunkt från antagandena rörande denna kontrollform kan antalet erforderliga kontrollassistenter beräknas ur följande formler:

A-kontroll: $\frac{a \times b}{280 \times 1,5}$

SA-kontroll: $\frac{a \times b}{280 \times 1,5} + \frac{a \times 1,75 \times b}{280}$

a = antalet kontrollbesök vid varje besättning per år och assistent.

b = antalet kontrollerade besättningar (1946/47: A-kontroll 21 055 besättningar, SA-kontroll 7 015 besättningar; A-kontroll 279 620 kor, SA-kontroll 93 210 kor; 1 108 kontrollassistenter).

Resultatet av beräkningarna framgår av följande sammanställning:

Antal kontrollbesök per år av kontroll-assistent	Beräknat antal			
	erforderliga assistenter	kontrollerade kor per assistent och år		
A-kontroll				
3	151	1 854,8		
4	201	1 391,1		
5	251	1 112,9		
6	301	929,8		
7	351	796,6		
8	401	696,9		
9	451	619,3		
10	501	557,3		
11	551	506,6		
12	601	464,9		
SA-kontroll				
1-dags	1½-dags	Summa		
0	6	6	263	354,4
0	9	9	395	236,0
1	6	7	280	332,9
1	9	10	411	226,8
2	6	8	297	313,5
2	9	11	428	217,8
3	6	9	314	296,8
3	9	12	445	209,5
4	6	10	330	282,5
4	9	13	462	201,8
5	6	11	347	268,6
5	9	14	478	195,0
6	6	12	364	256,1
6	9	15	495	188,3
7	9	16	512	182,1
8	9	17	529	176,2

Enligt ovanstående beräkningar torde flera kombinationer vara möjliga med ty åtföljande varierande behov av kontrollassistenter. Behovet av kontrollassistenter för såväl A- som SA-kontroll vid vissa kombinationer framgår av följande sammanställningar:

1. A-kontroll 9 kontrolltillfällen, SA-kontroll 12 kontrolltillfällen.

Antal kontrollbesök per år av kontrollassistent			Erforderligt antal assistenter		
A-kontroll	SA-kontroll		Total	I jämförelse med nuvarande antal	
	1-dags	1½-dags		Total	%
3	0	6	414	— 694	— 62,6
9	6	6	815	— 293	— 26,4

2. A-kontroll 12 kontrolltillfällen, SA-kontroll 17 kontrolltillfällen.

Antal kontrollbesök per år av kontrollassistent			Erforderligt antal assistenter		
A-kontroll	SA-kontroll		Total	I jämförelse med nuvarande antal	
	1-dags	1½-dags		Total	%
3	8	6	546	— 562	— 50,8
12	0	6	1 130	+ 22	+ 1,1

III. KONTROLLKOSTNADER.

För beräkning av kostnaderna — med undantag för utgifter för förlängd kontroll — per ko och år vid tillämpning av ovan angivna alternativ A och B hava utgifterna per kontrollassistent beräknats till i genomsnitt 10 000 kronor per år, varav cirka hälften vardera för lön respektive traktamente, reseersättning och övriga utgifter (inkl. engångsutgifter, utslagna på flera år).

Vidare har antagits, att fetthaltsbestämningen för samtliga besättningar i regel kan utföras av kontrollassistent även vid tillämpning av provmjölkaresystemet och sålunda icke medföra särskilda kostnader. Slutligen må nämnas, att eventuella kostnader för provmjölkare icke inberäknats.

Beräkningarna ha för nedanstående kontrollformer givit följande resultat:

Kontrollform ¹	Antal kontrollbesök per år av				Beräknad kostnad per ko och år, kronor
	prov- mjölkare	kontrollassistent		båda kontrol- lanterna	
		1-dags- kontroll	1½-dags- kontroll		
Alternativ A	9	3	—	12	5,39
»	—	12	—	12	21,51
Alternativ B					
1. A-kontroll	6 eller 9	3	—	9 ell. 12	5,39
»	—	9	—	9	16,15
»	—	12	—	12	21,51
2. SA-kontroll	6	—	6	12	28,22
»	—	6	6	12	39,05
»	8	—	9	17	42,37
»	—	8	9	17	56,75

¹ Alt. A = utredningens förslag. Alt. B = av utredningen icke godtaget alternativ.

Till jämförelse med sålunda beräknade kostnader må nämnas, att vid tillämpning av nuvarande 21-dagarsperiod (16 å 17 kontrollbesök av assistent) skulle på grundval av förenämnda beräknade utgifter per assistent och år kostnaden uppgå till 30,47 kr per ko och år.

De nuvarande kostnaderna för fullständig kontroll (A-kontroll) variera inom vida gränser men torde i medeltal kunna uppskattas till c:a 9,75 kr per ko och år. Härtill böra emellertid läggas jordbrukares utgifter dels för kost och logi åt kontrollassistent, dels för nödiga transporter av kontrollutrustning. Om dessa

utgifter beräknas till 6 kronor per kontrolltillfälle eller — med ett genomsnittligt antal kontrolltillfällen av 15 à 16 — ca 95 kr per år, innebär detta med ett medelkoantal av det nuvarande eller 11,4 per besättning i genomsnitt en utgift med ungefär 8,30 kr per ko. Totalkostnaderna för A-kontrollen synas sålunda för närvarande kunna uppskattas till i medeltal ungefär 18 kronor per ko och år.

Till ovanstående kostnader enligt alternativ A komma utgifterna för den kompletterande kontrollen, vilka dock enligt utredningens förslag skola bestridas av statsmedel. I det föregående har beräknats att för detta ändamål åtgår en arbetstid, motsvarande den sammanlagda tjänstgöringstiden per år för 54 kontrollassistenter. Man kan härvidlag tänka sig antingen att de assistenter, som utföra det vanliga kontrollarbetet även handhava den kompletterande kontrollen eller att särskilda »flygande» assistenter handhava den kompletterande kontrollen. I förra fallet hava kostnaderna per assistent beräknats till ungefär samma belopp som ovan eller i medeltal 10 000 kr per år, i senare fallet med hänsyn till högre rese- och traktamentsutgifter till i genomsnitt 12 000 kr per år.

Kostnaderna per år för den kompletterande kontrollen torde med utgångspunkt härifrån kunna beräknas sålunda.

	Totalkostnader kronor	Kostnader i medeltal per	
		besättning kronor	kontrollbesök kronor
Användning av »ordinarie» assistenter	540 000	180	45
Användning av »flygande» assistenter	648 000	216	54

P. M.

angående mätinstrument m. m. vid tillämpning av
Lindströms butyrometermetod.

Lindströms butyrometermetod för bestämning av mjölkens fetthalt grundar sig därpå, att svavelsyra löser mjölkens äggviteämnen och att fettet därefter genom centrifugering kan avskiljas från mjölkens övriga beståndsdelar. Vid provets utförande blandas vissa bestämda, med särskilda mätsprutor eller i undantagsfall pipetter avmätta mängder mjölk och svavelsyra i särskilda butyrometerglas, s. k. provare, bestående av tvenne sammanfogade glaströr med olika diameter. Provarens vidaste del är försedd med en sidoventil, genom vilket vatten kan rinna in och utfylla provaren. Å samma del finnes därjämte ett för skilda provare särskilt nummer ävensom ett märke i form av ett streck, utvisande den höjd, till vilken provaren ifråga bör fyllas med svavelsyra. Den trängsta delen, skalaröret, är försedd med delstreck, med vilkas hjälp mjölkens fetthalt kan avläsas. Mätsprutorna bestå av en av specialglas tillverkad cylinder, som fasthålls i en stomme av förnicklad metall och i sig innesluter en omsorgsfullt inslipad kolv av silver.

Svavelsyran skall vara klar och ren samt ha en specifik vikt av 1,810—1,815 vid $+17^{\circ}\text{C}$. Den beredes av rå syra med en specifik vikt av 1,83—1,84 genom tillsats av ca 6 % vatten. Blandningens specifika vikt kontrolleras med tillhjälp av areometer.

Där mätspruta kommer till användning, tillslutes provarens vidaste mynning med en gummipropp, varefter provaren placeras i särskilt ställ, provställ, med skalaröret riktat uppåt. Med syrasprutan fylls därefter provaren genom skalaröret med svavelsyra till förenämnda streck, varefter den med mjölksprutan avmätta mjölmängden insprutas på enahanda sätt. De färdiga proven placeras symmetriskt i butyrometerkulan i horisontellt läge med ventilhålen uppåt och med skalarören vända mot kulans centrum. Butyrometerkulan bringas därefter i rotation med gradvis ökad hastighet. Samtidigt som kulan sättes i gång tillføres varmt vatten med en temperatur av $70\text{--}75^{\circ}\text{C}$., varefter rotationshastigheten ökas. Efter centrifugering vid full hastighet, d. v. s. med ett varvantal hos butyrometerkulan av ca 5 600 varv i minuten avkyles kulan med kallt vatten, tills avloppsvattnet håller en temperatur av $+12^{\circ}\text{C}$., då centrifugeringen avslutas. Proven avläsas efter hand som de uttagas ur kulan. Vid avläsningen, som sker med en noggrannhet av 0,1 procent, hållas provarna i ögonhöjd i vertikalt läge.

Av det anförda framgår att provningsresultatens tillförlitlighet är i hög grad beroende av mjölksprutans volyminnehåll och framför allt provarnas gradering. Dessa viktiga detaljer kontrolleras för närvarande av respektive tillverkare.

Tillverkningen måste ske med utomordentlig noggrannhet. Skalarörets diameter får sålunda variera inom mycket snäva gränser. Detsamma gäller provarnas vidaste del, som i samtliga fall måste vara av samma storlek som de gummiproppar, vilka äro särskilt tillverkade för ändamålet. Vidare måste ventilhålet

vara av viss bestämd storlek. Om det är för stort kan innehållet tränga ut, när provaren placeras i butyrometerkulan och om det är för litet kan vattnet icke tränga in i provaren, när provet centrifugeras. Även ventilhålens placering och utformning i övrigt utövar inflytande på resultatens tillförlitlighet. Slutligen måste övergången mellan provarens grövre och finare del vara så jämn, att fettets utan svårighet kan tränga in i skalröret.

Den mjölmängd, som vid varje undersökning införes i provaren, beräknas vid skalrörets gradering uppgå till 1,585 gram 5 %-ig mjölk och innehåller sålunda 0,07025 gram fett av en vid avläsningen beräknad sp. v. av 0,94. Fettets volym blir sålunda $\frac{0,07925}{0,94} = 0,084308$ cc, vilken motsvarar 1,145 gram Hg.

Denna standardmängd kvicksilver infördes ursprungligen i skalröret, medan detta befann sig i vågrätt läge och skulle härvid täcka avståndet mellan skalrörets delstreck för 0—5 % eller 1—6 % o. s. v. I kvicksilverpelarens ändpunkt bildades emellertid en konkav båge eller menisk, varför kvicksilverpelarens längd beräknades från en punkt, belägen på en nivå, motsvarande $\frac{2}{3}$ av meniskens höjd från basen räknat. Denna avläsningsmetod visade sig dock mindre tillförlitlig, enär en avläsningstolerans av ända upp till $\frac{1}{2}$ delstreck, motsvarande $\pm 0,10$ % fett, måste medgivas. Med anledning häav har från och med 1930 standardmängden kvicksilver ökat från 1,145 gram till 1,150 gram samtidigt som avläsningen sker från meniskernas bas.

FÖRSLAG

till Kungl. Maj:ts kungörelse
med bestämmelser angående mjölkboskapskontroll.

Kungl. Maj:t har i enlighet med riksdagens beslut funnit gott förordna som följer:

ALLMÄNNA BESTÄMMELSER.

1 §.

Inom varje hushållningssällskaps område skall genom hushållningssällskapets förvaltningsutskotts försorg innehavare av nötkreatursbesättning, i den mån förvaltningsutskottet så prövar möjligt, beredas tillfälle att mot fastställd årsavgift per ko ansluta besättningen till i 3 § omförmäld officiell kontroll i enlighet med bestämmelserna i denna kungörelse. Såsom villkor för anslutning gäller, att besättningen är ansluten till det statsunderstödda bekämpandet av tuberkulos och smittsam kastning eller tillhör ifråga om sagda sjukdomar friförklarad område.

2 §.

Med mjölkboskapskontroll avses dels besättningskontroll, dels individuell kontroll.

Med besättningskontroll avses dels registrering av enskild besättnings avkastning av mjölk och mjölkfett i medeltal per ko och år, dels en jämförelse mellan sagda medeltal och motsvarande genomsnitt för samtliga till kontrollen anslutna besättningar inom visst område.

Med individuell kontroll avses registrering av varje enskild kos årliga avkastning av mjölk och mjölkfett.

3 §.

Mom. 1. Individuell kontroll må anordnas antingen såsom officiellt vitsordad individuell kontroll (officiell kontroll) eller icke officiellt vitsordad individuell kontroll (enskild kontroll).

Vid officiell kontroll konstaterad avkastning skall anses som officiellt vitsordad för styrkande av djurs behörighet att införas i kontrollregister och riksregister över nötboskap, varom stadgas i särskild ordning.

Mom. 2. Vid officiell kontroll skall bestämning av mjölkens mängd och fett-halt inom varje till kontrollen ansluten besättning ske vid tolv, tämligen regelbundet återkommande kontrolltillfällen om året; därav minst tre genom hos hushållningssällskapet anställd kontrollassistent. Vid övriga tillfällen må vägning av mjölmängden och provtagning för fettbestämning ske enligt av hushållningssällskapets förvaltningsutskott godkänd plan av annan därtill av sagda

förvaltningsutskott godkänd person (provmjolkare); dock må deltagare i kontrollen icke utföra sagda arbete inom egen besättning. Vid varje kontrolltillfälle skall kontrollen verkställas vid samtliga de mjölkningstillfällen, som regelmässigt förekomma inom besättningen under ett dygn.

Vid bristande tillgång på kontrollassistenter är hushållningssällskapet icke skyldigt tillhandahålla dylik arbetskraft för kontrollarbetets utförande vid flera än tre kontrolltillfällen per år och besättning.

Mom. 3. Då så för viss besättning befinnes erforderligt och önskvärt skall vid lämpligt antal kontrolltillfällen kompletterande kontroll verkställas av hos hushållningssällskapet anställd husdjursinstruktör eller därtill förordnad kontrollassistent i enlighet med av i 5 § omnämnda bestämmelser.

Mom. 4. Inom område, där besättningskontroll anordnats, är deltagare i officiell kontroll skyldigt deltaga jämväl i besättningskontroll.

Mom. 5. Enskild kontroll må anordnas i samråd med vederbörande hushållningssällskaps förvaltningsutskott. Därvid bör tillses, att utfodringsrådgivningen ordnas på tillfredsställande sätt.

4 §.

På hushållningssällskapets förvaltningsutskott ankommer
att efter samråd med vederbörande jordbrukare fastställa i 3 §, mom 2 omnämnd plan för den officiella kontrollens ordnande;

att till i 5 § omnämnd kontrollnämnd för godkännande ingiva *dels* plan för mjölkboskapskontrollens ledning och övervakning genom hos hushållningssällskapet anställd husdjurskonsulent och husdjursinstruktör, *dels* instruktion för kontrollassistent och provmjolkare;

att för deltagare i officiell kontroll fastställa erforderlig årsavgift per ko;

att utöver av Kungl. Maj:t, lantbruksstyrelsen eller den i 5 § omnämnda kontrollnämnden utärdade föreskrifter meddela de bestämmelser rörande den officiella kontrollen inom sällskapets område, som anses erforderliga; samt

att årligen före den 1 december till kontrollnämnden avgiva redogörelse enligt av nämnden fastställt formulär över verksamheten inom sällskapets område under näst föregående kontrollår.

5 §.

Den centrala ledningen och övervakningen av mjölkboskapskontrollen handhas av en nämnd (kontrollnämnden), bestående av nio ledamöter, av vilka lantbruksstyrelsen utser två, däribland ordföranden, hushållningssällskapets förbund två, riksorganisationen Sveriges seminföreningar en, svenska mejeriernas riksförening en samt avelsföreningarna för svensk röd och vit boskap, svensk låglandsboskap och svensk kullig boskap vardera en. För var och en av ledamöterna, utom ordföranden, utses i enahanda ordning en suppleant.

Ledamöterna utses för en tid av fyra år. Mandattiden skall vara densamma för samtliga ledamöter.

Nämnden äger att inom sig utse vice ordförande.

6 §.

Mom. 1. På kontrollnämnden ankommer

att inom sig utse en till tre ledamöter med uppdrag att handlägga löpande ärenden;

att när skäl därtill föranleda, efter hörande av vederbörande hushållningssällskaps förvaltningsutskott, förklara officiella kontrollresultat inom viss besättning för ogiltiga eller utesluta dylik besättning från deltagande i den officiella kontrollen eller anmäla vederbörande till allmänt åtal;

att utöver av Kungl. Maj:t och lantbruksstyrelsen rörande mjölkboskapskontrollen meddelade föreskrifter fastställa de ytterligare bestämmelser, som finnas erforderliga för uppnåendet av det med kontrollen avsedda ändamålet;

att själv eller åt avelsförening lämna i uppdrag att upprätta och föra riksregister över nötboskap enligt härför givna föreskrifter;

att följa undervisningen vid utbildnings- och fortbildningskurser för kontroll-assistenter; samt

att före varje kalenderårs utgång till lantbruksstyrelsen avgiva redogörelse för mjölkboskapskontrollen och kontrollnämndens verksamhet under nästföregående kontrollår.

Mom. 2. Över kontrollnämndens beslut må hos lantbruksstyrelsen föras besvär inom 30 dagar, räknat från dagen för beslutets justerande.

7 §.

För resa till och från utav kontrollnämndens ordförande utlyst sammanträde samt för deltagande i dylikt sammanträde ävensom för annan förrättning i nämndens ärenden åtnjuter ledamot av kontrollnämnden ersättning enligt bestämmelserna i kommittékungörelsen.

Räkningar å ersättningar, som i första stycket avses, skola insändas till lantbruksstyrelsen, som har att efter verkställd granskning till vederbörande utbetala det belopp, som tillkommer honom med anlitande av de medel, som av Kungl. Maj:t för ändamålet ställts till styrelsens förfogande.

STATSBIDRAG TILL MJÖLKBOSKAPSKONTROLL.

8 §.

Till täckande av kostnaderna för i 3 §, mom. 3 omförmäld kompletterande kontroll må lantbruksstyrelsen av det statsanslag, som av Kungl. Maj:t ställes till styrelsens förfogande för ändamålet, bevilja hushållningssällskap statsbidrag med högst 55 kr för varje kontrolltillfälle med dylik kontroll; dock med högst den verkliga kostnaden för sagda kontroll under året.

9 §.

Statsbidrag utbetalas av lantbruksstyrelsen i den mån hushållningssällskapet styrker sig hava haft kostnader av beskaffenhet att kunna gäldas av statsmedel; dock må styrelsen till hushållningssällskap utbetala förskott intill 75 procent av beviljat statsbidrag.

FÖRSLAG

till Kungl. Maj:ts reglemente
 för med statsmedel understödda kurser för utbildning av
 kontrollassistenter för mjölkboskapskontrollen.

Kungl. Maj:t har i enlighet med riksdagens beslut funnit gott förordna som följer:

1 §.

I den utsträckning medel därtill finnas tillgängliga må på sätt i detta reglemente stadgas genom lantbruksstyrelsens försorg anordnas utbildnings- och fortbildningskurser för kontrollassistenter för mjölkboskapskontrollen.

2 §.

Kurs skall vara förlagd till lantman- eller lantbruksskola eller annan lämplig plats. Genom skriftligt avtal med lantbruksstyrelsen skall vederbörande förbinda sig att mot en gottgörelse av statsmedel för varje kurs med i avtalet angivet belopp, dock högst 2 700 kr för utbildningskurs och högst 800 kr för fortbildningskurs, vid en eller flera kurser i enlighet med av lantbruksstyrelsen utfärdade föreskrifter bereda undervisning åt visst antal elever ävensom att jämväl i övrigt ställa sig till noggrann efterrättelse stadgandena i detta reglemente jämte de ytterligare föreskrifter, lantbruksstyrelsen kan finna nödigt meddela.

Såsom villkor för åtnjutande av statsanslag till kurs skall gälla, att vid kursen utbildas lägst 15 och högst 30 elever, dock att lantbruksstyrelsen må på grund av särskilda omständigheter i förekommande fall medgiva statsanslag även till kurs, vars elevantal understiger 15.

Avtalet ingås på viss tid med ömsesidig rätt till uppsägning på sätt närmare bestämmes i avtalet.

3 §.

Den närmare uppsikten över kursen utövas av styrelsen för den skola, till vilken kursen är förlagd eller, om kursen är förlagd till annan plats än skola, av en styrelse, bestående av en eller flera personer, som utses av hushållningssällskapets förvaltningsutskott. I sistnämnda fall skall förvaltningsutskottet underrätta lantbruksstyrelsen om styrelsens sammansättning.

4 §.

Styrelsen åligger att övervaka att bestämmelserna i detta reglemente noggrant efterlevas, att, därest elev skiljes från kurs eller av annan orsak lämnar densamma, därom ofördröjligen underrätta lantbruksstyrelsen samt att senast två

månader efter kursens avslutande till lantbruksstyrelsen och hushållningssällskapets förvaltningsutskott insända redogörelse för kursen enligt av lantbruksstyrelsen fastställt formulär.

5 §.

Föreståndare för kurs är föreståndaren för den skola till vilken kursen är förlagd eller, om kursen är förlagd till annan plats än skola, den person, som vid upprättandet av det i 2 § omnämnda avtalet därtill utses. Kursföreståndare åligger

att i god tid före början av varje kurs till lantbruksstyrelsen för prövning och fastställelse insända förslag till undervisningsplan för kursen;

att tillse att undervisningen vid kursen bedrivs i överensstämmelse med därom meddelade föreskrifter;

att i god tid före kursens början på lämpligt sätt till ansökan kungöra elevplatserna vid kursen och bland sökandena antaga det bestämda antalet elever med iakttagande av de i 7 § såsom villkor för antagande meddelade föreskrifterna samt att underrätta lantbruksstyrelsen om antalet antagna elever;

att föra matrikel över kursens elever och efter avslutad kurs meddela varje elev betyg i enlighet med av lantbruksstyrelsen för sådant ändamål fastställt formulär; samt

att senast en månad efter kursens avslutande till styrelsen för kursen avlämna redogörelse för densamma.

6 §.

Tiden för varje kurs hållande bestämmes av lantbruksstyrelsen efter förslag av vederbörande styrelse för kursen.

7 §.

Mom. 1. För att kunna antagas till elev vid utbildningskurs erfordras att hava med goda vitsord genomgått annan huvudkurs vid med statsmedel understödd lantmannaskola eller lantbruksskola än kurs för ladugårdsförmän eller styrka sig äga motsvarande kunskaper samt att hava minst tre månader deltagit i praktiskt ladugårdsarbete.

Mom. 2. För att kunna antagas till elev vid fortbildningskurs erfordras väl vitsordad tjänstgöring som kontrollassistent under minst två år.

Mom. 3. Av sökande egenhändigt skriven ansökning om vinnande av anställning som elev skall inom utgången av den tid, som blivit utsatt uti den i 5 § omnämnda kungörelsen, ingivas till kursens föreståndare samt vara åtföljd av åldersbetyg och läkareintyg rörande sökandens hälsotillstånd jämte de övriga intyg sökanden vill åberopa till styrkande av i mom. 1 eller 2 angivna förhållanden.

8 §.

Elever erlägger ej någon avgift för undervisningen.

9 §.

Undervisningen skall för varje elev upptaga vid utbildningskurs minst åtta veckor och vid fortbildningskurs minst två veckor.

10 §.

På lantbruksstyrelsen ankommer att efter kontrollnämndens hörande meddela närmare föreskrifter beträffande undervisningens art och omfattning.

Lantbruksstyrelsen fastställer efter förslag av föreståndaren undervisningsplan för kurs.

11 §.

Efter avslutad kurs erhåller varje elev av föreståndaren betyg i enlighet med av lantbruksstyrelsen för sådant ändamål fastställt formulär.

12 §.

Kurs är underkastad den inspektion, som lantbruksstyrelsen kan finna skäligt bestämma.

Detta reglemente träder i kraft den _____, från och med vilken dag reglementet den 28 februari 1914 (nr 24) för de med statsmedel understödda utbildningskurser för kontrollassistenter med däri genom kungörelserna den 26 mars 1920 (nr 115), 30 maj 1924 (nr 165), 7 april 1933 (nr 119) och 3 juni 1938 (nr 352) vidtagna ändringar skall upphöra att gälla.

Kontrollföreningarnas ekonomi 1938/39 och 1945/46.

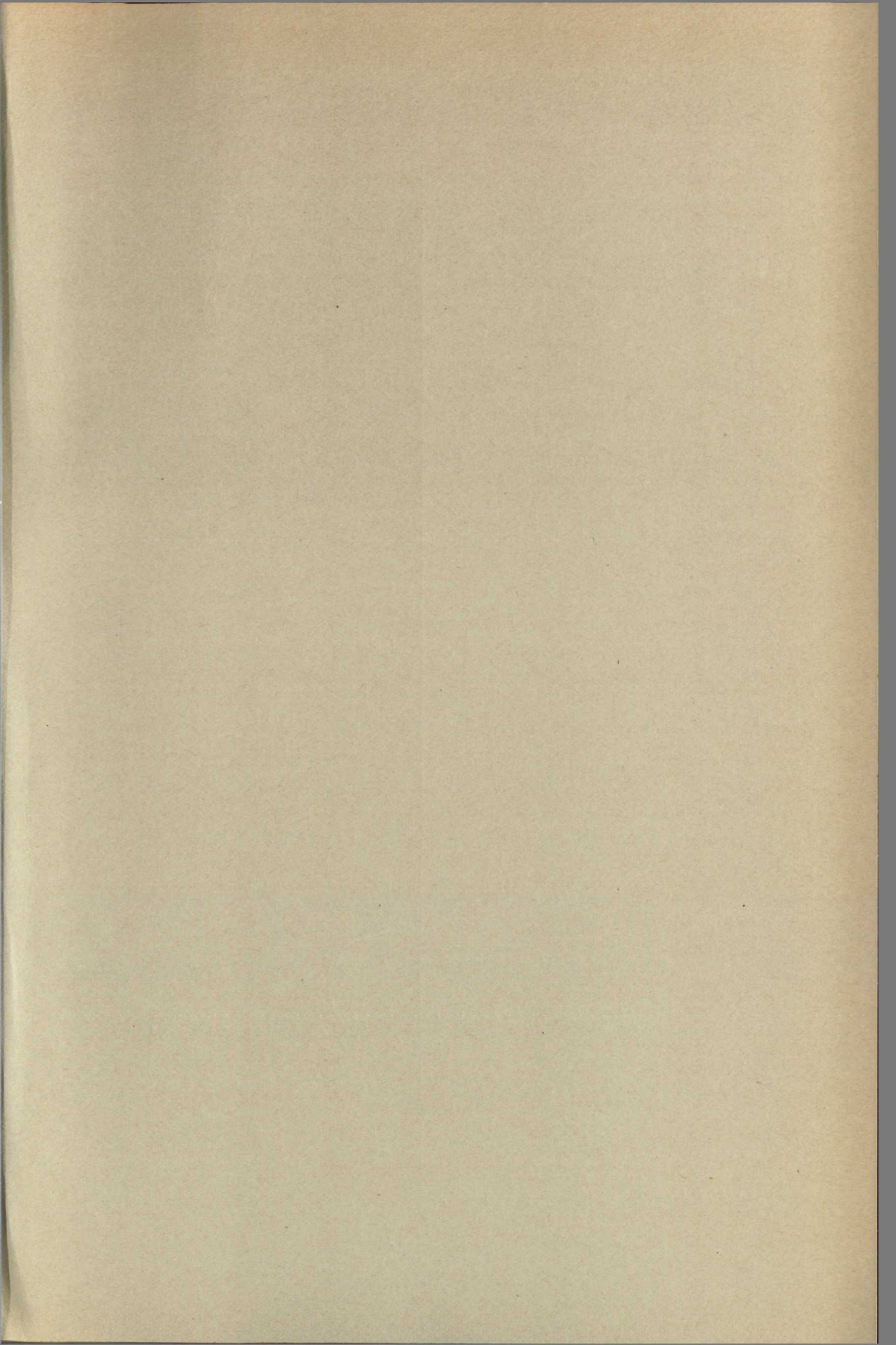
Hushållnings-sällskaps- område	I n k o m s t e r									
	1938/39					1945/46				
	Anslag per ko ⁴ av		Djurägarens avgift			Anslag per ko ⁴ av		Djurägarens avgift		
	stat	hushållnings-sällskap	21 dagars kontroll	per ko 28 dagars kontroll	pr besättning (A)	stat	hushållnings-sällskap	21 dagars kontroll	per ko 28 dagars kontroll	pr besättning (A)
Stockholms läns o. stads ..	0,07	0,07	3,00	—	—	0,16	0,17	5,60	4,20	15,00
Uppsala läns ⁴	0,09	0,09	—	—	—	0,22	0,75	—	—	—
Södermanlands läns ⁴	0,16	0,17	—	—	—	0,27	—	—	—	—
Östergötlands läns	0,21	0,21	3,75	—	—	0,34	0,36	5,50	—	30,00
Jönköpings läns	0,65	0,65	3,00	—	—	0,74	3,70	6,00	—	5—10—20
Kronobergs läns	0,99	1,15	{ 2,70 2,90	2,70	—	1,00	1,57	—	5,75	—
Kalmar läns norra	0,34	0,34	3,75	3,00	—	0,50	6,18	—	—	—
Kalmar läns södra ⁴	0,31	0,41	—	—	—	0,37	0,53	—	—	—
Gotlands läns	0,97	4,09	3,00	—	—	1,12	1,79	5,00	—	—
Blekinge läns	0,27	1,09	4	4	4	0,36	0,47	6,50	6,50	—
Kristianstads läns	0,46	0,46	3,75	—	—	0,56	0,73	6,00	—	10,00
Malmöhus läns ⁴	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hallands läns	0,55	0,63	3,65	—	5,00	0,56	0,60	7,50	—	20,00
Göteborgs o. Bohus läns ..	0,61	2,02	5,00	—	—	0,92	1,58	9,00	—	—
Älvsborgs läns n:a	0,29	1,23	4	4	4	0,37	1,00	6,25	—	8,00
Älvsborgs läns s:a ⁴	0,69	1,03	4	4	4	0,89	1,06	6,00	—	—
Skaraborgs läns	0,33	0,54	3,50	—	—	0,40	5,25	5,30	—	10,00
Värmlands läns ⁴	0,20	0,28	—	—	—	0,46	0,58	—	—	—
Örebro läns	0,17	0,43	3,45	—	—	0,33	0,44	6,15	—	—
Västmanlands läns	0,15	0,22	3,25	—	—	0,26	5,15	5,75	—	—
Kopparbergs läns	1,18	1,48	4,00	3,50	—	1,15	1,59	7,25	6,00	—
Gävleborgs läns	0,84	1,49	6,90	5,52	—	1,05	1,93	6,80	5,44	—
Västernorrlands läns	0,91	1,81	—	4	4	1,17	1,74	—	3,70	—
Jämtlands läns	1,66	3,44	—	—	—	1,94	0,51	0,00	3,00	—
Västerbottens läns	1,80	3,46	2,00	—	—	1,17	3,72	3,00	—	10,00
Norrbottnens läns	1,73	1,77	2,00	—	—	1,20	3,90	4,00	—	5—10

Hushållningssällskap	U t g i f t e r			
	1938/39		1945/46	
	Medellön per assistent (exkl. natura)	Assistentlöner i % av totalutgifter	Överskott (ö) underskott (u) under året	Medellön per assistent (exkl. natura)
Stockholms läns och stads	1 418	77	ö	2 473 ²
Uppsala läns	—	—	—	—
Södermanlands läns ⁴	—	—	—	—
Östergötlands läns	1 252	82	± 0	2 474
Jönköpings läns	1 164	88	ö	2 546
Kronobergs läns	1 115	82	ö	1 852 ³
Kalmar läns norra	1 266	85	ö	2 252
Kalmar läns södra ⁴	—	—	—	—
Gotlands läns	1 243	93	± 0	2 452
Blekinge läns	4	4	4	2 311
Kristianstads läns	1 244	89	ö	2 314
Malmöhus läns ⁴	—	—	—	—
Hallands läns	1 322	82	ö	2 632
Göteborgs och Bohus läns	1 111	86	ö	2 145
Älvsborgs läns norra ⁴	4	4	4	2 521
Älvsborgs läns södra	4	4	4	2 308
Skaraborgs läns	1 305	85	u	2 621
Värmlands läns ⁴	—	—	—	—
Örebro läns	1 617	82	u	2 617
Västmanlands läns	1 676	90	u	3 124 ⁵
Kopparbergs läns	1 211	89	ö	2 152
Gävleborgs läns	1 232	80	ö	2 193
Västernorrlands läns	7	7	7	2 308 ⁷
Jämtlands läns	4	4	4	2 613
Västerbottens läns	1 154	76	u	2 485
Norrbottnens läns	1 000 ⁶	84 ⁶	ö	2 121

¹ A- och B-kontroll, årsbidrag, exkl. C-kontroll och övervakning. Enligt kontrollnämnden. ² Preliminära uppgifter. ³ 1944/45.
⁴ Ej centraliserad verksamhet. ⁵ Exkl. index, inkl. naturaförmåner. ⁶ Ungefärlig uppgift. ⁷ Uppgift saknas.

Statens offentliga utredningar 1948

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvärd.

- Betänkande med förslag till ändrad butikstängningslagstiftning. [3]
Markutredningen. 1. Betänkande med förslag till vissa ändringar i expropriationslagstiftningen. [4]
Strafflagberedningens promemoria med förslag till lagstiftning om domstols rätt att nedsätta eller eftergiva påföljd för brott samt om eftergift av åtal. [40]
Betänkande med förslag till ändrade bestämmelser ang. taxering av vattenfallsfastighet. [50]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

- 1944 års allmänna skattekommitté. 2. Betänkande med förslag till ändrade bestämmelser ang. beskattning av livförsäkringsanstalter och livförsäkringstagare m. m. [22]

Politi.

- Parlamentariska undersökningskommissionen ang. flyktingärenden och säkerhetstjänst. 3. Betänkande ang. säkerhetstjänstens verksamhet. [7]

Nationalekonomi och socialpolitik.

- Kommitténs för partiellt arbetsföra betänkande. 4. Förslag ang. partiellt arbetsföras anställning i allmän tjänst. [11]
Förslag till sjöarbetstidslag. [16]
Betänkande med förslag till lag om nykterhetsvård m. m. [23]
Statsmakterna och folkhushållningen under den till följd av stormaktskriget 1939 inträdda krisen. Del 8. Tiden juli 1946—juni 1947. [26]
Socialvårdskommitténs betänkande. 16. Utredning och förslag ang. lag om obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. [39]
Svenskt långtidsprogram 1947—1952/53. [45]
Arbetstidsutredningens betänkande. Del 2. Treskiftsarbetare och tunnelarbetare. [51]

Hälsö- och sjukvård.

- Den öppna läkarvården i riket. [14] Bilagor. [24]
1943 års sockersjukutredningens betänkande ang. sockersjukvården i riket. [33]
Statens sjukhusutredning av år 1943. 4. Synpunkter och förslag rörande sinnessjukvården. [37]
Betänkande med utredning och förslag rörande ortoped- och vanförevårdens organisation. [41]
Betänkande ang. statsbidragssystemet för den slutna kroppssjukvården. [48]

Allmänt näringsväsen.

- Elkraftutredningens redogörelse nr 2: 6—7. Redogörelse för detaljdistributörerna samt deras räkräftkostnader och priser vid distribution av elektrisk kraft. Jönköpings län och Kronobergs län. [6] 2: 16. Skaraborgs län [15] 2: 5. Östergötlands län. [25]
Den svenska spritfabrikationen och dess avsättningsförhållanden. [19]

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

- Betänkande med förslag rörande organisation och avlöningsförhållanden m. m. vid lantmäteristyrelsen och länslantmäterikontoren. [1]
Betänkande med utredning och förslag rörande organisationen av verksamheten för jordbrukets yttre och inre rationalisering. [2]
Betänkande med förslag ang. artificiell inseminationsverksamhet bland nötkreatur. [36]
Betänkande med förslag ang. mjölkboskapskontroll. [52]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk

- Utredning rörande skogstillgångarna och skogsindustriernas råvaruförsörjning i övre och mellersta Norrland m. m. [32]

Industri.

Handel och sjöfart.

- Betänkande med förslag till ny Kungl. Maj:ts förordning ang. explosiva varor m. m. [8]
Betänkande rörande vissa utrikeshandelsfrämjande åtgärder. [29]
Betänkande med förslag ang. isbrytningens ordnande längs Norrlandskusten m. m. [31]

Kommunikationsväsen.

- Betänkande rörande Sveriges smalspåriga järnvägar. Del 3. Smalspåriga järnvägar i Östra Småland och Östergötland. [9]
Betänkande ang. skärgårdstrafiken m. m. [10]
Betänkande ang. statens järnvägars organisation. Del 1. Den centrala ledningen. [13]
Betänkande rörande vägnämndernas och länsvägnämndernas arbetsuppgifter m. m. [18]
Betänkande med förslag till åtgärder för höjande av trafiksäkerheten. [20]
Betänkande med förslag till vägtrafikförordning m. m. [34]
Förslag rörande förbättring av statens järnvägars bostadsbestånd. [35]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

- Betänkande med förslag ang. pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga, befattningshavare. [47]

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

- Trädgårdsundervisningen. [5]
Statens trädgårdsförsök. [12]
Betänkande ang. utbildning av sjuksköterskor och annan sjukvårdspersonal. [17]
Ungdomen och arbetet. Ungdomsvårdskommitténs betänkande del 6. [21]
1946 års skolkommissionens betänkande med förslag till riktlinjer för det svenska skolväsendets utveckling. [27]
Betänkande med förslag till nya mellaninstanser för folkskolväsendet. [28]
Betänkande och förslag ang. det fria och frivilliga folkbildningsarbetet. Del 2. Estetiskt folkbildningsarbete. [30]
Betänkande med förslag till förordning ang. kollektor. [38]
Betänkande och förslag ang. studentsociala stödåtgärder. [42]
Betänkande med förslag till nya grunder för avlöningen av präster, m. m. Del 1. [44]
Utredning och förslag rörande organisationen av den farmaceutiska undervisningen och därmed sammanhängande frågor. [46]
Betänkande med förslag ang. yrkesutbildning inom jordbruk och skogshantering. [49]

Försvarsväsen.

- Biltrafiktorn. En undersökning rörande ett för jordbruket och försvaret gemensamt drag-, last- och personfordon. Del 1. [43]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.